

KOHTAUKSIA ERÄÄSTÄ LIITOSTA

Demokraattisten menettelytapojen kehitys Vihreässä liitossa 1987–1995

Katja Elina Mentula

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Poliittinen historia

Pro gradu -tutkielma

Syyskuu 2013

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta	Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos	
Tekijä □– Författare – Author Mentula, Katja Elina		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kohtauksia eräästä liitosta – Demokraattisten menettelytapojen kehitys Vihreässä liitossa 1987–1995		
Oppiaine – Läroämne – Subject Poliittinen historia		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Syyskuu 2013	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 111
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkielmassa tarkastellaan Vihreän liiton kehitystä sisäisen demokratian näkökulmasta vuosina 1987–1995. Tarkasteluajanjaksoksi jäsenyy Vihreä Liitto ry:n perustamisvuoden (1987) ja puolueen ensimmäisen hallitusvuoden (1995) väliin. Tavoitteena on selvittää, miten ns. uutta poliittista kulttuuria on ajettu sisään Vihreän liiton muuttuessa liikelähtöisestä ympäristöpoliittisesta vaihtoehtopuolueesta hallitustyöskentelyyn osallistuvaksi valtionhoitajapuolueeksi ja miten aiheesta on keskusteltu puolueen sisällä. Toisaalta tutkielma seuraa demokratian lisäämiseen tähtäävissä instrumenteissa, kuten rotaatiossa tai vallanhajauttamisessa, tapahtuvia muutoksia. Lisäksi sivutaan kahden postmodernin ilmiön eli politiikan mediavaltautumisen ja henkilöitymisen vaikutusta tähän muutokseen.</p> <p>Taustaltaan tutkimus asettuu liiketutkimuksen jatkumoon, jossa tarkistellaan yhteiskunnallisen liikkeen muutosta sen institutionalisoitussa. Metodologisena kehyksenä hyödynnetään lähdekritiikkiä, ja sisällön teemoittelulla analysoidaan, minkälaiset edustuksellisen demokratian piirteet vihreät ovat kokeneet ongelmallisiksi, mitä on tarjottu vaihtoehtoisiksi menettelytavoiksi ja miten vihreät ovat tässä vaihtoehtoisuuden toteuttamisessa onnistuneet. Tutkimuskohdetta tarkastellaan edustuksellisen demokratian kehittämisen teoreettisesta viitekehyksestä käsin. Primääriaineiston muodostavat Vihreän liiton arkisto sekä Vihreän langan vuosikerratt tarkasteluajanjaksolta. Lisäksi tutkielmassa hyödynnetään liikkeen institutionaalistumiseen, edustuksellisen demokratian kehittämiseen ja Vihreään liittoon keskittyvää tutkimuskirjallisuutta.</p> <p>Vihreät halusivat vallitsevaan poliittiseen kulttuuriin elementtejä muodollisten instituutioiden ulkopuolelta, omilta liikejuuriltaan, muodostaessaan poliittisen järjestön. Suhtautuminen institutionalisoitumiseen oli kuitenkin vihreissä tutkimustulosten perusteella jo 1980-luvulla paljon kompleksisempaa kuin usein ajatellaan; liikkeen sisältä löytyi jo tuolloin vahvasti institutionalisoitumisen puolesta puhuvia. Vaikka valtajärjestelmän demokratiavajeen täyttäminen oli vihreille yksi oikeutuksista parlamentaariseen politiikkaan osallistumiselle ja vallan tavoitteluun sen sisällä, näyttää keskustelu aiheesta olleen enimmäkseen muutamien kansalaisyhteiskunta-aktiivien ylläpitämä diskurssi, johon puoluejohto on toisinaan ottanut osaa. Aiheeseen liittyvissä valtuuskunnan keskusteluissa ja äänestyksissä toimintatapojen muutos perinteisten puolueiden kaltaiseksi voitti lähes järjestään puolueen toiminnan tehostamisen nimissä.</p> <p>Koijärvellä verkostoitunut nuoriso ei synnyttänyt olemassa olleiden puolueiden suunnanmuuttajaksi katalysaattoria, vaan omilla jaloillaan seisovan ympäristöpuolueen, josta kehittyi yleispuolue muiden kaltaistensa joukkoon. Vihreän liikkeen puoluepoliittinen suuntautuneisuus muodostui omaksi orgaanikseen ja vähitellen karisivat luulot myös tämän toiminnan ulottuvuuden väliaikaisuudesta. Myönnytyksiä puolue-instituutiolle tehtiin tiipoittain, vuosi kerrallaan, mutta varsin vakaasti.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords vihreät järjestödemokratia institutionaalistuminen oligarkia vallanjako		

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Oma tutkimus	1
1.2 Puolueiden kriisi	3
1.3 Aiempi tutkimus	5
2 Demokratian kehittäminen teoriassa	7
2.1 Charles Beitzin kompleksinen proseduralismi	7
2.2 Deliberatiivinen demokratia	9
2.3 Benjamin Barberin vahva demokratia	11
3 Liikkeen liittoutuminen	13
4 Instituution merkit: Puolueeksi kasvamisen kasvukivut	24
4.1 Liiton organisaation kehittyminen	27
4.2 Liiton ja liikkeiden suhde	35
5 Keskusteleva avoimuus ja kritiikki eklektisyydestä	43
6 Rotaatio ja vallanhajautus	63
7 Periaatekysymykset	87
7.1 Hallitukseen vai ei?	87
7.2 Kiistanalainen EY-jäsenyys	92
Loppuaatoksia	98
LÄHTEET	105

1 JOHDANTO

1.1 Oma tutkimus

Pro gradu -työni tarkoituksena on tutkia Vihreän liiton¹ kehitystä sisäisen demokratian näkökulmasta vuosina 1987–1995. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten ns. uutta poliittista kulttuuria on käytännön osallistumisen muodon ajettu sisään Vihreän liiton muuttuessa liikelähtöisestä ympäristöpoliittisesta vaihtoehtopuolueesta hallitustyöskentelyyn osallistuvaksi valtionhoitajapuolueeksi. Tarkoituksena on myös seurata demokratian lisäämiseen tähtäävien menetelmien, kuten rotaation tai vallanhajauttamisen, käyttöä puolueessa. Lisäksi sivuan kahden postmodernin ilmiön, politiikan mediavaltaistumisen ja henkilöitymisen, vaikutusta puolueen menettelytapojen kehittymiseen. Tarkasteluajanjaksokseni jäsentyy Vihreä Liitto ry:n perustamisvuoden (1987) ja puolueen ensimmäisen hallitusvuoden (1995) väliin.

Taustaltaan tutkimukseni asettuu liiketutkimuksen jatkumoon, jossa tarkastellaan yhteiskunnallisen liikkeen muutosta sen institutionalisoituessa puolueeksi. Vaihtoehtoisuuden karsiutuminen liikkeestä ja sopeutuminen puolueinstituutiona olemassa olevaan vallankäyttöjärjestelmään on yleinen hypoteesi liiketutkimuksessa. Tämä tutkimusperinne nojaa puoluedemokratiatutkimuksen uranuurtajan Robert Michelsin klassiseen lausumaan oligarkian vääjäämättömästä tendenssistä organisoitumisen yhteydessä.² Vastaavia kartoituksia on tehty Suomessa niin työväenliikkeen kehityksestä SDP:ksi, kuin alkioalaisen kansanliikkeen muuntumisesta Maalaisliiton kautta Keskustaksi.

Tutkielmassa arvioin vihreiden³ pyrkimyksiä kehittää puoluedemokratiaa ja puolueen menettelytapoja. Miten osallistumista ja demokraattisuutta pyrittiin parantamaan vihreän

¹ Käytän pääsääntöisesti puolueesta kyseistä kirjoitusasua, vaikka vihreät kirjoittavatkin puolueensa nimen muodossa "Vihreä Liitto" vuoteen 1991 asti.

² Michels, Robert ((1915)1986) Puoluelaitos nykyajan demokratiassa. Werner Söderström, Porvoo.

³ Vihreillä tarkoitan tutkielmassani Vihreän liiton jäseniä.

liikkeen osallisten parjaamiin ns. perinteisiin puolueisiin verrattuna? Tarkastelun kohteeksi muodostuu täten keskustelu, jota on käyty puolue toiminnan sisäisestä avoimuudesta ja kommunikaatiosta, sekä syytökset blokkiutumista ja kiistat puolueen tulevasta suunnasta.

Tutkimuksen metodologisena kehyksenä hyödynnän lähdekriittistä menetelmää, ja sisällön teemoittelulla analysoin, minkälaiset edustuksellisen demokratian piirteet vihreät ovat kokeneet ongelmallisiksi, mitä on tarjottu vaihtoehtoisiksi menettelytavoiksi ja miten vihreät ovat tässä vaihtoehtoisuuden toteuttamisessa onnistuneet. Äänestäjille osalle vihreään liikkeeseen osallistuneista ongelmallista puolue toiminnassa oli juuri edustuksellisen demokratian tasa-arvon⁴ jääminen muodolliseksi. Tutkimuskohdetta tarkastelenkin edustuksellisen demokratian kehittämisen teoreettisesta viitekehyksestä käsin.

Primääriaineiston tutkielmalle muodostavat Vihreän liiton arkisto sekä Vihreän langan vuosikerrat tarkasteluajanjaksolta. Valtaosa puolueen oman arkiston koteloiden sisällöistä koostuu puolueen eri organisaatioiden kokousten pöytäkirjoista. Lisäksi löysin arkistosta joitakin ajatuksia herättäviä kirjoituksia, lehtiartikkeleita, käsikirjoituksia ja epämääräisiä muistilappuja. Lähdekritiikin valossa arkistolähteeni näyttävät neutraaliksi; Vihreän liiton arkiston tehtävä on ollut tallentaa puolueen muodollista toimintaa lähinnä pöytäkirjojen muodossa. Mukaan on myös eksynyt yksittäisiä muistiinpanoja, joiden raapustaja on tuskin ajatellut tuotostensa edes päätyvän arkistoon.

Koska pöytäkirjoissa ja niiden liitteissä on suhteellisen useasti viitattu Vihreään Lankaan, muodostavat sen numerot kyseiseltä aikakaudelta toisen puolen alkuperäislähteistä. Vihreä Lanka antaa häivähdyksen persoonallisemman kuvan puolueen sisäisestä myllerryksestä. Ääri viivat saavat sisäänsä näin hieman väriä. Värikkyden taustalla ovat olleet kirjoittajien kulloisetkin motiivit vaikuttaa puolueen aatteelliseen ja toiminnalliseen suuntaan sekä muiden puolueaktiivien toiminnan kommentoiminen. Lehteä ei ole kirjoitettu tuleville tulkitsijoille, vaan se on ollut aikansa vaikuttavin keskustelufoorumi puolueen jäsenistölle.

⁴ Tutkielmassani käsitteet tasa-arvoinen, tasavertainen ja egalitaarinen ovat synonyymisiä.

Huomionarvoista on Vihreän langan erityisasema; se ei ole täysverinen puoluelehti, vaan ennemmin puoluetoiminnan kommentaattori ja kriitikko tutkimallani ajanjaksolla. Lehdellä oli nimellinen riippumattomuus puolueeseen nähden. Täten lehden päätoimittajalle muodostui harvinainen asema verrattuna muiden puoluelehtien kollegoihin nähden. Kirjoittavat pitivät toimittajan roolissaan käsitteellisen etäisyyden puolueeseen, vaikka heistä jokainen oli myös puolueaktiivi. Toisaalta tämä asetelma osoittautui tulenaraksi, ja kiistat lehden linjasta kulminoituivat Timo Harakan potkuihin vuoden 1994 alussa. Vihreän langan luonne muuttuikin vahvasti sen kulloisenkin päätoimittajan mukaan. Koska lehden toimittajat ovat useimmiten kirjoituksissaan ilmaisseet vahvasti omia mielipiteitensä ja ne myös allekirjoittaneet, olen sijoittanut suurimman osan Vihreässä langassa ilmestyneistä lähteistäni aikalaiskirjallisuuteen. Hyödynnän samaiselta ajanjaksolta myös muista lehdistä muutamia artikkeleita, jotka vihreiden kulloisenkin arkistoiija on tähdellisenä lehtileikkienä tallentanut.

1.2 Puolueiden kriisi

Puolueiden kriisistä on puhuttu paljon viime vuosina.⁵ Uskottavuutta ovat syöneet etenkin parlamentaariseen politiikkaan liittyneet nk. maan tavat, jotka eivät de facto ole kaukana korruptiosta. Tämän lisäksi politiikan ammattimaistuminen on vieraannuttanut puolueita äänestäjistään. Politikoinnin käsitteellä voidaankin katsoa olevan hieman negatiivinen vivahde vallitsevassa mielipideilmastossa. Monet kansakuntamme älyköiksi luettavat henkilöt pitäytyvätkin muodollisesti puoluepolitiikasta ja julistautuvat epäpoliittisiksi. Sen sijaan he ajavat omia poliittisia näkemyksiään eri medioiden kautta useimmiten ilman puolueen taustatukea. Hieman samankaltainen mielipideilmasto vallitsi 1970- ja 1980-lukujen taitteessa, kun vihreä liike heräsi. Tuolloin suomalaisten puolueiden jäsenmäärä oli tosin korkeimmillaan, mutta myös tyytymättömyyttä jähmettyneeseen järjestelmään esiintyi huomattavan paljon. Tyytymättömyys olemassa olevien instituutioiden toimintaan ilmeni aktiivisena kansalaisliikehdintänä.

⁵ Esim. Kuusela, Hanna – Rönkkö, Mikko (toim.) (2008) *Puolueiden kriisi: puolueet ja uusliberalismi: mitä on tehtävä?* Like, Helsinki.

Matti Hyvärinen on tutkinut liikkeen muutosta puolueeksi suomalaisen liiketutkimuksen klassikossa *Alussa oli liike* (1985). Teoksessa hän analysoi Robert Michelsin teoriaa oligarkian tendenssistä. Hyvärinen on todennut institutionalisoituneiden liikkeiden sekä muiden instituutioiden muodostavan yhdessä valtion ja massamedian kanssa saumattoman kokonaisuuden. Keskinäisen kanssakäymisen myötä kokonaisuudesta muodostuu ennen pitkää kiinteä yhteisö, ellei jopa oma yhteiskuntaluokka.⁶ Muutosliikkeestä tulee kritiikin kohteensa kaltainen liikkeen rappeutuessa.

Jan Sundberg on määritellyt puolueen kahdeksi päätehtäväksi kouluttaa kansalaisia poliittiseen toimintaan sekä toimia linkkinä kansan ja parlamentaarisen systeemin välillä. Vallan on tarkoitus kanavoitua kansalta puolueiden kautta parlamenttiin ja hallitukseen. Yhdellä tavalla *puolueorganisaatio on miniatyyriversio parlamenttisesta yhteiskuntajärjestelmästä*.⁷ Teoksessaan *Partier och partisystem i Finland* (1996) Sundberg on myös luokitellut kuusi eri puoluesäntöä, joiden suhteen puolueen organisaatiokulttuuri voi olla joko egalitaarinen tai hierarkkinen. Sundbergin mukaan puoluesäännöt paljastavat organisaatiokulttuurin sidoksen puolueen ideologiaan.⁸ Hyödynnänkin tutkielmassani Sundbergin kategorisointia paikantaessani vihreiden organisaation hierakkuutta tai sen puutetta.

Samaista ideologin ja organisaation sidosta on käsitellyt Sidney Tarrow. Hänen mukaansa liike tarjoaa oman superideologiansa aatteineen sekä tarkastelee vallitsevan poliittisen järjestelmän toimivuutta. Samalla se voi antaa vaihtoehdon puolueiden sisäiselle rakenteelle ja käytännöille. Liikkeen oleellisin tehtävä onkin herättää keskustelua. Liike onkin välttämätön, uudistava osa poliittista järjestelmää.⁹

⁶ Hyvärinen, Matti (1985) *Alussa oli liike: tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista*. Osuuskunta Vastapaino, Tampere, 146. Michels, Robert ((1915)1986) *Puoluelaitos nykyajan demokratiassa*. Werner Söderström, Porvoo. 274-275.

⁷ Sundberg, Jan (1996) *Partier och partisystem i Finland*. Schildts, Esbo, 13.

⁸ Sama, 69–70.

⁹ Tarrow, Sidney (1998) *Power in movement: social movements and contentious politics*. Cambridge University Press, Cambridge, 11.

1.3 Aiempi tutkimus

Vihreiden muodollisesta organisoitumisesta on tehty muutamia tutkimuksia. Näistä mainittakoon esimerkiksi lina Artiman ja Olli Rehnin tutkielmat, jotka ovat selvittäneet liikkeen muotoutumista puolueeksi sekä myöhempää kehitystä organisatorisesta näkökulmasta.¹⁰

Anna-Maija Halme on tutkielmassaan *Vihreä radikaalius ja muutosstrategiat* tarkastellut suomalaisen vihreän liikkeen ympäristöradikaaliuden muutoksia sisäisessä keskustelussa. Aineistonaan Halme käyttää Vihreän langan vuosikertoja aina sen ensimmäisestä numerosta tutkielman ilmestymisvuoteen eli 2002 asti sekä Suomi-lehteä. Aineistonsa Halme on käsitellyt sisällön erittelyllä. Laajaan aikaväliin vedoten Halme on ottanut käsittelyynsä vain neljä lehteä yhdestä vuosikerrasta, yhden per neljännesvuosi. Halmeen mielestä tämä vähintään osittainen kontekstin menettäminen ei aiheuta sen suurempaa ongelmaa. Tämän Halmeen uskon materiaalinsa riittävyyteen voisin kyseenalaistaa oman kokemukseni kautta. Vihreiden kirjoittelu oli hyvin syklistä; toisinaan sisäinen keskustelu liikkeen ja puolueen tilasta sekä tulevasta suunnasta oli hyvin vilkasta, toisinaan vain vihreitä elämäntapoja pohdiskelua.

Halme on määritellyt ensisijaisiksi vihreässä liikkeessä ilmenneiksi muutosstrategioiksi liikestrategian sekä parlamentaarisen strategian. Näistä jälkimmäisenä mainittu siirtyi Halmeen mukaan niskan päälle vihreiden vaalimenestyksen avittamana jo 1980-luvun puolivälissä jättäen samalla liikestrategian varjoonsa. Silti anarkistisiakin poliittisen kulttuurin muutoksia vaativia kirjoituksia esiintyi Vihreässä langassa vielä 1990-luvun puolella, vaikka institutionalisoituneet piirteet olivat näkyneet jo ennen liiton perustamista.¹¹ Tutkimuksessaan Halme kartoittaa syitä vihreiden varovaisuuteen liikkeen saadessa

¹⁰ Artima, lina (2000) *Vihreän liiton perustaminen ja vihreän politiikan muuttuminen sen myötä*. Helsingin yliopisto, Helsinki ja Rehn, Olli (1988) *Liike vai puolue?: liikkeen ja puolueen mahdollisuudet jälkiteollisessa hyvinvointivaltiossa : tapaustutkimuksina keskusta/maalaisliitto ja vihreä liike*. Helsingin yliopisto, Helsinki.

¹¹ Halme, Anna-Maija (2002) *Vihreä radikaalius ja muutosstrategiat*. Tampereen yliopisto, Tampere, 83.

puolueen muodon. Hän olettaa varsinaisten syiden kaavamaiseen aatteiden laimenemiseen löytyvän muualta kuin muodollisesta puolueeksi kirjautumisesta. Halmeen mukaan osaksi syynä oli liikestrategian heikkous; muutoshalu tarvitsee kaihukseen konkreettisia tuloksia, joiden edellytyksenä on suotuisa lainsäädäntö. Toisaalta edustuksellisten elimien ja edustuspaikkojen merkitystä liioiteltiin ja parlamentaariseen strategiasta muodostui itsestäänselvyys.¹²

Halmeen mielestä vihreä liike ei ollut enää kovin radikaali 1980-luvun puolivälissä parlamentaarisen strategia päästyä niskaan päälle. Ongelmien kulttuurista puolta ei ehkä painotettu riittävästi, jotta liikestrategia olisi saanut jatkoaikaa. Vihreässä liikkeessä vallitsi silti useita strategisia paradigmoja, mutta niiden kesken tehtävästä valinnasta ei käyty paljon keskustelua. Sen sijaan organisaatiomuoto sai runsaasti keskustelua aikaan. Voisin olla tästä seikasta oman tarkasteluni kohteena olleen aikajakson osalta eriävää mieltä. Toki organisaatiomuoto oli runsaasti debatoitu, mutta myös debatointi yhteiskunnalliseen muutokseen käytettävistä strategioista ja keinoista saavutti kiitettävästi palstamillimetrejä.

¹² Halme, 53.

2 DEMOKRAATTISTEN MENETTELYTAPOJEN KEHITTÄMINEN TEORIASSA

Huolen- sekä keskustelunaiheena vihreillä puoluetta perustettaessa ja sen kehittyessä olivat yksilön vaikutusmahdollisuudet. Virallisena päämääränä oli, ettei puolueesta muodostuisi ns. perinteisten puolueiden kaltaista. Perinteisten puolueiden piirteinä vihreiden retoriikassa esiintyivät periaatteista luopuminen ja puolueen institutionalisoituminen vallan lisääntyessä. Samalla pelkona oli yksittäisen puolueen rivijäsenen aseman muuttuminen lähes vaikutusvallattomaksi. Puoluejäsenet olisivat puoluetta varten, ei päinvastoin.

2.1 Charles Beitzin kompleksinen proseduralismi

Demokraattisen valtajärjestelmän kehittämiseksi ja kollektiivisen päätöksenteon parantamiseksi Charles Beitz on antanut oman ehdotelmansa kompleksisen proseduralismin muodossa. Tavoitteena tässä parannusehdotuksessa on ottaa yksilöiden preferenssit mahdollisimman hyvin huomioon päätöksenteossa. Yksinkertaisen poliittisen tasa-arvon teorioista poiketen yksilöiden esittämät vaatimukset arvioidaan niiden kiireellisyyden ja objektiivisen merkityksellisyyden mukaan. Näin välttäisiin mahdollisimman pitkälle *enemmistön tyrannialta*.

Beitz on keskittynyt etenkin yksilön etujen ja arvojen arvottamiseen oikeudenmukaisesti päätöksenteossa. Hän kyseenalaistaa yksilöiden preferenssien yhtäläisen painoarvon kollektiivisessa päätöksenteossa: onko se mahdollista tai edes toivottavaa? Toisaalta yksilöiden *tasapuolinen kunnioitus* on Beitzille oikeudenmukaisuuden ydin.¹³

Yhdenvertaisen kohtelun lisäksi Beitz on määritellyt ns. kansalaisuutta sääteleviksi intresseiksi *tunnustamisen* sekä *deliberatiivisen vastuun*. Näitä intressejä tulisi kunnioittaa määriteltäessä poliittisen osallistumisen ehtoja. Intressejä tulee olla useampi kuin yksi, koska yksilön asema on kompleksinen demokraattisessa yhteisössä.¹⁴

¹³ Setälä 2003, 97–110.

¹⁴ Sama, 16;23.

Intresseistä tunnustaminen tarkoittaa yksilöiden tasapuoliseksi tunnustettua roolia julkisessa keskustelussa ja harkinnassa sekä kollektiivisessa päätöksenteossa. Toiseen säätelevään intressiin, deliberatiiviseen vastuuseen, sisältyy sitoumus poliittisten kysymysten ratkaisemisesta julkisen ja riittävästi informoidun harkinta- ja keskusteluprosessiin perusteella. Kyseisen prosessin tulisi lisäksi olla avoin kilpaileville mielipiteille, joita arvioitaisiin vastuullisesti. Julkinen keskustelu olisi lisäksi manipuloinnista vapaata.¹⁵

Deliberatiivisen demokratiateorian tapaan Beitzin teoriassa vahvoja piirteitä ovat julkinen keskustelu ja harkinta. Pelkkä avoin keskustelu ja sen kautta saavutettu yksimielisyys eivät kuitenkaan Beitzin mukaan riitä, vaan tarvitaan niin ikään äänestämistä. Maija Setälä toteaa Beitzin teorian olevan muiden mikroetiikkaa painottavien teorioiden tapaan suositus demokratian kehittämiseksi.¹⁶ Mikroetiikalla hän tarkoittaa yksilöiden poliittisen toiminnan perusteluja ja laatua.¹⁷ Huomioon ottaen Beitzin demokratiateorian pääpiirteet, soveltuu se hyvin pohjaksi tarkasteltaessa vihreiden sisäistä keskustelua demokraattisista menettelytavoista.

Beitzin lopputulosteoriaa voidaan myös pitää konsekventiaalisena eli seurauseettisenä teoriana.¹⁸ Konsekventiaalisesta näkökulmasta arvokkaat seuraukset oikeuttavat arveluttavammat teot tai menettelytavat. Lopputulosteorioissa demokratiolla on vain instrumentaalista arvoa, kun taas proseduralistisen poliittisen tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden teorian kannattajalle demokratia näyttäytyy itseisarvona.

Beitzin kompleksisessa proseduralismissa lähtökohtana eivät ole kansalaisten yhtäläiset vaikutusmahdollisuudet itse päätöksentekoon. Sen sijaan päätöksentekoa edeltää tasapuolinen keskustelu, jossa arvioidaan esitettyjen vaatimusten kiireellisyyttä sekä objektiivista merkityksellisyyttä. Julkisen keskustelun myötä otaksutaan syntyvän järkeviä ja kohtuullisia mielipiteitä lopullisessa päätöksenteossa hyödynnettäväksi. Yksinkertaisen

¹⁵ Setälä 2003, 93;116.

¹⁶ Setälä 2003, 102.

¹⁷ Setälä 2003, 175.

¹⁸ Setälä, Maija (2003) *Demokratian arvo: teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Gaudeamus, Helsinki, 12.

poliittisen tasa-arvon teorian valossa tällaisen prosessin kautta muodostuneita päätöksiä voitaisiin toisinaan pitää epätasa-arvoisina. Kompleksisen proseduralismin kautta painavat vaatimukset saavat kuitenkin Beitzin mukaan ansaitsemansa erityisarvon.¹⁹

2.2 Deliberatiivinen demokratia

Deliberatiivisen demokratian ytimessä ovat päätöksentekoa edeltävä keskustelu ja harkinta. Yksilöiden preferenssejä pyritään yhdistämisen sijaan muuntamaan. Kollektiivinen valinta saisi täten kaikkien hyväksynnän. Deliberatiivisen teorian mukaan kollektiivisiksi päätöksiksi tulevat julkisen keskustelun ja harkinnan kautta valituksi parhaiten argumentoidut vaihtoehdot. Deliberatiivisen demokratian voidaan myös nähdä antavan ratkaisun moniarvoisen arvopohjan ongelmaan konstruktiiivisella luonteellaan. Yhteisymmärrys arvoristiriidoista on mahdollista saavuttaa demokraattisen keskustelun ja harkinnan kautta.²⁰

Deliberatiivisen demokratian taustalta löytyvät Jürgen Habermas sekä John Rawls, joista kumpainenkin nojaa ajattelussaan Immanuel Kantin filosofiaan. Molempien ajattelussa sijansa saavat vapaiden ja tasa-arvoisten yksilöiden autonominen harkinta sekä vaatimus normatiivisten väitteiden yleistettävyydestä. Yhteisestä pohjastaan huolimatta Rawlsin ja Habermasin teorioissa on merkittäviä eroavaisuuksia. Rawlsin teoriassa konstruktivismi koskettaa vain poliittisen elämän pelisääntöjä, kun taas Habermasin teoria on kaikenkattava teoria erilaisten väitteiden validiteetista. Näille kahdelle ajattelijalle myös deliberatiivisen demokratian keskeisimmät kysymykset ovat eriävät. Kun Rawls on lähinnä keskittynyt kartoittamaan deliberatiivisen demokratian periaatteiden antamaa oikeutusta yksilöiden oikeuksille, on Habermas tutkaillut nyky-yhteiskunnan kompleksisuutta ja sen luomia esteitä demokraattiselle keskustelulle sekä harkinnalle.²¹ Näistä kahdesta lähestymistavasta on Habermasin variaatio tutkimukseni kannalta oleellisempi. Tätä asetelmaa vahvistaa se, ettei Rawls sisällytä deliberaatioon yhteiskunnallisia

¹⁹ Setälä, 2003, 101.

²⁰ Sama, 135.

²¹ Sama, 137–138.

kansalaisjärjestöjä, vaan hänen rajauksensa sisälle kuuluvat pelkästään valtion organisaatioiden ja edustuksellisten instituutioiden muodostama julkisuus.

John Rawls tarkastelee puolestaan päätöksenteon oikeudenmukaisuutta ja sitä koskevaa harkintaa pääteoksessaan *Oikeudenmukaisuusteoria*. Keskeinen rooli Rawlsin teoriassa on langennut tietämättömyyden verholle, jonka takaa päätöksentekijät joutuvat tekemään ratkaisunsa ilman tietoisuutta ympäröivistä olosuhteista, omasta identiteetistään taikka eduistaan. Näin he ovat pakotettuja soveltamaan päätöksissään yleisinhimillistä näkökulmaa, jotta valittujen periaatteiden tasapuolisuus on taattu.²² Rawlsin kuvaamaa menettelytapaa on kutsuttu reflektiivisen tasapainon menetelmäksi.²³

Hypoteettiset yksilöt valitsevat Rawlsin otaksuman mukaan ensimmäiseksi periaatteeksi oikeuden vapauteen. Pareto-optimaalisesti jokaisella henkilöllä tulee olla oikeus niin suuriin perusvapauksiin kuin sopii yhteen muiden kansalaisten vapauksien kanssa. Toinen periaate on kaksiosainen. Sen mukaan yhteiskunnalliset ja taloudelliset eriarvoisuudet on järjestettävä yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia hyödyttävästi. Lisäksi eriarvoisuuden tulee liittyä sellaisiin asemiin tai virkoihin, jotka ovat kaikille avoimia. Charles Beitz on kritisoinut Rawlsin teoriaa toteamalla, ettei ole olemassa mitään takuita, joiden vuoksi todelliset yksilöt noudattaisivat hypoteettisten yksilöiden luomia periaatteita.²⁴ Benjamin Barber on puolestaan kritisoinut yksilöiden erottamista sosiaalisista suhteistaan, jolloin oikeudenmukaisuuden yhteisölliset perusteet jäävät puuttumaan.²⁵ Rawlsin teoria jääkin leijumaan utopian tasolle ja on käytännössä sovelluskelvoton kollektiivisessa päätöksenteossa.

Deliberatiivisen demokratian teorian mukaan julkinen harkinta karsii yksilöiden virheelliset näkemykset ja sisäisesti ristiriitaiset uskomukset. Jokaisen yksilön henkilökohtaisten etujen ja arvojen on kestettävä julkinen arviointi. Kohtuullisuuden ja yleistettävyyden vaatimukset

²² Setälä 2003, 140.

²³ Sama, 142.

²⁴ Sama, 150-151.

²⁵ Barber, Benjamin (1984) *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*. University of California Press, Berkeley, 18.

toimivat julkisen harkinnan arvomuokkaajina. Jos julkisessa harkinnassa ei saavuteta yksimielisyyttä, takaa päätöksenteon demokraattisuuden viime kädessä äänestämisen. Julkisen harkinnan ja äänestämisen käsitykset päätöksenteon oikeudenmukaisuudesta ovat kuitenkin eriävät. Äänestämisessä yksilöiden preferenssejä kohdellaan *neutraalisti*, kun taas julkisen harkinnan käsittely on *tasapuolista*. Äänestysalaisuuden vallitessa ei voida myöskään taata julkisen harkinnan kautta kohtuullisiksi muuttuneiden mielipiteiden säilymistä.²⁶

Harkinnalla voidaan yhtenäistää näkemystä kollektiivisen päätöksen laadusta sekä yhteiskunnan tilasta. Ilman yksimielisyyttä päätöksen kannalta oleellisista tosiasioista on lähes mahdotonta määrittellä edes voittavaa enemmistöä. Kollektiiviset päätökset ovat deliberatiivisen demokratian teorian mukaisesti syntyneinä oikeudenmukaisia, yleisesti hyväksyttäviä ja mahdollisimman informoituja.²⁷ Deliberatiivinen demokratia vaatii kuitenkin hyvin paljon poliittisilta toimijoilta eli demokratian mikroetiikalta. Edellytyksenä käytännön toimivuudelle on sitoutuminen julkiseen harkintaan sekä sen edellyttämiin normeihin.

2.3 Benjamin Barberin vahva demokratia

Osallistuvan demokratian teoreetikoista demokratian kehittämiseen ja uudistamiseen on keskittynyt Benjamin Barber. Hän nimittää omaa osallistuvaa demokratiaansa vahvaksi demokratiaksi.

Vahva demokratia on suunnattu kritiikiksi liberaalille demokrateorialle. Barberin mukaan liberaalissa demokrateoriassa unohdetaan yksilön siteet ympäristöönsä sekä väheksytään yksilön kykyjä poliittisen toimijana.²⁸ Ihmisen moraali ja tietämys kehittyvät vuorovaikutussuhteessa ympäristöönsä.²⁹ Tosin samalla kun Barber moitti hobbesilaista

²⁶ Setälä 2003, 152.

²⁷ Sama, 153.

²⁸ Barber 1984, 71–73.

²⁹ Barber 1984, 98–102.

ihmiskäsitystä yksinkertaisesta eduntavoittelijasta, syyllistyy hän itsekin yksinkertaiseen ihmiskuvaan sosiaalisen olennon muodossa.³⁰ Vaikka Barber osoittaakin kritiikkinsä pääosin liberaaleille demokratiateoreetikoille, on hän heidän kanssaan yhtä mieltä edustuksellisen demokratian keskeisten instituutioiden säilyttämisestä.

³⁰ Setälä 2003, 191.

3 LIIKKEEN LIITTOUMINEN

Vihreän liikkeen synty Suomessa ajoitetaan pääsääntöisesti Koijärveen ja vuoteen 1979. Tätäkin ennen liikehdintää oli esiintynyt, mutta Koijärvi kokosi ensimmäistä kertaa vihreän nuorison samoille seutuville valtakunnan eri osista. Samalla valtakunnallinen media kiinnitti huomionsa pysyvästi uuteen poliittiseen liikkeeseen. Niin ikään paineet sekä halukkuus koota puolue kasvoivat. Vaaleihin vihreän liikkeen aktiivit osallistuivat erinäisiltä listoilta 1980-luvun alkupuolella, Helsingissä jo 1976, mutta ympäristöasian edistämiseksi haluttiin yhtenäisempää rintamaa. Useat liikkeen aktiivit pitivät puoluetta kuitenkin kuoloniskuna aatteelle. Parlamentaarisen vastuun vakiintuessa puolueen tarve kävi yhä ilmeisemmäksi. Yhdistys saatiin kokoon vuonna 1987 ja puolueeksi se muuttui jo seuraavana vuonna.

Suomessa vihreät eivät ole eurooppalaisten sisarpuolueidensa kaltaisesti perustuneet vasemmistopohjalle, vaan uusi puolue halusi mieluummin sijoittaa itsensä perinteisen vasemmisto-oikeisto-akselin ulkopuolelle. Syyt ainutlaatuisen perustaan löytyvät Neuvostoliittoon rähmällään olleista taistolaisista ja maan vasemmiston muutenkin vahvasta sidoksesta harvainvaltaiseen itänaapuriin.³¹ Diktatuurin kunnioittaminen ei sopinut millään lailla ruohonjuuridemokratiaa haikailevalle ryhmittymälle. Puolueen perustajajäsenissä oli toki entisiä vasemmistolaisia, kuten Satu Hassi, mutta suurella osalla puoluetta perustaneista ei ollut kytköksiä silloisiin poliittisiin puolueisiin. Tosin alkuvaiheen valtakunnallisesti näkyvimät henkilöt Ville Komi ja Osmo Soininvaara omasivat menneisyyden Liberaalissa kansanpuolueessa, kuten myös Vihreän liiton säännösten arkkitehti Paavo Nikula.

Ensimmäinen vihreään liikkeeseen kytköksissä ollut vaaliryhmittymä muodostui vuoden 1976 kunnallisvaaleihin Helsinki liikkeen nimellä Helsingissä. Ehdokkaat oli koottu tähän ryhmittymään lähinnä liikennepoliittisen Enemmistö ry:n riveistä.³² Ehdokkaita liikkeellä oli yhteensä 15 ja he keräsivät kaiken kaikkiaan 1 700 ääntä eli 0,7 prosenttia annetuista

³¹ Perälä, Erkki (2012) Monologista debattiin. <http://koijarvi.org/2012/04/20/monologista-debattiin/> (luettu 10.7.2013)

³² Välimäki, Pauli – Brax, Anne (toim.) (1991) *Vihreä ABC-kirja*. Vihreä liitto, Helsinki, 12.

äänistä. Tämä äänisaalis ei oikeuttanut paikkoihin kunnanvaltuustossa.³³ Liike vastusti ensisijaisesti kasvupolitiikkaa, mutta se oli Osmo Soininvaaran mukaan osittain myös protesti poliittisesti tylsiä aikoja vastaan.³⁴

Koijärvi-liike syntyi paikallisten maanviljelijöiden uhatessa Etelä-Suomen parhaimpiin lukeutuneen lintujärven ekosysteemiä. Ilman lupaa ruoppaustoimenpiteet pääsiäislauantaina aloittaneet maanviljelijät saivat ympäristönsuojelijat etenkin Helsingistä, Turusta ja Hämeestä suuntaamaan matkansa kohti Koijärveä. Ympäristönsuojelijat patosivat laskuojan ja leirytyivät vartioon. Koska uutisanti oli köyhä pääsiäisen tienoilla, saivat niin maanviljelijöiden kuin ympäristönsuojelijoidentempaukset runsaasti julkisuutta. Tuolloin syntyivät ensimmäiset puhemiehet vihreälle liikkeelle, Ville Komi etulinjassaan. Tapahtuneesta tehdyt kyselyt viestittivät kansan tuesta laittomuuksiin turvautuneille suojelijoille. Poliittikaan mukaan halunneille osallisille tämä tuskin oli yhden tekevää. Osmo Soininvaaran mukaan Koijärvi-liike tarjosi kanavan poliittiseen aktiivisuuteen niille nuorille, jotka eivät löytäneet paikkansa taistolaisuuden värjäämistä opiskelijajärjestöistä.³⁵ Koijärvellä ympäristöstä ja yhteiskunnasta kiinnostuneet nuoret saivat yhteisen poliittisen kontekstin, vihreän liikkeen. Yhteistyö jatkui kesällä Inkoossa järjestetyllä kesäleirillä, jota voidaan pitää vihreän liikkeen ensimmäisenä väentapaamisena. Vihreän liikkeen valtakunnallinen mobilisointi tapahtui Koijärven suojelun, ydinvoimanvastaisten mielenosoitusten sekä Amnesty Internationalin tapaamisten myötä vuoden 1970-luvun lopussa. Koijärven mielenosoitus oli lopullinen sinetti vihreiden poliittiselle yhteistyölle. Seuraavana vuonna yhteistyön tiivistyminen konkretisoitui yhtenä kunnanvaltuustopaikkana, jonka Ville Komi saavutti Vaihtoehtoisen Helsingin listoilta. Vaihtoehtoinen Helsinki sai yhteensä 1,7 prosenttia kaikista äänistä.³⁶

Virttyneiden villapaitojen sisällä heräsi tarve vaikuttaa yhteiskuntaan valtakunnallisen politiikan tasolta verkkaisesti 1980-luvun kuluessa. Vihreän liikkeen sisällä saatettiin olla

³³ Borg, Olavi – Harisalo, Risto (toim.) (1988) *Vihreä politiikka*, Tampereen yliopisto, Tampere, 186–187.

³⁴ Parkin, Sara (1990) *Green parties: an international guide*. Heretic Books, London, 80.

³⁵ Soininvaara, Osmo (2012) *Vihreä Poliitiikka*. Teos, Helsinki, 12.

³⁶ Parkin, 82.

pitkään kylläisiä Koijärven perintönä syntyneestä median suomasta huomiosta. Värikkäiden persoonallisuuksien tempaukset pitivät median mielenkiintoa yllä. Kiinnostus demokratian alkuperäiseen alustaan, parlamenttiin oli vähäistä. Puolue koettiin kovin vieraaksi, ellei jopa vastenmieliseksi toiminnan muodoksi. Mielleyhtymät puolueista liittyivät paljolti edellisen sukupolven aggressiosävytteiseen puna-aatteen palvomiseen. Vihreät kaipasivat keskustelemaa foorumia, jolla kaikki aatteen kirjat voisivat kohdata toisensa rakentavissa merkeissä.³⁷ Tunteen tulisi olla samankaltainen kuin perheen ja ystävien parissa pyöreän pöydän äärellä kotikeittiössä, vain skaalaa tulisi kasvattaa. Valtakunnalliset vihreän liikkeen väen tapaamiset jatkuivat pitkin 1980-lukua. Tosin yksi näiden tapaamisten vakioaiheista oli nimenomaan liikkeen toiminnan organisoiminen.

Koijärvellä toisensa löytäneet nuoret vihreät toivot yhdistivät voimiansa ja verkostuivat Helsingissä 1980-luvun alkupuolella. Pohjalta löytyi Suomi-lehteä julkaissut Perusta ry, jonka jäsenistö oli kuusihenkinen. Joukkoon lukeutuivat Kasvis-ravintolalla mainetta³⁸ niittänyt Heidi Hautala, Komposti-lehden päätoimittajana kunnostautunut Pekka Haavisto, tutkijan alku Pekka Sauri, taidevaikuttaja J.O. Mallander, Radio Cityn perustajana tunnetuksi tullut Teppo Turkki sekä edesmennyt Olli Wehkala.³⁹ Kolme ensin mainittua tulivat myöhemmin valituksi Vihreän liiton johtoon, ja heihin viitataan usein etenkin kriitikkojen taholta vihreiden Pyhänä Perheenä.⁴⁰ Vihreään liikkeen toimintaan sulautuivat mukaan myös seksuaalivähemmistöt, vihreät feministit sekä vaivaisliike.

Seksuaalivähemmistöt sopivat luontevasti vihreän liikkeen sateenvarjon suvaitsevaisuuden kontekstiin, feministit taas liittyivät joukkoihin Komsin ensimmäisen varavaltuutetun ja Ylioppilaan päätoimittajan Taina Bertellin johdolla.⁴¹ Vaivaisliikkeen tienauraajana vihreässä liikkeessä puolestaan toimi Ville Könkkölä, joka omien sanojensa mukaan ajautui vihreiden toimintaan lähes sattumalta.⁴²

³⁷ Esim. *Vihreän liiton puolueohjelma 1990*.

<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=vihryleis1990> (luettu 10.7.2013)

³⁸ Pikemminkin urauurtavuudellaan kuin ruoan maukkaudella.

³⁹ Soininvaara 2012, 15.

⁴⁰ Esim. Vihreä lanka 24/1995.

⁴¹ Soininvaara 2012, 17.

⁴² Saraste, Heini (1996) *Kalle Könkkölä – Huoneekseni tuli maailma*. Werner Söderström, Porvoo, 48.

Koska vihreän liikkeen katsottiin yhdistäneen voimansa Kojjärvellä puhtaasti luonnonsuojelullisen aktin puitteissa, oli ymmärrettävää syvän ekologisen uskon omaavien ympäristösuojelijoiden haluavan osansa vihreästä liikkeestä ja mahdollisesta puolueesta. Suomessa norjalaisen filosofin Arne Næssin aatteisiin yhtyneet olivat ryhmittyneet Pentti Linkolan ympärille. Syväekologit poikkesivat niin arvomaailmaltaan kuin ikärakenteeltaan muista vihreän liikkeen ryhmittymistä. Oikeastaan ainut yhdistävä tekijä oli huoli ympäristöstä ja sen tulevaisuus. Harvat syväekologeista päätyikään lopulta itse puolueen toimintaan ja ainut tähän viiteryhmään laskettavissa ollut vihreiden kansanedustaja Eero Paloheimo perusti turhaudduttuaan oman yhdistyksen ja puolueen, Elämänsuojeluliiton ja vihreät r.p:n. Kuten Soininvaara huomauttaa, on syväekologien poliittisen toiminnan marginalisoituminen ollut yleiseurooppalainen ilmiö.⁴³

Toisaalta Soininvaara murehtii ns. insinöörivihreiden ulkopuolelle jäämistä puolueen muodostuessa. Hänen mukaansa vihreän liikkeen (toisaalta juuret huomioon ottaen luontainen) tunnepohjainen ydinvoimavastaisuus aiheutti insinöörivihreissä puistatuksia. Muutenkin vihreiden insinöörien laskelmiin kohdistama epäluulo muodosti kuilun näiden tahojen välille.⁴⁴ Kuilun voidaan ajatella ehkä sittemmin kuroutuneen. Nykyisin vihreillä on luottamustoimissaan DI-tutkinnon omaavia henkilöitä, esimerkiksi liiton entinen varapuheenjohtaja Mari Puoskari, ja heidän osuus tulee tuskin pienentymään vihreän teknologian yhteiskunnallisen merkityksen kasvaessa jatkuvasti.

Vihreiden vaalimenestys jatkui vuoden 1983 eduskuntavaaleissa. Vihreiden yhteenliittymä sai yhteensä 40 000 ääntä eli 1,5 prosentti kaikista annetuista äänistä. Kansanedustajaksi tulivat valituiksi Ville Komsu (talousvaliokunta) sekä vammaisaktivisti Kalle Könkkölä (sosiaalivaliokunta). Ehdolla olivat myös muun muassa Hautala, Haavisto, Soininvaara ja Välimäki Voittokulku jatkui seuraavan vuoden kunnallisvaaleissa, kun puolueen äänisaalis kasvoi valtakunnallisesti 2,8 prosenttiin ja yhteensä 101 valtuustopaikkaan.⁴⁵

⁴³ Soininvaara 2012, 20.

⁴⁴ Sama, 21.

⁴⁵ Saraste, 96.

Hajanaisen imagon otaksuttiin osaltaan aiheuttavan hämmennystä äänestäjissä. Vaikka liikkeen jäsenet käyttäytyivät kuin puolueen jäsenet, toistelivat he julkisuudessa olevansa antiteesi nykymuotoiselle puolueelle. Vaalitoiminnan lisäksi liike oli vuodesta 1982 lähtien järjestänyt puoluekokousten kaltaisia väentapaamisia. Joskin vihreän liikkeen jäsenet toistelivat, ettei kenelläkään ollut auktoriteettia olla liikkeen virallinen äänitorvi, oli väentapaamisissa tehty enenevässä määrin kannanottoja liikkeen nimissä sekä suunniteltua toimintaa. Vuoden 1983 kokouksessa Jyväskylässä päätettiin ryhmän politiikasta ja vuonna 1984 Oulussa muodosteltiin ns. Oulun teesit⁴⁶, jossa määriteltiin pääpiirteittäin ryhmittymän tavoitteet.

Epäorganisoidumisen nähtiin myös antaneen valtuustopaikan joillekin sellaisille vihreiden ehdokkaille, jotka olivat poliittisesti kaukana vihreistä arvoista. Hämmennys vihreiden identiteetistä kasvoi vuoden 1985 Turun tapaamisessa, jolloin eräs ehdokkaista totesi äänien tulevan vain hänelle itselleen. Liiton ja eduskuntaryhmän suhde säilytti kompleksisen luonteensa vielä hyvän tovin puolueen perustamisen jälkeenkin. Turun vihreät olivat valmistelleet kokoukseen poliittisen ohjelman, joka hylättiin väentapaamisen keskusteluissa perinteisen sosialistisena. Sen todettiin olevan liiaksi keskittynyt valtiokeskeiseen suunnitteluun.⁴⁷ Kokouksen yhteydessä Pentti Linkola piti myös paljon puhuttaneen puheensa, jossa hän tyrmäsi vihreiden toiminnan mukavuudenhaluiseksi harrasteluksi ja totesi keskustelun poliittisesta ohjelmasta olevan turhaa ekologisen mission jäädessä unholaan.⁴⁸ Vaikka liitto-organisaatiosta ei päästy yhteisymmärrykseen Turussa, päätti osa aktiiveista kokoontua myöhemmin keskusteluryhmän muodossa pohtimaan vihreiden identiteettiä. Vuoden 1986 elokuussa väentapaaminen järjestettiin Espoossa. Keskustelua hallitsi tuolloin Tšernobylin onnettomuuden myötä viidennen ydinvoiman vastainen työ ja organisaatiokeskustelu jäi taka-alalle.⁴⁹

⁴⁶ Halme, 24.

⁴⁷ Halme, 25.

⁴⁸ Nähtävissä Elävässä arkistossa: *Vihreä liike myllytyksessä*.

http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/vihrea_liike_myllytyksessa_18154.html#media=18155 (katsottu 11.1.2013).

⁴⁹ Parkin, 83.

Organisaationaliseen kaaokseen pyrittiin saamaan selvyyttä Tampereella syyskuun lopulla järjestetyssä tapaamisessa. Tampereella päädyttiin perustamaan rekisteröity yhdistys nimeltään Vihreä Liitto fraktiomallin⁵⁰ mukaan. Liiton arkkitehdiksi asetettiin entinen sosiaalidemokraatti ja valtiotieteilijä Jaakko Turka työryhmineen.⁵¹ Vuoden vaihteen molemmin puolin työryhmä työskenteli säännöstön parissa.⁵² Kaikki eivät olleet tyytyväisiä tehtyyn päätökseen. Pirkanmaan vihreiden perustajajäsen Kauko Tuovinen totesi Vihreän langan kirjoituksessaan pragmaattisten toimijoiden omivan puoluetta itselleen. Hän ehdotti muille ”ultraviolettien” perustamista.⁵³ Kriittisistä puheenvuoroista huolimatta lehdistölle annettiin 16. tammikuuta tiedote liiton perustavan kokouksen järjestämisestä Kuopiossa 28. Helmikuuta 1987.⁵⁴

Vihreä liike järjestyi pitkällisen muotopohdinnan jälkeen rekisteröidyksi yhdistykseksi. Vihreän liiton virallinen perustamiskirja on päivätty 13.11.1987. Siihen yhdistyksen perustajiksi on merkitty Valomerkki ry:n Maarit Puttonen, Vihreät seura ry:n Jyrki Sipilä sekä Vihreät feministit ry:n Maiju Kaajakari.⁵⁵ Tuoreen yhdistyksen valmisteltavaksi orgaaniksi muodostui lopulta 15–25 -jäseninen⁵⁶ valtuuskunta, jolle annettiin vuoden mittainen toimikausi. Toisen puoliskon valtuuskunnan jäsenistä tuli erota yhden toimikauden jälkeen rotaatioperiaatteen mukaisesti. Valtuuskunnan julkilausumat tarvitsivat taakseen 5/6 enemmistön. Liiton puheenjohtajan sekä kolme varapuheenjohtajaa valitsi valtuuskunta keskuudestaan.⁵⁷ Väentapaamiset saivat nimekseen vuosikokous.⁵⁸

Avoimuuden periaatteen mukaisesti ensisijaista oli kuitenkin, etteivät liiton ulkopuolelle jääneet tai jättäytyneet, taikka vielä sen liepeillä jäsenyytensä kanssa painineet jättäneet

⁵⁰ Erinäisiä vihreään aatemaailmaan sopivia aatteita ajavien yhdistysten liitto.

⁵¹ Parkin, 84.

⁵² Jaakko Turkan kirje Johanna Suurpäälle 21.12.1986. Kansio (K) 10, Vihreän liiton arkisto (VLA), Kansallisarkisto (KA).

⁵³ Tuovinen, Kauko (1987) Vihreiden ABCD-järjestelmä. Vihreä lanka nro 70.

⁵⁴ Vihreän liiton tiedote 16.1.1987. K 10, VLA, KA.

⁵⁵ Sopimuskirja 13.11.1987. Vihreän liiton arkisto, K 10, KA.

⁵⁶ Vastasi puoluehallitusta, mutta sitä haluttiin kutsua valtuuskunnaksi.

Välillä valtuuskunnan enimmäiskooksi oli kaavailtu jopa 50 henkeä.

⁵⁷ Päätös yhdistysrekisteriin liittymisestä 30.11.1987, 7§. Vihreän liiton arkisto, K 10, KA.

⁵⁸ Vihreä Liitto ry:n epäviralliset säännöt, VLA, K 10, KA.

antamatta omaa panostansa vihreän liikkeen kehittämiseen. Olikin itsestään selvyyttä kirjata yhdistyksen sääntöihin muiden kuin Vihreän liiton jäsenten läsnäolo- ja puheoikeus vuosikokouksissa. Jokainen jäsenryhmä sai lähettää kokoukseen yhden edustajan 50 jäsentä kohden, muttei viittä enempää. Medialle viestittiin yhteiskuntakelpoisuutta virallisilla vuosikokouksilla, mutta Vihreän liiton päätäntävalta oli niitä edeltävillä varsinaisilla vuosikokouksilla, joissa liiton ulkopuolisilla vihreillä oli tasa-arvoinen asema. Viralliset vuosikokoukset olivat siis ensimmäisinä vuosina lähinnä kumileimasimen asemassa.⁵⁹ Myös epäviralliset säännöt säilytettiin voimassa virallisten rinnalla.

Liitolle luotiin myös aidot yhdistyksen organit, mutta niiden väliset suhteet olivat hyvin löyhät. Esimerkiksi valtuuskunnan kannanotot olivat itsenäisiä, ne eivät virallisesti edustaneet liiton näkökantaa, vaikka käytännössä mielipiteet olivat lähestulkoon aina yhteneväiset. Puolueen ensimmäisissä kunnallisvaaleissa vaalityö tehtiin edelleen paikallisosastoina.⁶⁰ Tämä oli liiton tapa ilmentää jäsenyhdistysten riippumattomuutta ja tähdentää liiton asemaa "vain" yhteistyöelimenä. Liiton jäsenmäärästäkään ei ollut tarkkaa tietoa, sillä yksi jäsen saattoi kuulua liittoon useamman kuin yhden jäsenyhdistyksen kautta.⁶¹

Liiton feministitoimijoihin kuulunut Ulla Anttila kuvailikin vastajärjestäytyneitä toimintaa hieman keinotekoiseksi ja totesi, ettei kukaan edes kuvitellut vastajärjestäytyneen liiton toiminnan olevan demokraattista.⁶² Paradoksaalista olikin juuri vallan keskittyminen vihreissä, jonka organisoitumisen pelko oli luonut. Valtakeskuksiksi olivat muotoutuneet eduskuntaryhmä ja Vihreä lanka -lehti. Johtohahmoiksi valikoituivat näiden keskusten esiintymishaluisimmat ja -kykyisimmät. Valta oli helposti otettavissa, kun vastavoimana ei ollut järjestäytyneitä organisaatiota. Liiton järjestäytyttyä pahimmat sisäiset konfliktit syntyivätkin seuraavina vuosina juuri liiton ja kahden edellä mainitun valtakeskuksen välille.

⁵⁹ Organisaatiotyöryhmän sääntömuutosehdotus Vihreän Liiton merkitsemiseksi puolueeksi 30.11.87. VLA, K 10, KA.

⁶⁰ Vihreä lanka nro 100.

⁶¹ Puolueelta puuttui viidestä vaalipiiristä piirijärjestö sen rekisteröityessä. Vaikka tilanne on sittemmin muuttunut, on vihreisiin edelleen mahdollista kuulua olematta piirijärjestön jäsen.

⁶² Parkin, Sara 1989, 84.

Vihreillä oli korkeat odotukset vuoden 1987 eduskuntavaaleihin. Gallupit lupailivat jopa 10 prosentin kannatusta puolueelle, joten saavutettu 4 prosentin äänisaalis tuntui melkein pä tappiolta. Tulos sai monet pohtimaan liiton tulevaisuutta ja puolueen mahdollisuuksia. Huhtikuun neljäs päivä järjestetyssä kokouksessa liiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi nimitettiin Kalle Könkkölä ja hänen varanaisikseen vihreän eduskuntaryhmän ensimmäinen sihteeri, nykyisin vasemmistoliiton eduskuntaryhmän tiedottajana toimiva Maiju Kaajakari sekä Vuokko Laine von Konow.⁶³

Lokakuussa puheenjohtajisto uudistui. Ennen syyskokousta Könkkölälle ilmoitettiin hänet korvattavan Heidi Hautalalla.⁶⁴ Könkkölä oli suorittanut loppuun diplomaatintehtävänsä yhdistysten verkostoa ja puoluetta haluavien välillä, kun puolueen perustaminen oli varmistunut. Valtuuskunta valitsi uudeksi puheenjohtajaksi ja samalla puolueen perustajaksi Heidi Hautalan 11 äänellä Kalle Könkkölän saadessa viisi ääntä ja yhden äänen jäädessä tyhjäksi. Ensimmäisen varapuheenjohtajan valtikkan sai von Konow, muiksi varapuheenjohtajiksi valittiin Helena Smirnoff ja Kyllikki Seppälä.⁶⁵

Liiton tulevaisuutta oli asetettu pohtimaan valtuuskunnan organisaatiotyöryhmä. Se asetti tavoitteeksi tasavertaisen oikeuden muodostamisen niin ”puolueettomille” kuin ”puolueellisille” vihreille toimimiseen Vihreässä liitossa. Organisaatiotyöryhmä halusi myös nostaa valtuuskunnan jäsenmäärän jopa 50 jäseneen alueellisen ja aatteellisen kattavuuden parantamiseksi.⁶⁶ Joulukuun 17. päivä Heidi Hautala lähetti poliittisille toimituksille kirjeen sekä liitteenä Vihreän liiton puoluehankkeen vaihtoehdot. Mukana oli myös Vihreä liitto ry:n säännöstö, jossa kiellettiin ottamaan liiton jäseneksi yhdistystä, jonka ensisijaisena tarkoituksena on osallistua vaaleihin.⁶⁷

⁶³ Vihreän liiton kokouksen pöytäkirja 4.4.1987, VLA, K 10, KA.

⁶⁴ Saraste 1996, 104.

⁶⁵ Vihreän valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 25.10.1987. VLA, K 10, KA.

⁶⁶ Vihreä Liiton valtuuskunnan organisaatiotyöryhmän esitys. VLA, K 10, KA.

⁶⁷ Heidi Hautalan kirje poliittisille toimituksille 17.12.1987 ja sen liite Vihreä Liitto: puoluehankkeen vaihtoehdot. VLA, K 10, KA.

Yhdistyksen muuttaminen puolueeksi keräsi niin puolto- kuin vastalauseita liiton jäsenyhdistyksiltä. Muun muassa Pirkanmaan vihreät ajoivat puolueen perustamista,⁶⁸ kun taas esimerkiksi Kirkkonummen vihreiden valtuusto- ja hallitusjäsenet ilmaisivat huolensa puolueaikeista.⁶⁹ Aiheesta tehtiin jäsenyhdistyksille myös kysely, jonka mukaan puolueeksi rekisteröimistä näistä kannatti 50 ja vastusti 27 yhdistystä.

Pauli Välimäki kirjoitti Vihreään lankaan "tilinpäätöksen" puolueen perustamisen kasvukivuista ja sen seurauksista. Vastakkain olivat hänen mukaansa olleet Eero Paloheimon biologinen ja Heidi Hautalan sosioekologinen puolue. Liiton ensimmäiset kansanedustajat Ville Komi ja Kalle Könkkölä sen sijaan eivät olisi halunneet rekisteröidä puoluetta lainkaan. Paloheimon biologinen siipi jättäytyi sen sijaan ulkopuolelle. Puolueen rinnalla haluttiin säilyttää myös radikaalimpaa toimintaa. Esimerkiksi Pauli Välimäen toiveissa oli perustaa Suomeen Greenpeacen kaltainen radikaali ympäristöliike, joka toimisi kaikilla yhteiskunnan kentillä. Välimäki näki huolestuttavana vihreiden liikkeiden haluttomuuden liittyä puolueisiin ja piti tätä huolestuttavana ennusmerkinä Vihreä liitto ry:n kannalta.⁷⁰

Puolue oli kuitenkin tuloillaan ja sen säännöstönikkariksi oli ajautunut Paavo Nikula. Hänen sääntömuutosehdotuksissaan puoluehallituksen koko vaihteli 6-30 hengen välillä. Ehdotuksiinsa hän sai kommentteja muun muassa Heidi Hautalalta sekä Eero Paloheimolta.⁷¹ Ensimmäisiin luonnoksiin sisältyi jo sääntö puheenjohtajan valinnasta puoluehallituksen keskuudessa. Valinta eri rotaatioajanjaksojen välillä oli keskeisempiä kysymyksiä säännösten viilaamisessa.⁷²

Pekka Haavisto teki lopullisen aloitteen puolueeksi rekisteröitymisestä valtuuskunnalle. Päätös puolueen rekisteröinnistä syntyi Tampereella 31.1.1988. Liiton rekisteröimisen

⁶⁸ Pirkanmaan vihreiden kirje valtuuskunnalle 12.1.1988. VLA, K 10, KA.

⁶⁹ Vastauksia Vihreän Langan haasteeseen 18.12.1987. VLA, K 10, KA.

⁷⁰ Vihreä lanka nro 105.

⁷¹ Paavo Nikulan kirje 31.1.1988 Heidille ja Eerolle, Sääntöluonnos. VLA, K 10, KA.

⁷² Esim. ennakkotarkastuskirje ja korjausehdotukset 31.12.1987. VLA, K 10, KA.

puolueeksi hyväksyi oikeusministeri Christoffer Taxell 9. elokuuta vuonna 1988.⁷³

Yhdistyksen aikana valtuuskunnassa oli ollut 25 jäsentä.⁷⁴ Liiton muuttuessa puolueeksi valtuuskunnan koko muuttui 15–30 -jäseniseksi, mutta edelleen painotettiin sen alueellisesti ja aatteellisesti kattavaa edustusta.⁷⁵

Heidi Hautala painotti liiton toimivan yhteistyöelimenä pienille yhdistyksille ja kansalaisjärjestöille puolueeksi muuttumisestaan huolimatta. Näin taattaisiin yhteistyön jatkuvuus sitoutuneiden ja sitoutumattomien välillä. Toiminnalle leimaava oli Hautalan skenaariossa projektiluonteisuus. Hän halusi edistää alueellisten yhdistysten toimintaa. Kun alueellinen verkosto olisi riittävän vahva, eroaisivat yleisaatteelliset jäsenyhdistykset.⁷⁶ Jälkimmäistä Hautalan skenaariota voidaan pitää iskuna niille vihreille, jotka olivat liiton jäseniä esimerkiksi vihreiden feministien ja vaivaisten kautta. He pitivät liittoa löyhänä sateenvarjona omalle toiminnalleen, eivätkä halunneet näiden siteiden muuttuvan yhtään sitovammiksi.

Helmikuussa 1988 pidetyssä valtuuskunnan kokouksessa sovittiin Vihreän liiton toimittavan keräämänsä kannattajanimet puolerekisteriin yhdessä Elämänsuojelijoiden Vihreät ry:lle keräämien nimien kanssa yhteistä puoluetta varten. Liiton ja eduskuntaryhmän suhde todettiin samaisessa kokouksessa yhä selkiytymättömäksi.⁷⁷ Puolueen ensimmäisestä vuosikertomuksesta käy ilmi, ettei fraktiomalli toteutunut aivan kuten ajateltiin. Fraktioituminen tapahtui ulospäin, eikä liiton sisällä puolueen muodostuttua. Ensimmäisen vuoden toimintaa oli leimannut haparointi vaihtoehtoliikkeiden ja puoluemuodon välillä.⁷⁸

Uudesta puolueesta puhuttiin niin sen sisällä kuin ulkona ympäristöpuolueena ja tätä määrettä pidettiin suorastaan elinehtona puoluekartan tulokkaalle. Toisaalta puolue kokosi joukkoihinsa jäseniä muistakin kuin vihreän liikkeen vaikuttajista. Edustettuina olivat niin

⁷³ Vihreän Liiton toimintakertomus 30.10.1988.

⁷⁴ Vihreän liiton vuosikokouksen pöytäkirja Kuopiossa 28.2.1987. VLA, K 3, KA.

⁷⁵ Vihreän Liiton säännöt 7.2.1988, VLA, K 3, KA.

⁷⁶ Heidi Hautalan muistio puolueen mt:n? täsmennyksistä 20.2.1988, VLA, K 10, KA.

⁷⁷ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 28.2.1988. VLA, K 10, KA.

⁷⁸ Vihreän Liiton toimintakertomus 30.10.1988. VLA, K 10, KA.

feministit, kehitysmaa-, rauhan- kuin vammaisliikkeiden edustajat. Vihreän liiton tarkoitus oli alun perin edistää ympäristöasian lisäksi muidenkin kansalaisjärjestöjen teemoja edustuksellisen demokratian instituutioissa, muodostaa sateenvarjohdistys kaikille sateenkaaren väreille. Varsin pian kävi selväksi, ettei valtakunnallisessa politiikassa tule toimeen pelkällä ympäristöpoliittisella ohjelmalla. Ympäristöpuolueesta muokkaantui varsin nopeasti ”yleispuolue vahvalla ympäristöpoliittisella painotuksella”.⁷⁹ Vihreään liittoon onkin viitattu ennätysnopeana integroitujana valtiolliseen järjestelmään.⁸⁰ Kuten Hyvärinen on huomauttanut, jo Otthein Ramstedt on todennut institutionalisoitumismallissaan, ettei liike integroiduttuaan yhteiskunnan rakenteisiin voi esittää niiden täydellistä kumoamista. Näin painopiste siirtyy suuresta kokonaisuudesta realistisempiin tavoitteisiin.⁸¹

Tämän kaltainen mallioppiluus on tuonut muassaan myös ongelmia. Vihreitä syytetäänkin usein aatteensa haalistamisesta. Puoluetta ei enää koeta vaihtoehdoksi vaan muutosta haluavat suuntaavat poliittisen aktiivisuutensa muualle. Vastaavassa kehityskulussa näyttävät matkaavan parhaillaan perussuomalaiset. He saavat kantaa vielä vaihtoehdon viittaa, kun taas vihreät koetaan osaksi jähmettynyttä establishmentia.⁸² Haastajasta on tullut osa perinnettä.

⁷⁹ Vahti, Jukka (2009) 15+15=30. <http://www.vihrealanka.fi/node/3745> (luettu 11.7.2013).

⁸⁰ Esim. Perälä 2012.

⁸¹ Hyvärinen 1985, 106–112.

⁸² Esim. Poliitikkaradio: Päivän kansanedustaja Ville Niinistö (30.4.2013). <http://areena.yle.fi/radio/1888824> (kuunneltu 30.4.2013).

4 INSTITUUTION MERKIT: PUOLUEEKSI KASVAMISEN KASVUKIVUT

*"In succeeding they supersede and pacify their followers. Thus, the peculiar irony of effective leadership: to succeed is to fail."*⁸³

-Benjamin Barber

Yksi lukuisista ehdotuksista ehdotelmista puolueen muodoksi oli kassakaappimalli⁸⁴, jota muun muassa Pekka Haavisto ja Pekka Sauri kannattivat. Puolue haluttiin pitää vain kulissina puoluetukien⁸⁵ saamiseksi valtiolta. Nimimerkki Lauri Pääsi pelotteli perinteistä puoluetta haikailevia oligarkian tendenssillä. Jos organisaatio olisi "Pääsin" mukaan nimeltään puolue, alkaisi se todennäköisesti lopulta käyttäytyä nimensä mukaisesti. "Vaikka puolue on vain väline, on välinen myös viesti. Puolueen sisälle muodostuu eliitti ja tätä tukevat aktiivit, jotka päätyvät tukemaan saavutettuja asemiaan sekä vaalimaan vallitsevan organisaation pysyvyyttä." "Pääsi" oli Robert Michelsin lukenut. Vastahakoisuus puoluemuotoa kohtaan johtui todennäköisesti myös sen seikan tiedostamisesta, ettei radikaaleja vaatimuksia ollut yhtä helppo ajaa osana systeemiä, puhumattakaan tilanteesta, jossa valtionhoitajuus lankeaisi.

Heidi Hautala puhuikin kirjeessään "puolueominaisuuden" hankkimisesta. Taloudelliset resurssit näyttivät olevan suurin motivaation lähde puolueeksi rekisteröimiseen, mutta myös oman reviirinsä merkkämisellä oli osansa. Hautala kirjoitti oman ekologisen lokeron puolustamisesta. Huolena olivat huhupuheet ekologien rekisteröitymisestä Vihreät nimellä puolueeksi, eikä mediassa ekofasistisikin käsitettyjä mielipiteitä lausuneen Pentti Linkolan nouseminen vihreän liikkeen keulakuvaksi ollut monenkaan ideaalimaailmasta.

⁸³ Barber, Benjamin (1998) *Passion for Democracy*. Princeton University Press, Princeton, 12. Näillä sanoin Benjamin Barber kuvaa Saksan liittotasavallan BRD:n vihreiden alkutaipaleen menestyksen vaikutusta puolueen sisäiseen demokratiaan. Menestys puoluepolitiikassa saa Barberin mukaan radikaaliksi perustetun puolueen muuttamaan toimintatapojaan perinteisten puolueiden kaltaiseksi. Edeltäjien menestys syö eväät seuraajien vaihtoehtoisuudelta.

⁸⁴ Kassakaappimallilla tarkoitettiin virallisten puolueominaisuuksien pitämistä "kassakaapissa", samalla kun jäsenyhdistykset säilyttäisivät käytännössä itsenäisyytensä.

⁸⁵ Päätös puoluetuen vastaanottamisesta syntyi vasta 1989.

Samanaikaisesti ns. perinteiset puolueet olivat omaksuneet puolueohjelmiinsa vihertäviä piirteitä ja laatineet omia ympäristöohjelmiaan. Oli siis paikallaan muistuttaa kansaa ja mediaa siitä alkuperäisestä ja aidon vihreän vaihtoehdon tarjoavasta ryhmittymästä.

Jo Vihreä Liitto ry:n säännöissä oli kompastuskiviä matkalla kohti puolueuotoa. Vihreä liitto oli kattojärjestö pienille aatteellisille järjestöille, jotka pääsivät sen suojissa harjoittamaan postmodernia toimintaansa. Vihreät feministit ja vaivaiset, punavihervasemmistolaisten alkukoti Meta ry, liberaalit Vihreän Seuran jäsenet, ns. insinöörivihreät, ”Kompostikopla” sekä ekologit muodostivat aatteellisen kirjjon, joka liiton sisällä nähtiin organisaation vahvuutena. Yhteistoiminta perustui pikemmin yhteisiin käsityksiin ihmisyydestä ja toimintatavoista, ei niinkään yhteiseen ideologiaan. Jos aate tulisi tiivistää yhteen käsitteeseen, olisi se kenties suvaitsevaisuus. Jaotteluita vihreiden fragmentaation kuvaamiseksi oli lukuisia ja nimityksiä eri sirpaleille samalla mitalla. Halme huomauttaa vihreiden kyenneen huomattavan onnistuneeseen mobilisaatioon liikkeen epäyhtenäisyydestä huolimatta. Selittävänä tekijänä Halme pitää Tarrow’n resurssimobilisaatioteorian mukaisesti liikkeen resursseja sekä tilaisuutta yhteistoimintaan. Resurssimobilisaatioteoriassa oletukset liikkeen menestymisestä ovat liikkeen toiminnan onnistumisen kannalta tärkein tekijä. Kun liike on jyrkimmässä noususuhdanteessaan, kaikki näyttää mahdolliselta.⁸⁶ Tämä mahdollisuus toi myös vihreiden tapauksessa hyvin erilaiset tavoitteet yhteen.

Alkutaipaleen Vihreissä ei vierastettu eri diskurssien törmäämistä, vaan lähestulkoon tavoiteltiin sitä. Diskurssien törmäyksestä tienä oppimiseen on kirjoittanut Matti Hyvärinen.⁸⁷ Hyvärinen on tarkastellut liikkeen muotoutumista puolueeksi teoksessaan *Alussa oli liike*. Hänen mukaansa liikelähtöisten puolueiden perustava ongelma on sopeutuminen institutionaaliseen demokratiaan ja samanaikaisesti ruohonjuuridemokratian ensisijaisuuden säilyttäminen oligarkian tendenssin pelossa. Ideologian tuli myös ulottua toimintatapoihin.⁸⁸

⁸⁶ Tarrow 1998, 141–146.

⁸⁷ Hyvärinen 1985, 272.

⁸⁸ Sama, 169.

Hyvärinen tosin päätyi loppupäätelmään, ettei systeemin osana voi välttyä oligarkialta. Edustuksellisen demokratian luonne on hänen mukaansa pohjimmiltaan oligarkkinen.⁸⁹

Puolueissa aate yhdistää mahdollisesti muuten melko eritavoin maailman hahmottavat yksilöt. Puolueet saattavat olla hyvin löyhiä yhteenliittymiä, pelkistetyimmillään ne ovat äänenkeruuorganisaatioita vaaleissa. Vihreän liiton säännöissä oli jopa pykälä, joka kielsi ottamasta jäseneksi yhdistystä, jonka ensisijaisena tarkoituksena on osallistua vaaleihin.⁹⁰ Periaatteita jouduttiin siis hieman muokkaamaan tässä kohden matkaa puolueeksi.

Olavi Niemen painajaisissa puolueen johto palkattuine virkailijoineen muodostaisi sisärenkaan, jossa henkilöintressit tulisivat sanelemaan puolueen toiminnan.⁹¹ Puolueesta tulisi poliittisen uran luonnin arena ja itsetarkoitus, ei vaikuttamismahdollisuuksien ja avoimen keskustelun forum. Ville Komsin vakuutteli tammikuun 20. vuonna 1988 päivätyssä kirjeessään Vihreän liiton pysyvän puolueenakin teknisenä työkaluna.⁹² Heidi Hautala julkaisi kenttää vakuuttaakseen samaisen vuoden helmikuun 20. muistion menettelytapojen täsmennyksistä. Hautala muistutti liiton luonteesta kattojärjestönä pienille yhdistyksille ja kansalaisjärjestöille. Liiton kaltainen sateenvarjo tarjoaisi mahdollisuuden yhteistyöhön muulla tavoin sitoutuneiden ja sitoutumattomien tahojen kanssa.⁹³

Löyhät järjestörakenteet, jotka mahdollistivat yhteistyön muun muassa yli puoluerajojen, sopivat hyvin yhteen 1980-luvulla esiin nousseen projektiluontoisen osallistumisen kanssa. Hektisessä yhteiskunnassa yksilöt osallistuivat mieluummin intensiiviseen projektiin kapealla segmentillä, kuin sitoutuivat pitkäjänteiseen, aatetta kehittävään työhön. Ennen kaikkea näin pyrittiin pitämään kiinni puolueeseen pessimistisesti suhtautuvien ja sen ulkopuolelle jättäytyneiden panoksesta vihreälle liikkeelle. Yksi yhteistyön areenoista vihreästi ajatteleville oli Kirjava Satama, jonka kaavailtiin puoluetta perustettaessa kokoontuvan kahdesti vuodessa kehittämään vihreää aatetta ja yhteiskunnallisia hankkeita. Myös

⁸⁹ Hyvärinen, 286.

⁹⁰ Vihreän liiton vuosikokouksen pöytäkirja 28.2.1987. VLA, K 3, KA.

⁹¹ Olavi Niemen kirje "Vihreä liike on tullut jäädäkseen". VLA, K 10, KA.

⁹² Ville Komsin ehdotus kannanotoksi 20.1.1988. VLA, K 10, KA.

⁹³ Heidi Hautalan muistio 20.2.1988 puolueen menettelytapojen täsmennyksistä. VLA, K 10, KA.

vuosikokouksiin pyrittiin edelleen saamaan osallistujia varsinaisten jäsenjärjestöjen ulkopuolelta. Lisäksi menettelytapasääntöihin kirjattiin tavoite valita orgaaneihin henkilöitä, jotka edustavat painoarvoa omaavissa kysymyksissä aatteellisia äärilaitoja.⁹⁴

4.1 Liiton organisaation kehittyminen

Sidney Tarrow'n mukaan liikkeen jäsenet tarvitsevat sitoutuakseen ennen pitkää muodollisen organisaation. Muodollinen organisaatio taas loitontaa liikettä ns. häiritsevää toiminnasta. Häiritsevää toimintaa on viranomaisten ja vastustajien rutiinit rikkova toiminta eli provokaatio, jonka avulla saadaan myös edellä mainitut tahot kuuntelemaan liikkeen vaatimukset.⁹⁵

Poliittisen kulttuurin kehittämisen haluttiin ilmenevän Vihreässä liitossa myös puolueorganisaatiossa. Kehitystä ajaneet eivät halunneet perinteistä kolmiportaista puoluerakennetta, jonka he näkivät syypääksi perinteisten puolueiden luonteeseen ääniä kalastelevana organisaationa. Toisaalta vaalimenestystä toivottiin jo pelkästään puolueen pystyssä pysymisen vuoksi, ja olihan saavutettu vaalimenestys osoitus puolueen ideologian läpäisykyvystä. Pekka Sauri totesikin jo vuoden 1990 alussa vaaleihin ehdolle asettumisen olevan turhaa, jos tavoitteena ei ole mahdollisimman monen ehdokkaan läpimeno kaikkia mahdollisia keinoja käyttäen.⁹⁶

Osalle jäsenistöstä toiveiden kärjessä olikin tehokkaan organisaation luominen. Heidän joukostaan löytyi myös perinteisen kolmiportaisen organisaatiomallin kannattajia. Ilmeisesti ainakin osa tiedosti Michelsin väittämän tehokkaan ja hierarkkisen organisaation suotuisasta vaikutuksesta organisaation taistelukykyyn eli nykytermein vaalimenestykseen.⁹⁷ Puolueen rakenteen kehittäminen eri näkökulmista olikin taajaan esillä puolueen sisäisessä keskustelussa sen ensimmäisinä elinvuosina.

⁹⁴ Ehdotus menettelytapasäännöiksi ylimääräiselle liittokokoukselle 16.4.1988. VLA, K 10, KA.

⁹⁵ Tarrow, 96–98, 147–148.

⁹⁶ Sauri, Pekka (1990) Liikkeen tila ja tulevaisuus, Vihreä lanka 5.1.1990.

⁹⁷ Michels, 48–53.

Useimmiten mainitut ominaisuudet havitellulle puoluemallille olivat hallinnollisten rakenteiden yksinkertaistaminen, mahdollisimman läheinen yhteys puolueen rivijäseniin ja kansalaisiin sekä yhteisöjen autonomia ja itsehallinnon lisääminen että paikallisten päätösten korostaminen ruohonjuuridemokratian periaatteiden mukaisesti.⁹⁸

Mahdollisimman yksinkertaisen rakenteen kautta kenttä pystyisi mutkattomasti lähestymään liiton johtoa. Liitto pyysikin kirjeitse eri alueiden yhdistyksiltä näkemyksiä järjestäytymistä koskien. Pieksämäen vihreät ilmoitti selvin sanoin kannattavansa valtuuskunnan laatimaa kolmiportaista organisaatiomallia, ja että se tulisi toteuttaa mahdollisimman nopeasti järjestöriitojen välttämiseksi. Kolmiportaiseen mallin ylin taso oli liittokokous, jonka alapuolelle sijoittuivat vaalipiirikohtaiset piirijärjestöt ja alimmaiseksi paikallisyhdistykset.⁹⁹ Organisaation muutos kolmiportaiseksi saatiin kuitenkin kirjattua liiton sääntöihin vasta keväällä 1992.¹⁰⁰ Siihen asti huoli heikon sekä epäselvän organisaation luomasta epädemokraattisuudesta säilyi akuuttina.

Vihreän liiton ja vihreiden eduskuntaryhmän suhde ei ollut puolueen alkuaikoina täysin kompleksiton. Kansanedustajat tunsivat edustavansa ennen kaikkea itseään, koska heillä ei ollut ollut puoluetta takanaan valituksi tullessaan. Kansanedustajat kokivat olevansa vastuullisia vain omille aatteilleen sekä äänestäjilleen. Vastaavasti liiton väki koki edustajat etäisiksi.¹⁰¹ Valtuuskunnan maaliskuisessa kokouksessa Osmo Soininvaara alusti liiton ja kansanedustajien välisestä suhteesta. Soininvaaran mukaan useimmat kansanedustajat kokivat olevansa ennen muuta itsenäisiä kansanedustajia, joiden tulee tehdä edustajatyönsä oman ideologiansa mukaisesti. Voimissaan oli minä-retoriikka me-retoriikan sijaan.¹⁰² Liiton väki taas näki kansanedustajat eristäytyneiksi. Vielä niinkin myöhään kuin 1992 puheenjohtaja Sauri joutui valtuuskunnan velvoittamana pitämään eduskuntaryhmälle puhuttelun heikosta yhteydenpidosta liiton organisaatioon.¹⁰³

⁹⁸ Remes, Tanja – Sohlstén, Jemina (toim.) (2007). *Edellä! Vihreä liitto 20 vuotta*. ViSiLi Vihreä sivistysliitto, Helsinki, 83.

⁹⁹ Pieksämäen seudun vihreät: Kirje Vihreä Liitto rp:lle 29.3.1989. VLA, K 11, KA.

¹⁰⁰ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 14.3.1992. VLA, K 15, KA.

¹⁰¹ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 17.4.1988. VLA, K 10, KA.

¹⁰² Halme, 25.

¹⁰³ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 23.5.1992. VLA, K 15, KA.

Valtuuskunnan toimintamuoto koettiin ongelmalliseksi pian sen perustamisen jälkeen. Eero Paloheimo esitti valtuuskunnan koon pienentämistä vuoden 1989 kevätyleiskokouksessa. Heidi Hautala taas kehotti harkitsemaan valtuuskunnan pienentämistä niin, että tiheähköt liittokokoukset korvaisivat valtuuskunnan. Valtuuskunnasta voitaisiin näin muodostaa liiton hallitus. Osmo Soininvaarasta valtuuskunnan toimintamuoto ei ollut toimiva. Se ei ottanut linjanvetäjän, poliittisen keskustelijan eikä päättäjänkään roolia kunnolla haltuunsa.¹⁰⁴

Puoluesihteerin tarve huomattiin vihreissä puolue toiminnan kehittyessä. Vuoden 1990 Vihreässä langassa Teuvo Niemelä vaati puolueelle puoluesihteeria.¹⁰⁵ Toimi perustettiin piakkoin Niemelän kirjoituksen julkaisemisen jälkeen. Heidi Hautala totesi puoluesihteerin olevan uusi äänitorvi puheenjohtajiston tukena. Valtuuskunta kuvaili puoluesihteeria niin ikään ideologiksi, taktikoksi ja matkasaarnaajaksi. Vihreä liitto nimitti siis itselleen ns. vaalimanagerin, vaikka se oli alun perin paheksunut puolueen roolia äänien keruukoneena. Nimike puoluesihteerin herättikin vastustusta muun muassa Helena Smirnoffin taholta. Valtuuskunta painotti toimen olevan enemmän luottamustehtävä toisin kuin muissa puolueissa.¹⁰⁶

Puolueen alkuvaiheilla paikallisjärjestöjen verkoston perustamista oli vastustettu, koska tämä koettiin perinteisiin puolueisiin liitettäväksi piirteeksi. Paikallisille osastoille ei toki sanottu ei, niiden ei vain haluttu olevan tarkoituksenhuoisesti perustettuja. Ihanteena oli moninainen kavalkadi erilaisten liikkeiden suvaitsevaisia yhdistyksiä, mukaan lukien maantieteellisellä perusteella kootut. Myös paikallisten yhdistysten itsenäisyyden aste herätti keskustelua. Kari Arvola toivoi Vihreän liiton olevan nimensä mukaisesti alueellisten osastojen liitto poliittisten vaatimusten vaihdellessa paikkakunnittain. Arvola korosti puolueen asemaa ennen kaikkea hyvänä renkinä.¹⁰⁷ Liiton kasvava holhous aiheuttikin närää paikallisosastoissa. Rauli Mickelsson kirjoitti tulikivenkatkuisen kirjoituksen Vihreään lankaan liiton alueellisilta

¹⁰⁴ Vihreän liiton kevätyleiskokouksen pöytäkirja 27.-28.5.1989. VLA, K 3, KA.

¹⁰⁵ Niemelä, Teuvo (1990) Vihreät tarvitsevat puoluesihteerin. Vihreä Lanka 28/1990.

¹⁰⁶ Vihreä Lanka 32/1990.

¹⁰⁷ Arvola, Kari (1991) Puolue-epäluulo lähtee kokemuksesta. Vihreä lanka 2/1991.

hallituksilta vaatimista takauksia vaalilainaan. Mickelsson rinnasti vihreän liikkeen tilan kuolleeseen, haisevaan ruumiiseen.¹⁰⁸

Vuoden 1991 huhtikuussa valtuuskunta vakinaisti puoluesihteerin toimen.¹⁰⁹ Samaisessa kuussa annettiin sääntömuutosehdotus, johon sisältyi epävirallisten sääntöjen kumoamisen vahvistamien sekä puoluehallituksen perustaminen.¹¹⁰ Vaille huomiota ei kannattane jättää Liiton muuttumista Vihreäksi liitoksi 22. toukokuuta. Tähän kohtaan aikajanaa voitaneen paikantaa puolueidentiteetin käsitteellinen hyväksyntä vihreissä.

Puoluehallituksen perustamisen perään haikailtiin päätöksenteon nopeuttamiseksi. Vastustajat kuitenkin epäilivät puoluehallituksen muodostamisen keskittävän valtaa liian pienelle ihmisryhmälle. Maaliskuun valtuuskunnan kokouksessa nimettiin sääntöryhmä kevätkokousta varten, jonka tavoitteena oli muuttaa työvaliokunta hallitukseksi. Myös yleisten menettelytapaohjeiden toivottiin valmistuvan.¹¹¹ Lisäksi puolueorganisaation uudistamista kolmiportaiseksi oli ehdotettu, mutta uudistukselle haluttiin aikaa, jottei päädyttäisi perinteiseen organisaatiomalliin. Pohdinnan kohteena oli ollut paikallisjärjestöistä, piireistä sekä puolueen keskushallinnosta rakentuva malli.¹¹² Liittokokouksessa ei luovuttu vihreiden pyhimmistä periaatteista. Puoluehallitukselle ei annettu ylintä valtaa puolueessa. Hallituksen kokoa pidettiin ennako-oletusten mukaisesti liian pienen piirin suosimisena. Puoltajat pitivät taas 30-henkisen valtuuskunnan kokoontumista pienten asioiden vuoksi turhana. Vastaavaa valtaa käytti heidän mielestään jo työvaliokunta.¹¹³ Valtuuskunta puolestaan hylkäsi kesäkuun kokouksessaan työvaliokunnan ehdotuksen valtuuskunnan taajemmasta kokoontumisesta ja käytännössä hallitusvalan käytöstä.¹¹⁴

¹⁰⁸ Mickelsson, Rauli (1991) Tähänkö vihreä liike uskoi? Vihreä lanka 12/1991.

¹⁰⁹ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 13.4.1991. VLA, k 12, KA.

¹¹⁰ Sääntöryhmän sääntömuutosehdotus 18.4.1991. VLA, K 12, KA.

¹¹¹ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 14.3.1992. VLA, K 15, KA.

¹¹² Vihreä lanka 16/1992.

¹¹³ Vihreä lanka 22/1992.

¹¹⁴ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 13.6.1992. VLA, K 15, KA.

Vuoden 1992 lopussa valittiin uusi sääntöryhmä, jolla oli velvollisuus tuoda valtuuskunnalle työnsä säännöllisesti näyttille. Samassa kokouksessa sovittiin, ettei liiton puheenjohtaja toimi vastaisuudessa valtuuskunnan kokousten puheenjohtajana.¹¹⁵ Timo Harakka huomautti valtuuskunnan valittavan puolueen byrokraattisuudesta, mutta unohtaneensa olevan itse byrokratia. Työtä ei helpottanut, että liittokokous hylkäsi valtuuskunnan ja työvaliokunnan sulauttamisen yhteen puoluehallitukseksi. Harakka jatkoi:

”Demokratia voisi toteutua silloinkin, jos budjettiin ja toimintasuunnitelmaan sisältyvät käytännön asiat jäisivät toimiston johdon huoleksi... Puoluesihteri voitaisiin valita normaalilla työpaikkahauulla, eikä liittokokouksessa; palkastakin voisi neuvotella. Vihreiden puheenjohtajien tehtävä olisi edustaa, suunnitella ja kannustaa, eikä pyörittää toimistorutiineja. Silloin toimeen voidaan valita, jos halutaan, kansanedustaja. Silloin puheenjohtajan ei tarvitse välttämättä asua Helsingissä.”¹¹⁶

Vuoden 1993 valtuuskunnan maaliskuun kokouksessa annettiin sääntömuutostyöryhmän esitys sääntöjen muuttamisesta. Siihen sisältyi puoluehallituksen muodostamisen lisäksi muun muassa hallitusten puheenjohtajien toimiminen valtuuskunnan puheenjohtajistona.¹¹⁷ Sääntömuutosesitykseen pyydettiin kirjeitse kommentteja jäsenyhdistyksiltä. Menettely oli osa yritystä parantaa heikoksi moitittua tiedottamista liitolta kentälle.¹¹⁸ Esimerkiksi Hyvinkään vihreät totesivat kommentissaan suhtautuvansa negatiivisesti pienen hallituksen perustamiseen ja täten myös sääntömuutosesitykseen. Sen sijaan he toivoivat kansanliikkeen kaltaisten piirteiden säilyttämistä. Satakunnan vihreät puolestaan suhtautuivat myönteisemmin ehdotettuihin muutoksiin. Heidän toiveissaan oli perustettavan hallituksen alueellinen edustavuus.¹¹⁹

¹¹⁵ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 12.–13.12.1992. VLA, K 15, KA.

¹¹⁶ Harakka, Timo (1992) Janina Andersson pyrkii varapuheenjohtajaksi. Vihreä lanka 47/1992.

¹¹⁷ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 28.3.1993. VLA, K 15, KA.

¹¹⁸ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 24.–25.4.1993. VLA, K 15, KA.

¹¹⁹ Satakunnan vihreät, kommentti sääntömuutosesitykseen 17.5.1993. VLA, K 15, KA.

Kentältä satunnaisten kyselyjen perusteella saatu palaute kertoi lähinnä haluttomuudesta muutokseen. Liikemäisyyden viimeiset rippeet haluttiin säilyttää ja puoluehallitusta vastustettiin, sillä valtuuskunnan maantieteellistä edustavuutta pidettiin oleellisena piirteenä puolueen toimielimelle. Puolueen ytimen ulkopuolella valtuuskunnan tehottomuutta ei nähty kovinkaan merkittävänä haittana, tai ainakin sitä pidettiin pienempänä pahana kuin maantieteellisen edustavuuden suppenemista. Uusi sääntömuutosesitys annettiin syyskuussa. Siinä valtuuskunnalle ja hallitukselle oli määritelty erilliset puheenjohtajistot. Tarkoituksena oli korostaa valtuuskunnan itsenäistä roolia hallituksen rinnalla.¹²⁰ Keväisessä kokouksessa hylättiin jälleen sääntömuutos, jonka tarkoitus oli siirtää hallintovaltaa valtuuskunnalta puoluehallitukselle. Esitys oli Lena Björklundin mukaan nyt paremmin valmisteltu, mutta huonommin juntattu. Perustelu muutoksen vastustukselle oli liiallinen vallankeskittäminen.¹²¹

Puolueen ensimmäisen puoluesihteerin David Pembertonin lähtö toimestaan ei ollut täysin ongelmaton. Kireä ilmapiiri levisi puoluetuomistolta Vihreän langan sivuille. Toimistopäällikkö Anja Meriluodon ja Pembertonin välit olivat olleet kireät, ja lähdönhetkellä Meriluoto syytti Pembertonia Meta ry:n suosimisesta ja näin ollen asemansa väärinkäytöksestä. Pemberton puolestaan halusi toimistopäällikön puoluesihteerin alaisuuteen.¹²² Selkeän organisaation puute aiheutti siis tässäkin suhteessa ongelmia. Sovitun hierarkian puuttuessa hierarkisuuden vaateet johtivat henkilöiden välisiin kiistoihin. Terttu Ihalainen kommentoi Harakan uutisointia puoluetuomiston ristiriidoista keskittymisenä epäolennaiseen ja tämän ruokkivan ristiriitoja uutisoimalla näyttävästi ”myrskystä vesilasissa”.¹²³

Vuoden 1993 lopussa usko organisaatiomuutoksen läpimenoon oli vahva. Voimakkaan lobbauksen nähtiin toimineen tarkoituksensa mukaisesti. Lobbaus oli voittanut pelon ruohonjuuridemokratian kadosta.¹²⁴ Lopullinen sääntömuutosesitys oli saanut muotonsa syyskuussa. Siinä perusteltiin sääntömuutosta erillisten puheenjohtajistojen saamiseksi

¹²⁰ Vihreän liiton sääntömuutosesitys 5.9.1993. VLA, K 15, KA.

¹²¹ Vihreä lanka 24/1993.

¹²² Vihreä lanka 44/1993.

¹²³ Ihalainen, Terttu (1993) Salaliittoa ei ole. Vihreä lanka 45/1993.

¹²⁴ Vihreä lanka 46/1993.

valtuuskunnalle ja hallitukselle. Näin valtuuskunnalla olisi itsenäinen rooli. Hallituksen jäsenellä oli esityksessä annettu mahdollisuus hakea paikkaa valtuuskunnassa. Näin nämä kaksi puolue-elintä eivät olisi täysin irrallaan toisistaan. Lisäksi kaikkien organien toimikauden pituudeksi oli määritelty yksi vuosi. Esitys kaksivuotisuudesta kun oli hylätty selkeästi kevään liittokokouksessa.¹²⁵ Sääntömuutosesityksestä äänestettiin jälleen valtuuskunnan kokouksessa lokakuussa. Iiris Heikkilä vastusti esitystä poistumalla kokouksesta ja Kari Torvinen jätti eriävän mielipiteen, muut valtuuskunnan jäsenet antoivat esitykselle kannatuksensa.¹²⁶ Myöhemmin lokakuussa valtuuskunta antoi esityksen omasta erostaan sääntömuutoksen perusteella.¹²⁷ Sääntömuutosesitys hyväksyttiin yhdellä käsittelykerralla pienin muutoksin Teiskossa pidetyssä syyskokouksessa.¹²⁸ Päätöksen mukaan perustettiin 12-jäseninen puoluehallitus.¹²⁹

Osmo Soininvaaran oli pitänyt muutosta toteutuessaan onnettomuutena: "Silloin puolueesta tulisi täysi bordelli."¹³⁰, Soininvaara manasi ennakkoon. Pemberton puolestaan oli tyytyväinen puoluehallituksen ja puoluevaltuuston perustamispäätöksestä. Hänestä niiden perustaminen ei olisi johtanut vihreitä automaattisesti perinteisten puolueiden tielle. "Nyt alamme toimia kuin tavallinen demokraattinen yhdistys."¹³¹, Pemberton painotti. Puheenvuorollaan Pemberton viittasi selkeästi määritellyn organisaation ja toiminnan demokraattisuuden verrannolliseen suhteeseen. Osa vihreistä oli jo aiemmin organisaatiokeskustelun yhteydessä huomauttanut tästä verrannollisuudesta.

Vihreiden puolueorganisaatiosta ei muodostunut puhdasta kolmiportaista, muttei se kovinkaan kauas siitä jäänyt. Hallituksen puolue sai pitkällisen sisäisen kamppailun jälkeen. Myöhemmin vihreät eivät juuri murehtineet liiton arkisen toiminnan keskittymistä vain 12 hengelle, vaikka jäsenmäärä kasvoi kiivaan puoluehallitusvastustuksen ajoista, ja suhdeluvusta muodostui täten entistä pienempi.

¹²⁵ Vihreän liiton sääntömuutosesitys 5.9.1993. Vihreän liiton arkisto, kansio 15, KA.

¹²⁶ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 9.10.1993. Vihreän liiton arkisto, kansio 15, KA.

¹²⁷ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 23-24.10.1993. Vihreän liiton arkisto, kansio 15, KA.

¹²⁸ Vihreä lanka 48/1993.

¹²⁹ Vihreän liiton toimintakertomus 1993. VLA, K 15, KA.

¹³⁰ Vihreä lanka 46/1993.

¹³¹ Vihreä lanka 47/1993.

Jan Sundberg ei laske omassa arviossaan vihreiden valtuuskuntaa verrannolliseksi puoluevaltuustoon, vaan katsoo, ettei puolueella ole vastaavaa orgaania. Näin ollen hän pitää Vihreää liittoa valtuuston olemassaoloa koskevan piirteen suhteen egalitaarisena.¹³² Tälle Sundbergin näkökulmalle en voi antaa ymmärrystä, sillä vihreiden valtuuskunta ei juurikaan poikennut muiden puolueiden valtuustoista. Jäsenmäärältään valtuuskunta oli muiden puolueiden valtuustojen kokoinen. Lisäksi valtuuskunnan jäsenet valittiin jäsenjärjestöittäin, alueellisen toiminnan kehittyessä mitä enenevässä määrin piireittäin. Laaja maantieteellinen edustus on yksi tärkeimmistä toiminnan kriteereistä, mikä ilmenee myös vihreiden keskustelussa. Maantieteellinen edustavuus aiheutti myös osaltaan suurimmat kysymykset valtuuskunnan toimivuudesta. Maakuntien jäsenet tunsivat matkustamisen päivän tai kahden kokousta vuoksi ajoittain kovin työlääksi. Informaatioteknologia ei taas ollut riittävän kehittyntä korvaamaan kasvokkain kohtaamista. Valtuuskunnan toiminnan kehittäminen ja sen muuttaminen vähemmän kuluttavaksi pidemmän matkan takaa taivaltaville olikin suhteellisen usein esillä kehitystoiveita esitettäessä. Puoluehallitus perustettiin vuonna 1993 hoitamaan arkipäiväisemmät asiat, mutta valtuuskunta kokousti sen jälkeenkin kerran kuussa. Pitkänmatkalaisille valtuuskuntalaisille suotiin hieman inhimillisyyttä matkustamiseen vuonna 1992 pidentämällä kokoukset kaksipäiväisiksi.¹³³

Vihreät ajautuivat perinteistä kolmiportaista organisaatorakennetta muistuttavaan malliin pitkien keskustelujen ja vuosikausien lobbaamisen myötä. Perinteiselle mallille oli kuitenkin olemassa kannattajansa jo Vihreän liiton ensihetkestä alkaen, eivätkä vahvalle organisaatiolle myötämieliset peitelleet toiveitansa, vaikka vaihtoehtoisuuden puolesta oli puhuttu voimakkaasti myös organisoitumiskysymyksen kohdalla. Toisaalta hidas kypsyminen perinteiseen puolueorganisaation voidaan nähdä puolueen elinkelpoisuuden kannalta positiivisena. Liian tiukan organisaation luominen heti järjestäytymisen alkuun olisi voinut saada vielä suuremman määrän vihreän liikkeen toimijoista jäämään

¹³² Sundberg, 63;70.

¹³³ VLA, K 15, KA.

puoluetoiminnan ulkopuolelle.¹³⁴ Kypsyttely antoi arvokasta sopeutumisaikaa puoluetoimintaan sen vastahakoisimmille jäsenille.

4.2 Liiton ja liikkeiden suhde

Ensimmäiset yhteiskunnan rakenteet ja ympäristönsuojelun yhdistävät liikkeet syntyivät Helsingin yliopistolla Ympäristökomitea 2000 ja Miljöpoliittisen yhdistyksen myötä. Ruohonjuuritason liikehdintä alkoi 1970-luvulla, kun eri rakennushankkeita ja ydinvoimaa vastustettiin yhteisvoimin. Lopullinen menestys uusille yhteiskunnallisille liikkeille oli Kojjärvi 1979.¹³⁵

Puoluetta perustettaessa korostettiin sen funktiota Robert Michelsiä mukaillen työväliseenä, ei itsetarkoituksena. Oligarkiaan sortuminen esiintyi puolueen sisäisessä keskustelussa perinteisten puolueiden perisyntinä, jota vihreiden tulisi kaikin keinoin välttää. Usein parlamentarismi ja ulkoparlamentarismi asetettiin vastakkain, ei toisiaan täydentäväksi. Parlamentarisella toiminnalla oli silti kannattajansa. Tarja Kallio-Tamminen toivoi vihreiden johtavan uusien omiin periaatteisiin nojaavien suuntien rakentamista eduskunnassa poliittisten raja-aitojen pystyttämisen sijaan.¹³⁶

Vihreiden sisäisen keskustelun ytimessä oli puolueorganisaation eli muodon vaikutus puolueen toimintaan ja aatteisiin eli sen substanssiin. Toisaalta ei haluttu julkilausua puoluemuodon sinänsä pakottavan joustamaan periaatteista. Osalla aktiiveista oli vahva usko muutosmahdollisuuksiin ja vaikutusvallan lisäämiseen ilman aatteiden haalistumista. Järjestelmän muuttamista vihreiden omilla ehdoilla pidettiin mahdollisena. Sen sijaan puolueen alkuaikoina harvemmin lausuttiin julki mukautumisen ja myönnytysten tekemisen mahdollisuutta. Vähintään implisiittisesti kuitenkin eräät aktiiveista toivat esiin, ettei valtaan pääsisi kiinni ilman sopeutumista ja integraatiota olemassa oleviin instituutioihin.

¹³⁴ Halme, 35.

¹³⁵ Heiskanen, Jukka Pekka (1991) Onko tärkeintä päästä televisioon? Vihreä lanka 23/91.

¹³⁶ Vihreä lanka 5/1987.

Tultaessa 1990-luvulle kompromisseja painottavat äänet olivat jo eksplisiittisiä. Esimerkiksi Timo Harakka kritisoi puolueen liikemäisyyttä korostavia itsepetoksesta, sillä vihreät olivat hänestä selkeästi puolue, joka toimi puolueen kaltaisesti. Samalla kasvoi niiden mahdollisuuksien painottaminen, joita lisääntynyt valta soisi.¹³⁷ Myös Osmo Soininvaara kuului joukkoon, joka katsoi parlamentaarisen toiminnan irrottaneen tarpeellisestikin vihreiltä liikejuuriltaan.¹³⁸ Soininvaara oli ollut tällä kannalla jo vuonna 1983. Kantaansa hän perusteli puolueen velvollisuudella kunnioittaa edustuksellista toimintaa, kun taas liikkeet saavat voimansa radikaaliudesta, kuten edustuksellisille instituutioille suunnatusta provokaatiosta.¹³⁹ Tämä ajatuskulku mukailee Tarrow'n resurssimobilisaatioteoriaa, jossa liikkeiden resurssit ovat sidonnaisia toiminnan radikaaliuteen. Puolueen toista strategista äärilaitaa edustivat Thomas Wallgren ja Olli Tammilehto, jotka pitivät puoluetoimintaa mädäntyneenä.¹⁴⁰ Heistä etenkin Wallgrenille poliittisen järjestelmän totaalinen muutos suoraksi demokratiaksi oli ainut mahdollisuus mädän poistoon. Dikotomia parlamentaariseen ja ulkoparlamentaariseen toimintaan ilmeni vahvana.

Kenties eräänlaiseksi humanistiseksi sisaryhdistykseksi perustettiin vuonna 1988 punavihreä META ry. Meta ry:n johtoon astui vihreää radikaaliutta toivonut Pauli Välimäki. Yhdistyksen tavoitteisiin kuului muun muassa kutsua koolle kuukausittain kaikki valtakunnan punavihreät ajattelijat keskustelemaan aatteesta "politiikan saluunoihin". Ekologisuuden asema yhteiskunnan kaikki valtarakenteet lävistävänä elementtinä, ei erillisenä *nichénä*, oli uuden yhdistyksen aatteen kantava voima.¹⁴¹

Kansalaistoimintaa tutkinut ja vihreässä liikkeessä vaikuttanut Olli Tammilehto kritisoi puolueen ehdotuksia kesyiksi, vain hieman muiden puolueiden linjauksista poikkeaviksi. Muiden puolueiden kaltaisesti vihreissä poliittiseksi laskettiin vain puoluepolitiikka ja etenkin sen parlamentaarinen osuus.¹⁴² Vastineessaan Pauli Välimäki huomauttaa, etteivät

¹³⁷ Harakka, Timo (1994) Lälläreistä stallareiksi. Vihreä lanka 4/1994.

¹³⁸ Esim. Soininvaara, Osmo (1987) Yhdestä kamarista. Vihreä lanka 6/1987.

¹³⁹ Halme, 36.

¹⁴⁰ Esim. Tammilehto, Olli (1989) Vihreä liike puoluekielen kourissa. Vihreä lanka 27/1989.

¹⁴¹ Välimäki, Pauli (1988) Punavihreä meta on syntynyt. Vihreä lanka 34/1988.

¹⁴² Tammilehto, Olli (1989) Vihreä liike puoluekielen kourissa? Vihreä lanka 27/1989.

pienetkään muutokset ole merkityksettömiä. Kansalaisyhteiskuntaa voi muuttaa niin puolueen reunoilta kuin sen sisältä. Koska rohkeus oli riittänyt puolueen perustamiseen, tulisi rohkeuden riittää myös puoluepolitiikasta puhumiseen Välimäen mielestä. Välimäki kritisoi puolueen käyttämistä vain keihäänkärkenä ulkoparlamentaaristen tavoitteiden ajamiseen jarruksi kunnollisen vaihtoehtopolitiikan kehittämisen tiellä.¹⁴³ Tammilehto jatkoi vielä keskustelua melko räikein sanakäntein toteamalla käytöshäiriöisistä tulevan mitä todennäköisimmin puolueaktiiveja, ja heidän pilaavan sosiaalistamisprosessissa myös kunnan kansalaiset.¹⁴⁴ Herrojen keskustelu vihreän liiton ja liikkeen suhteesta jatkui Vihreän langan sivuilla. Pauli Välimäen mielestä Vihreä liitto ei ollut liikkeen parlamentaarinen edustaja, vaan itsenäinen osa liikettä.¹⁴⁵ Tammilehto puolestaan jatkoi oman kantansa esiintuomista toteamalla vihreiden reformipolitiikan vaikuttavan vihreän liikkeen kehittymiseen. Hän toivoi uudistusten toteuttamisen tapahtuvan liikkeen ja liiton yhteistyöllä, muuten toistettaisiin sosiaalidemokraattien historiaa.¹⁴⁶

Parlamentaarisen työn tärkeyden puolesta liputti selkeästi Pekka Sauri. Hänestä eduskuntaan tuli pyrkiä kaikin voimin, koska yhteiskunnan toiminnan määrittelevät lait säädettiin siellä. Joukkomielenosoitukset Sauri näki menneen maailman vaikutuskeinoina, sillä ihmiset halusivat vaikuttaa kuluttamisellaan. Edustuksellista vallankäyttöä ei pitäisi ylenkatsoa, koska se vaikuttaa jokaisen arjen valintoihin, Sauri huomautti.¹⁴⁷

Ulkoparlamentaaristen toimintojen herättelemistä toivoi silloinen City-lehden toimituspäällikkö Eero Hyvösen vihreiden puheenjohtajavaalien yhteydessä vuonna 1991. Hän halusi puolueelta elämistä aatteidensa mukaisesti eli muitakin toimintamuotoja kuin "ikuista ideologian hiomista konferensseissa". Ilmeisesti Hyvösen avautumiseen ei kuitenkaan suhtauduttu kovinkaan vakavasti, mitä Timo Harakan uutisoinnista voi päätellä: "Kuvaavaa kyllä, Hyvösen alustusta pidettiin enimmäkseen 'mielenkiintoisena', ellei peräti

¹⁴³ Välimäki, Pauli (1989) Puolue liikkeessä. Vihreä lanka 30/1989.

¹⁴⁴ Tammilehto, Olli (1989) Vapauttavia reformeja. Vihreä lanka 31/1989.

¹⁴⁵ Välimäki, Pauli (1989) Hiukkanen vihreää revisionismia. Vihreä lanka 32/1989.

¹⁴⁶ Tammilehto, Olli (1989) Vihreät toistavat sosiaalidemokraattien historiaa? Vihreä lanka 34/1989.

¹⁴⁷ Sauri, Pekka (1990) Liikkeen tila ja tulevaisuus. Vihreä lanka 1/1990.

'harhaoppisena'." Vastavalittu puheenjohtaja Pekka Sauri kuitenkin osoitti tukensa Hyvösen avaukselle ja toivoi niin ikään muiden toimintamuotojen etsimistä.¹⁴⁸ Hän toivoi toimintamuodoksi muun muassa kaikille avoimia keskustelufoorumeja. Puheessaan Sauri argumentoi seuraavasti:

*"Nyt on korkea aika irrottautua tästä parlamentaarisesta kehityksestä ja vahvistaa vihreää liikettä – sitä kansalaistoimintaa, johon edustuksellinen kannatuksen pitäisi viime kädessä perustua... Raa'asti sanoen vihreillä on tällä hetkellä Suomen poliittisista ryhmistä kaikkein suurin kuilu mielipidekannatuksen ja sitä vastaavan kansalaistoiminnan välillä, mikä on paradoksaalista ja kiusallista sikäli, että vähän itse kukin on tavannut erilaisilla foorumeilla korostaa vihreiden kansanliikeluonnetta."*¹⁴⁹

Ahti Ruoppila kritisoi puoluetta heikosta osallistumisesta aktuelleihin poliittisiin tapahtumiin sekä valtuuskuntaa heikosta panoksesta poliittiselle ajattelulle. Ruoppila totesi puolueen tarvitsevan "lisää Satu Hassin kaltaisia toimijoita, jotka osallistuvat yhteiskunnalliseen keskusteluun ottaen huomioon kansalaisliikkeet".¹⁵⁰ Vuoden 1991 kunnallisvaalien alla Pekka Haavisto ilmoitti omasta jättäytymisestään kunnallispolitiikan ulkopuolelle ja samalla toivoi, ehdokaslistoille saatavan myös kansalaisjärjestötoimijoita kuten Oranssin aktiiveja.¹⁵¹

Kansalaisaktiivien houkuttelemista omille listoille ei voida pitää huonona ideana. Liikkeiden edustajiin kun ei suhtauduta yhtä skeptisesti mielipidevaikuttajana kuin puoluejäseniin. Voidaanhan nähdä vihreidenkin saaneen aikaan suurimmat muutokset yleiseen mielipideilmastoon Suomessa varhaisina liikeaikoinaan. Kun Koijärvestä seuranneiden vuosien aikana ympäristömuutokset saivat paljon julkista huomiota, perustettiin ympäristöministeriö ja puolueet kasasivat kokoon omat ympäristöpoliittiset ohjelmansa.

¹⁴⁸ Vihreä lanka 21/1991.

¹⁴⁹ Sauri, Pekka (1991) Liikkeen tila ja tulevaisuus kesällä 1991, Puhe liittokokouksessa 15.6.1991. VLA, K 12, KA.

¹⁵⁰ Ruoppila, Ahti (1991) Missä ovat vihreiden ideat? Vihreä lanka 36/1991.

¹⁵¹ Vihreä lanka 41/1991.

Yleisen mielipidemuutoksen myötä poliittiset instituutiot olivat pakotettuja reagoimaan. Halme on nimennyt eettisen ja kulttuurisen sekä poliittisen painostamisen strategiaksi liikkeen pyrkimykset pitkän aikavälin muutokseen yleisessä mielipiteessä, kun taas puolue tavoittelee konkreettisia käytännön tuloksia lyhyemmällä ajanjaksolla.¹⁵²

Puoluejohdon uudistuessa vuoden 1992 lopussa kyseltiin Vihreässä langassa puolueen luottamustoimiin ehdolle asettuneilta linjauksia puolueen kehittämiseksi. Tuija Brax toivoi vihreiltä lisää huomiota kansalaisyhteiskunnalla sekä ruohonjuuritason toiminnalle. Katariina Poskiparta puolestaan pelkäsi kansanliikkeiden kaikkoavan entistä etäämmälle puolueen ympäriltä puolueen kehittyessä muiden puolueiden kaltaiseksi.¹⁵³ Paavo Nikula kuitenkin asetti tulevaisuudentoivonsa kansalaisliikkeiden antamiin voimiin vihreiden tilaa hallituksen kynnyksellä arvioineessa kirjoituksessaan:

”Siksi on pidettävä kenttä auki vihreiden vapaille liikevoimille. Vain ne voivat antaa kasvupohjan ja voiman määrämuotoiselle vihreälle puolueelle. Tämäkin on vihreä paradoksi, mutta vain sen varassa vihreiden projekti maailman muuttamiseksi voi menestyä.”¹⁵⁴

Pauli Välimäki puolestaan uskoi median voiman olevan liikevoimaa vahvempi: ”Vihreää politiikka tehdään edelleen enemmän medioiden kautta kuin kansanliikkeissä tai lobbausringeissä.”¹⁵⁵ Välimäki onkin tutkinut muun muassa 1990 pro gradu -tutkielmassaan median ja vihreän liikkeen suhdetta. Media määritteli Välimäen mukaan vihreän liikkeen puolueen kaltaiseksi instituutioksi, mikä vahvasti ohjasi liikkeen kehitystä kohti puoluetta. Halme katsoo Välimäen liioitelleen median roolia puolueen luomisessa.

¹⁵² Halme, 58.

¹⁵³ Vihreä lanka 42/1992.

¹⁵⁴ Nikula, Paavo (1995) Kohti ministerisalkkua? teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2*, toim. Pauli Välimäki. Vihreä liitto, Helsinki, 11.

¹⁵⁵ Välimäki, Pauli (1995) Murrosten jälkeen. ? teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2*, toim. Pauli Välimäki. Vihreä liitto, Helsinki, 79.

Media vain yksinkertaisesti kohteli liikettä puolueena, kun sen käyttäytyminen sitä vastaavaksi muuttui.¹⁵⁶

Halmeen analyysin mukaan parlamentaarista strategiaa kannattaneet äänet lisääntyivät puolueessa 1990-luvun sarastaessa. Parlamentaarisella politiikalla saavutetut konkreettiset voitot jättivät varjoonsa liikestrategian tarjoaman, mutta vaikeasti havaittavan kulttuurisen muutoksensa.¹⁵⁷ Pohdittavaksi jää, olisiko poliittisen kulttuurin muutos tarvinnut taakseen pidempi ikäisen vahvan liikkeen instituutioon integroitumisen sijaan? Hyvärinen puolestaan näki vaaleihin osallistumisen olleen liikkeelle ratkaisevan kysymyksen. Vaaleista saatu kannatus antoi vaateille oikeutuksen.¹⁵⁸ Toisaalta vaalimenestys velvoitti vihreät alistumaan ”enemmistön tyranniaan” vallitsevassa poliittisessa kulttuurissa ja vei siltä vaihtoehtoliikkeen vaikutuskeinoja muuttaa valtajärjestelmää.

Joustava organisaatiomalli oli yksi tapa edistää demokratiaa ja osallistumista puolueessa. Normaalista kolmiportaista puoluemallia haluttiin täydentää toimintamuodoilla, joihin osallistuminen olisi joustavaa ja omien intressien mukaista. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin ruohonjuuritason projektiluonteinen toiminta, joka saisi rahoitusta puolueelta vaikkakin itse toiminta olisi suhteellisen autonomista. Lokaalilla tasolla tapahtuva projektiluonteinen toiminta mahdollistaisi nopean reaktiokyvyn. Ongelmana vihreissä oli kuitenkin yhteyden löytäminen näihin pienempiin ryhmiin. Puolueen liepeille ei missään vaiheessa vakiintunut ruohonjuuritason toimintaa, ja 1990-luvun yritykset organisoida väentapaamisia tai muita ruohonjuuritason projekteja kuihtuivat. Puolueen jäsenet eivät myöskään juuri protestoineet vakiintunutta, perinteistä kolmiportaista organisaatiomallia vastaan. Tilanne koettiin ilmeisesti tyydyttäväksi. Johtuiko tyytyväisyys puolueen hyvästä vaalimenestyksestä ja myöhemmin saavutetusta valtionhoitajuudesta, jää arvailujen varaan.

Poliittisten menettelytapojen kehittämistä ajaneille vihreille ongelmana oli, kuinka tehdä puolueen sisällä demokraattisia päätöksiä ja pitää kiinni vaihtoehtoisuudesta puolueen

¹⁵⁶ Halme, 66.

¹⁵⁷ Halme, 63–64.

¹⁵⁸ Hyvärinen, 217.

vallan lisääntyessä ja sen kanssakäymisen poliittisen järjestelmän muiden instituutioiden kanssa kasvaessa. Kuinka omista arvoista ja periaatteista pystyttäisiin pitämään kiinni institutionalisoitumisen odottaessa kulman takana? Periaatteet olivat toki puolueen sisällä tiettyyn rajaan yhteiset, mutta niiden arvottaminen vaihteli jäsenkohtaisesti. Tämän näkökohdan kunnioittamista tähdentää nykyisinkin puoluekurin puuttuminen puolueessa.

Vihreässä liitossa voidaan katsoa olleen ainakin sen ensimmäisinä vuosina vastakkain Charles Beitzin jaottelun mukaan kaksi normatiivista demokratiateoriaa eli lopputulosteoria sekä proseduralistinen teoria.¹⁵⁹ Toiset puolueenjäsenistä katsoivat demokratian oikeutuksen tulevan sen seurauksista. Kuten edellä on todettu, tätä näkökantaa harvemmin korostettiin vielä 1980-luvun puolella, mutta se oli silti läsnä. Toisille demokratian oikeutuksena toimivat demokraattisten menettelytapojen ominaisuudet. Päätöksenteon ja menettelytapojen oikeudenmukaisuus nähtiin usein itse päätöstä tärkeämpänä nuorena puolueessa. Ruohonjuuridemokraattinen, tasa-arvoinen puolue toiminta oli vihreiden vaihtoehtoisuuden ydintä; liikkeeltä perityt toimintatavat haluttiin pitää voimissaan.

Liittoa perustettaessa monien tulevien jäsenten päämääränä oli muuttaa oman puolueen avulla vallitsevaa poliittista järjestelmää ja lisätä yksittäisen kansalaisen vaikutusmahdollisuuksia kasvattamalla suoran demokratian osuutta edustuksellisen demokratian kustannuksella. Kuten Halme huomauttaa, oli tämä tavoite merkittävä vain osalle vihreistä.¹⁶⁰ Esimerkiksi Eero Paloheimo kritisoi poliittisten käytäntöjen muuttamiseen keskittyviä vihreitä puheessaan vuonna 1987. Paloheimosta nämä ”yhteiskuntatieteilijät” siipeilivät vihreiden kokouksissa. Hänestä toiminnassa tuli sen sijaan keskittyä pohtimaan keinoja ympäristön pelastamiseksi. Yhteiskuntatieteilijöitä Paloheimo kehotti siirtymään katsomoon muoto- ja käytäntöpohdintojensa kanssa.¹⁶¹ Monet vihreistä olivat siis tyytyväisiä liike-energian kanavoimiseen perinteiseen puolueformaattiin ilman sen suurempaa vaihtoehtoisuutta muodossa tai menettelytavoissa. Niin vihreiden jäsenyhdistysten kuin yksittäisten jäsenten antamaa tukea perinteiselle kolmiportaiselle

¹⁵⁹ Beitz, Charles (1989) *Political equality: an essay in democratic theory*. Princeton University Press, Princeton, 31–35.

¹⁶⁰ Halme, 27.

¹⁶¹ Vihreä lanka 8.5.1987.

organisaatiomallille voidaan myös pitää merkinä tästä. Suhtautuminen institutionalisoitumiseen olikin vihreissä jo 1980-luvulla paljon kompleksisempaa kuin usein ajatellaan; liikkeen sisältä löytyi jo tuolloin vahvasti institutionalisoitumisen puolesta puhuvia.

5 KESKUSTELEVA AVOIMUUS JA KRITIIKKI EKLEKTISYYDESTÄ

Vihreiden retorikassa on korostunut aina toiminnan avoimuus. Olihan liitto alussa avoin mitä erilaisimmille järjestöille. Avoimuus onkin ollut integraali osa puolueen yrityksiä muuttaa vallitsevaa poliittista järjestelmää. Esimerkiksi vihreän eduskuntaryhmän kokoukset olivat alussa avoimia aivan kaikille, mutta niiden muodostuttua hyvin pian terapiasessioiksi mielenterveydeltään järkyttyneille kansalaisille ovet suljettiin.¹⁶² Monet vihreät kokivat vallitsevan poliittisen järjestelmän heikentävän mahdollisuutta noudattaa näitä liikeajoilta periytyneitä avoimuuden periaatteita.

Lähtökohtaisesti vihreille keskeisiin arvoihin lukeutuivat deliberatiivisen demokratian mukaiset harkinnan julkisuus ja keskustelevuus. Deliberatiivisen demokratian kannattajille matka on päämäärää tärkeämpi. Itse päätöstä edeltävä keskustelu ja harkinta ovat heille demokratian tärkeimmät ominaisuudet. Vastaavan aatoksiin pohjautuvia teorioita ovat luoneet muun muassa John Rawls, Jürgen Habermas sekä Charles Beitz. Edellä mainittujen herrojen teorioita ei voida kuitenkaan pitää puhtaan proseduraalisina.¹⁶³ Heidän teorioissaan päätös on sitä oikeutetumpi, mitä oikeanlaisempia päätöstä edeltäneet keskustelu ja harkinta ovat olleet. Setälä kutsuukin kyseisiä teorioita konstruktivistisiksi. Erityisen vahvana vihreiden sisäisessä keskustelussa elää myös Beitzin kuvaileva väite julkisen keskustelun päätöksen oikeudenmukaisuutta lisäävästä vaikutuksesta.¹⁶⁴

Ideaalina poliittisen kulttuurin kehittämiseen tähänneille vihreille oli puolueen hallinnointi keskustellen. Keskustelu on juuri se elementti, jolla konsensusta tavoiteltiin. Vahvassa demokratiassa puhutaan ”luovasta konsensuksesta”.¹⁶⁵ Tähän päämäärään päästään, aivan kuten deliberatiivisessa teoriassa, selventämällä poliittisten arvostelmien moraalisia ja tiedollisia perusteita avoimen keskustelun keinoin. Tavoiteltu konsensus koskee päätöksenteossa sovellettavia arvoja ja arviointikriteerejä sekä päätöksenteon

¹⁶² Saraste, 94.

¹⁶³ Setälä 2003, 15.

¹⁶⁴ Beitz 1989, 113.

¹⁶⁵ Setälä 2003, 129.

tosiasiaperusteita. Käytännössä vahva demokratia tarkoittaa keskustelua *yksilöiden* välillä sekä yhteistyötä yhteisten tavoitteiden määrittelemiseksi ja niiden saavuttamiseksi. Yksilön roolin painotus erottaakin Barberin esimerkiksi Rousseausta. Yksilöi navigoi yhteisöä koskevassa päätöksenteossa oman harkintansa avulla.¹⁶⁶

Avoimuuden perään toiminnassa huudeltiin Vihreän langan pääkirjoituksessa vuoden 1988 kunnallisvaalitappion jälkeen. Pääkirjoituksessa todettiin, ettei puolueella ollut varaa elitistiseen salavihreyteen.¹⁶⁷ Informaation kulun toivottiin olevan avoimempaa niin puolueen sisällä kuin siitä ulos. Toiminnan ollessa valtakunnallista ja parlamentaariseen vaikutusvalttaan tähtäävää pelkkien omien mielenkiinnon saaminen ei ollut riittävää. Merkille pantavaa on myös, miten nopeasti paheksutusta äänten keräämisestä oli tullut tärkeä tehostuksen kohde, ainakin puolueen äänitorven silmissä. Vihreillä vaalitappioon liittyikin paradoksaalisuutta. Puolueen katsottiin menettäneen särmänsä neutralisoinnin myötä, joka tehtiin äänisaaliin kasvattamiseksi. Särmän puutteesta huolestuttiin kuitenkin juuri äänien vähenemisen takia.¹⁶⁸

Vihreitä perustettaessa niin ikään haussa oli jokaisen puolueen jäsenen aito tasavertaisuus. Puolueeseen ei haluttu henkilökultteja tai hierarkiaa elitistisellä huipulla. Myös muut perinteisten puolueiden toimintatavat ja merkit haluttiin välttää ja tuoda tilalle uutta poliittista kulttuuria. Henkilöitymisen välttämisen vaikeus havaittiin kuitenkin pian ja ns. elitististä puoluejohtoa syytettiin keulakuvan paikan ottamisesta. Aiheen ympärillä käydyssä keskustelussa ei kuitenkaan pohdittu, onko ylipäätään mahdollista välttää kuvatonlainen kehitys muutoksessa liikepuolueessa yleispuolueeksi. Sen sijaan syytettiin luottamustoimiin valittuja vallan rakastamisesta.

David Pembertonin mukaan ”Vihreät rakastavat demokratiaa, mutta isommissa ryhmissä rakastavat sen hengiltä.” Hänen mielestään vihreistä oli muodostunut elitistinen mediapuolue, joka osaa käyttää saamaansa valtaa. Kun käytössä olivat edelleen pienen

¹⁶⁶ Setälä 2003, 130.

¹⁶⁷ Vihreä lanka 25/1988, Elitistiseen salaseuravihreyteen ei ole enää varaa.

¹⁶⁸ Halme, 65–66.

liikepuolueen pienryhmäkäytännöt, johtivat ne isommissa ryhmissä harvainvaltaan, eivät demokratiaan. Demokratia sysättiin mielikuviin vallan asettamaan haasteeseen tarttumisen sijaan.¹⁶⁹ Lauri Hakamies puolestaan syytti eduskuntaryhmää hampaattomaksi ja totesi puolueen toimenpiteillään vain heittävän ripauksen viherpippuria kulutusjuhlan keittoon.¹⁷⁰ Kunniaa hän sen sijaan antoi periaatteidensa mukaan elävälle Pentti Linkolalle. Puolueessa eli vahvasti vielä sen ensimmäisinä vuosina ryhmittymä, joka toivoi puolueelta elämistä sen alkuperäisten aatteiden mukaan eli aktiivisia toimia poliittisten menettelytapojen muuttamiseksi myös parlamentarisella tasolla, ei totaalista sopeutumista olemassa olevaan.

Leena Björklund haastatteli Vihreän lankaan vuonna 1990 ns. vihreitä ajattelijoita puolueen vallitsevista periaatteista ja toimintatavoista sekä tarvittavista muutoksista. Yksi haastateltavista oli tutkija Anu Kantola, joka tuolloin toimi aktiivivihreänä, muun muassa META ry:n edustajana valtuuskunnassa. Kantolan mukaan demokratiaa tulisi vahvistaa byrokratian ja asiantuntijavallan sijaan. Vihreä puolueajattelu oli Kantolalle perinteisen puolueajattelun murtamista. Vihreiden toimintatapoihin hän liitti kevyen organisaatorakenteen, liikkuvat työryhmät sekä aateuskollisuuden. Thomas Wallgren piti vihreän liiton jäseniä älyllisesti laiskoina kipeiden päätösten välttelijöinä. Vihreiden kannatuksen nousun takana oli häneen mukaansa poliittinen ja moraalinen rappio. Tätä poliittista strategiaa Wallgren kutsui historian myötäilyksi.¹⁷¹

Kantolan kaavailema puoluemalli vastaa melko hyvin modernia liikepuoluetta, jolle tyypillistä on projektiluonteisuus. Tämän mahdollistamiseksi organisaatorakenteen tulee olla kevyt. Vihreät perustivatkin ahkerasti työryhmiä, joita toisaalta syytettiin epädemokraattisuuden luomisesta puolueen sisälle. Aatteen määrittely saattoi olla hankalampaa, vaikkakin hankaavimmat oksat liikehdinnästä oli katkottu puoluetta perustettaessa. Eiväthän vihreät osanneet tai halunneet määritellä omaa paikkaansa oikeisto-vasemmisto -akselillakaan, josta yleensä lähdetään liikkeelle aatetta määriteltessä. Luonnollisesti ympäristövalveutuneisuus painottui, muttei sekään ollut kaikkien vihreiden

¹⁶⁹ Pemberton, David (1988) Ruohonjuurilta nousi mielikuvademokratia. Vihreä lanka 17/1988.

¹⁷⁰ Hakamies, Lauri (1990) Ripaus viherpippuria kulutusjuhlan keittoon – siinäkö kaikki? Vihreä lanka 9/1990.

¹⁷¹ Vihreä lanka 21/1990.

ensisijainen päämäärä. Vaikka osa jäsenistä piti ympäristöpolitiikan edistämistä puolueen selkeänä tehtävänä, voi valtaosan tavoitteena nähdä perinteisten poliittisten sektoreiden lävistämisen vihreällä. Lisäksi ympäristönsuojelu ei ollut yhtenevä käsite. Toisille se oli kansallisten ekosysteemien suojelu, toisille globaalinäkökulma oli huomattavasti oleellisempi. Vielä eriävämpi puolueen sisällä oli näkökulma demokraattisten menettelytapojen kehittämiseen.

Thomas Wallgren jatkoi syytelistaansa seuraavan vuonna Vihreän langan sivuilla. Hänen mukaansa "Vihreää puoluetta uhkaa jo akuutisti rappeutuminen taas uudeksi sosiaalidemokraattisen edistyspolitiikan kätyriksi." Wallgren totesi kritiikissään Suomen vihreiden teoriakielteisyyden johtaneen aatteen ja radikaalin aloitekyyn puutukseen puolueessa. Hän kuitenkin uskoi politiikan arvonnoston olevan vielä mahdollista vihreille kaiken synkistelynsä keskellä. Oman tulkintansa mukaisella puolueen alennustilalla Wallgren perusteli kieltäytymistään ehdokkuudesta tulevissa eduskuntavaaleissa.¹⁷²

Koko yhteiskunnalle vaihtoehtoisen toimintamallin esitteli Olli Tammilehto. Hän oli yksi niistä Paloheimon parhaamista muotopohdiskelevista yhteiskuntatieteilijöistä, joka jättäytyi Eero Paloheimon kehotuksen mukaisesti katsomoon puolueen järjestäytyessä. Vihreän langan kirjepalstan kautta hän tosin osallistui aktiivisesti vihreiden sisäiseen keskusteluun. Tammilehto oli syvästi instituution sisältä vaikuttamista vastaan eli uskoi loppuun asti liikestrategian ylivoimaisuuteen. Hänen visionsa käsitteli lisääntyvän demokratian vaikutuksia yhteiskuntaan ja yritysmaailmaan. Tammilehdon mukaan luopuminen nykyisistä organisaatioista johtaa itsehallinnollisiin yhteisöihin, jotka pystyvät hallitsemaan myös markkinavoimia.¹⁷³ Tammilehdon skenaariota voidaan pitää läpeensä ruohonjuuridemokraattisena. Autonomisten ruohonjuuridemokraattisten itsehallintoalueiden muodostamaa kansallisvaltiota tullaan tuskin todistamaan, vaikka moni sellaisia on Tammilehdon tavoin luonnostellut.

Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriassa julkinen keskustelu ja harkinta

¹⁷² Wallgren, Thomas (1991) Siksi torjuin ehdokkuuden. Vihreä lanka 4/1991.

¹⁷³ Johansson, Peik (1991) Pyrkyryys poistuu. Vihreä lanka 45/1991.

muodostivat diskursiivisen suodattimen, jonka normatiivisesti sitovat päätökset läpäisivät demokraattisessa päätöksenteossa. Keskeinen käsite on julkinen sfääri. Siinä yksilöt kommunikoivat poliittisia toimia vaativista asioista ja muodostavat näistä julkisen mielipiteen.¹⁷⁴ Samalla julkinen sfääri toimii kansalaisten ja päätöksentekijöiden viestiareenana. Demokraattisen legitiimiyden vaatimuksena Habermasille oli avoimen, autonomisen ja aktiivisen julkisen sfäärin ohjaava vaikutus yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Toinen edellytys demokraattiselle legitimitetille on Habermasin mukaan julkisessa sfäärissä muodostetun kansalaismielipiteen periaatteiden säilyminen ja päätösten tehokas toteuttaminen. Tämä on Habermasin asettama vaatimus päätöksenteon struktuurille.¹⁷⁵ Kuten muun muassa Tammilehdon, Wallgrenin ja Kantolan puheenvuorot osoittavat, kansalaisten vaikutusvallan lisääminen edustuksellisessa demokratiassa sisältyi vihreiden tavoitteeseen muuttaa poliittista kulttuuria, poliittisten instituutioiden menettelytapojen muuttamisen ohella.

Vihreissä voidaan katsoa olleen vastakkain Habermasia mukaillen käsitykset strategisesta ja kommunikatiivisesta rationaalisuudesta. Strategisessa rationaalisuudessa pyritään löytämään mahdollisimman tehokkaat keinot ennalta määrättyjen päämäärien saavuttamiseksi sosiaalisessa yhteisössä. Käytännössä se tarkoittaa muun muassa uhkauksilla sekä lupauksilla politikoinnin hyväksymistä ja omien preferenssien muuttumattomuutta. Kommunikatiivinen rationaalisuus puolestaan edellyttää poliittisilta toimijoilta rehellisyyttä sekä valmiutta harkita omien mielipiteiden oikeellisuutta.¹⁷⁶ Puoluetta julkisuudessa edustanut kapea johto sai strategisen rationaalisuuden mukaisesta käytöksestä moitteita Vihreän langan sivuilla. Irja Ruonalan mukaan puolue oli henkilöitynyt, mikä oli johtanut lojaaliuteen, puhumattomuuteen ja syrjään vetäytymiseen; siis juuri sellaiseen puoluekulttuuriin, jota alkuaikoina oli moitittu. Konsensus päämääränä oli johtanut puolestaan rakentava keskustelun tukahduttamiseen, eikä eriäviä mielipiteitä Ruonalan mielestä siedetty enää yhtä hyvin kuin puolueen alkutaipaleella. Likaiset keinot vallan saamiseksi, kuten junntaus, olivat levinneet myös vihreiden työkaluarsenaaliin. Ruonala

¹⁷⁴ Habermas, Jürgen (1996) *Between facts and norms: contributions to a discourse theory of law and democracy*. Polity Press, Cambridge, 318.

¹⁷⁵ Bohman James 1996, 177.

¹⁷⁶ Setälä 2003, 157.

kritisoi lisäksi valtuuskuntaa heikosti toimivaksi, joka ei täyttänyt tehtäväänsä linkkinä maakuntiin. Samalla maakuntien aktiivit saivat heikosti kiitosta antamastaan työpanoksestaan. Lisäksi aatteellinen keskustelu oli hiljentynyt, Ruonala jatkoi.¹⁷⁷

Oligarkian tendenssi tuntui Ruonalan kuvailun perusteella toteuttavansa itseään vihreiden keskuudessa. Toisaalta voidaan ajatella vihreiden olevan osasyllisiä harvainvaltaistumiseen. Heikko organisaatio antoi valtaa tiedostaen tai tiedostamattaan hamunneille paremmat mahdollisuudet toteuttaa itseään puolueessa kuin tarkoin määritelty organisaatio. Jahkailu puolueorganisaation muotoillussa loi ajan ja tilan itseänsä reippaasti esille tuoville aktiiveille. Media puolestaan ottaa luontevimmin valokeilaansa nämä näkyvimmit persoonat. Lisätekijänä oli median ja puolueen läheinen suhde, jonka juuret löytyvät Koijärveltä. Vaikkei voida sanoa median suoranaisesti valinnee puolueen ensimmäisiä johtohenkilöitä, oli mediavetovoimaisuus todennäköisesti vaikuttava tekijä suhteellisen vähäjäsensisen puolueen valtuuskunnan tehdessä ensimmäisiä puheenjohtajavalintojaan. Puheenjohtajan valinta siirtyi valtuuskunnalta liittokokoukselle vasta syksyllä 1989. Median huomion keskittymistä johtohahmojen käsiin käsitteli aikanaan jo Michels.¹⁷⁸

Junttauksen käyttöönoton puolueessa oli huomannut myös Anu Kantola. Hän totesi vuoden 1991 syyskokouksen olleen esimerkki junttapolitiikasta, jolla puolueen johto pyrki jyräämään valtuuskuntaa. Politrukkeja tässä manööverissä olivat Kantolan mukaan Pekka Sauri ja Timo Harakka. He saivat vesitettyä Ulla Klötzerin esityksen kannanotosta, joka liittyi EY-jäsenyysneuvotteluihin. Kantolan mielestä valtuuskunnan työvaliokuntaa oli käytetty vastoin avoimen keskustelun periaatetta hyväksi ja vastustajat leimattu sen sijaan. Arvokeskustelun sijasta faktat taistelivat keskenään, Kantola jatkoi. Puolueesta oli muodostumassa tyhjiä kannanottoja antava lausuntoautomaatti.¹⁷⁹ Harakka vastasi Kantolan kritiikkiin toteamalla, ettei puolue ole keskustelukerho vaan sen tulee saada aikaan yhteiskunnallisia muutoksia. Muuten puoluetta uhkasi Harakan mukaan kuolema.

¹⁷⁷ Ruonala, Irja (1991) Vihreän keisarin uudet vaatteet. Vihreä lanka 23/1991.

¹⁷⁸ Michels, 108–110.

¹⁷⁹ Kantola, Anu (1991) Ääntenkalastelun alkeet. Vihreä lanka 38/1991.

Junttauksen vastapariksi nostettua kenttä-käsitettä Harakka piti vain puheenpartena ja totesi, ettei sellaista ole olemassakaan.¹⁸⁰ Harakka sai vastineen puolestaan Timo Krogerukselta, joka nimitti Harakan kommenttinsa perusteella sekä kentän halvennuksellaan elitistisen sentralismin kannattajaksi. Älykäs eliitti oli Krogeruksen mielestä asetettu puoluejohdon toimesta parhaaksi päätöksentekijäksi. Vihreän liikkeen tulisi sen sijaan antaa jatkaa spontaanina kansanliikkeenä, Krogerus painotti.¹⁸¹ Vastineessaan Timo Harakka huomauttaa Vihreän liiton olevan puolue, josta spontaanisuus on kaukana.¹⁸² Elitismen torjumiseksi Alpo Koukila ehdotti uuden vihreän puolueen perustamista. Näin puolue toimintaan saataisiin hänen mukaansa nekin yksilöt, jotka olivat vierastaneet vihreän liiton elitististä ja kaupunkikeskeistä mainetta.¹⁸³

Dikotomia parlamentaariseen ja ulkoparlamentaarisen toimintaan oli vahva edellä esitellyssä diskurssissa. Harakka vähätteli uusia poliittisia menettelytapoja ajanhukkana, kun taas Kantola ja Krogerus näkivät muun muassa avoimen keskustelun osana vihreiden kivijalkaa. Harakka käytti hyvin yleistä suoran demokratian vastaista argumenttia ajan vähäisyydestä. Oman ratkaisunsa ajan rajallisuuteen ovat antaneet monet demokratian kehitystä pohtineet teoretikot. Uutta informaatioteknologiaa pidetään useimmiten ratkaisevana tekijänä aikaongelmien sekä maantieteellisten kynnysten voittamisessa. Informaatioteknologian avujen tosin katsotaan olevan riittävät vain tiettyyn pisteeseen asti eli päätöstä tekevä yhteisö ei voi olla jäsenmäärältään kovin suuri, jos tehtävää päätöstä ei ole rajattu tarpeeksi suppeaksi.¹⁸⁴

Harakka jatkoi saarnaamistaan Vihreän liiton puolueluonteesta omassa ”lakkiaispuheessaan.”¹⁸⁵ Hän kritisoi puolueesta puhumista liikkeenä: ”Puolue on kuitenkin 900 hengen puolue, joka kokousta ja pohtii organisaatiokysymyksiä.” Ohjelmatekstit eivät

¹⁸⁰ Harakka, Timo (1991) Kenttä on puhunut. Vihreä lanka 38/1991.

¹⁸¹ Krogerus, Timo (1991) Eliitti tukahduttaa kentän äänen. Vihreä lanka 43/1991.

¹⁸² Vihreälanka 43/1991.

¹⁸³ Koukila, Alpo (1992) Vihreät ovat harhateillä. Vihreä lanka 14/1992.

¹⁸⁴ Setälä 2003.

¹⁸⁵ Harakka, Timo (1992) Luonnos lakkiaispuheeksi. Vihreä lanka 19/1992.

Harakan mukaan kerro uudenlaisesta puolueesta vaan vanhan imitaatiosta. ”Mikä voisi olla epäuskottavampaa.”, kommentoi Harakka. Hän jatkoi:

”Vihreiden todellisuus on yhtä projektia, muu voidaan tällä perusteella rajata pois. Varsinaista vihreää politiikkaa voidaan alkaa suorittamaan, kun projektit ovat valmiita (Pekka) Saurin käsityksen mukaan. Resurssien globaalista tasaamisesta ja ekokatastrofien estosta puhutaan yhtä ontosti kuin muissa puolueissa.”

Harakan näkemys vihreistä oli kyynisyyden kyllästyttämä. Puolue oli puolue siinä missä vastineensankin, kaunistelusta huolimatta. Harakan mukaan vihreissä kehitettiin ensisijassa puolueen organisaatiota toiminnan tehostamiseksi, mikä oli juuri ns. perinteiselle puolueelle ominaista. Projektiluonteisuuteen vedoten puoluejohto lykkäsi varsinaisen vihreän politiikan suorittamisen myöhemmäksi, sitten kun organisaatiokysymykset olisi saatu järjestykseen.

Syytöksiä perinteisiä puolueita lähenevästä linjasta ja aatteen haalistumisesta esitti Marja Meura eroamiskirjeessään valtuuskunnasta. Hänen mielestään havunvihreys oli taittumassa neonvihreyteen, joka ei ollut toisin kuin ensin mainittu elämälle välttämätöntä.¹⁸⁶

Yleispuoluemaisesta käytöksestä vihreitä moitti myös Juhani Tenhunen. Hänen mukaansa vihreiden tulisi ekoremontoida kylät ja kaupungit sekä analysoida ylenvointiyhteiskuntaa kriittisesti. Maailman pelastamiseen edetään kuitenkin kotoisen esimerkin kautta, Tenhunen painotti.¹⁸⁷ Niin Meura kuin Tenhunen voidaan nähdä puolueen ekologisen osaston edustajina, joista ainakin toinen tipputautui pois puolueen hioessa ideologisia särmiään pois. Liikkeen muuttuessa täysveriseksi puolueeksi, eivät liikkeen aktiivit enää riitä parlamentaarisen edustuksen saavuttamiseen. Tuolloin tarvitaan yhtenäinen puolueideologia, johon eivät niin aatteelliset äänestäjät voivat samaistua. Tätä voidaan pitää osana alkuvihreiden paheksumaa ns. äänenkalastelua. Ääriaineokset tippuvatkin luonnostaan puolueiden toiminnasta puolueideologian hitsaantuessa yhtenäisemmäksi paketiksi, jonka tavoitteet ovat potentiaalisille äänestäjille selkeät. Vihreät kun itekin olivat

¹⁸⁶ Marja Meuran eroamiskirje valtuuskunnasta 28.4.1992. VLA, K 15, KA.

¹⁸⁷ Tenhunen, Juhani (1992) Vihreät lullukoineet kuin demarit. Vihreä lanka 20/1992.

epäilleet sekalaisten tavoitteiden ja ideologioiden karkottaneen osan äänestäjistä vihreiden ensimmäisissä vaaleissa.

Harvinaiset kattavat kehut vihreiden keskustelukulttuurille antoi politiikan tutkija Jukka Kanerva. Hänen mukaansa vihreissä vallitsi aivan omanlainen keskustelukulttuuri. Tasavertaisuus takasi kriittisyyden ja mahdollisuuden todelliseen, rakentavaan keskusteluun. Johtajilla ei ollut yläpuolista asemaa. Vaikka karismaattiset johtajat toisivat puolueelle lisää kannatusta, veisivät he samalla pois elävän keskustelukulttuurin, joka pohjaa tasavertaisuuteen, Kanerva huomautti. Vihreän liiton ilmapiiri oli Kanervan mielestä ainutlaatuinen.¹⁸⁸ Puoluesihteerin David Pembertonin ajattelu kulki päinvastaisilla urilla. Hän toivoi puolueelle nimenomaan valovoimaisia, valtakunnallisesti näkyviä puheenjohtajia.¹⁸⁹

Luottamustoimien tullessa jälleen kiertoon puoluesihteeriehdokas Kirsi Ojansuu huomautti ihmissuhdetaitojen olevan vajavaiset puolueen sisällä. Asioista riideltiin hänen mukaansa raastasti neuvottelun sijaan. Hän olisi myös suonut puoluejohdolle paremman työrauhan. Puoluesihteeriksi niin ikään ehdolle asettuneen Katariina Poskiparran mielestä puolueessa vallinnut suunta veisi vihreät mahdollisuudet hukkaavaan suuntaan. Valta ja edustustehtävät olivat hänen mukaansa keskittymässä puheenjohtaja Pekka Saurille ja valtuuskunta vastasi jo käytännössä muiden puolueiden hallituksia. Lisäksi rotaatio oli jäänyt unholaan. Poskiparta totesi lähentymistä perinteiseen puolueuusiin perustelleen kansalaisten luottamuksen voittamisella, mutta sen sijaan tulisi luottaa kansan kykyyn arvostaa uutta poliittista käytäntöä. Hän toivoi puoluetta pidettävän edelleen välineenä itsetarkoituksen sijasta.¹⁹⁰

Terttu Ihalainen leimasi uuden poliittisen kulttuurin yhdeksi vihreiden myyteistä, erilaisen politiikan myytiksi. Valtuuskunta ripitti puoluejohtoa Ihalaisen mielestä harkitsemattomista lausunnoista, vaikka tavoitteena ei ollutkaan vaihdos, vaan oman erinomaisuuden toteaminen ja konsensuksen säilyttäminen. Puolueessa keskityttiin liikaa siihen "mitä meistä

¹⁸⁸ Kanerva, Jukka (1992) Tasavertaista keskustelua. Vihreä lanka 23/1992.

¹⁸⁹ Pemberton, David (1993) Vastuullisille on annettava valtaakin. Vihreä lanka 35/1993.

¹⁹⁰ Vihreä lanka 42/1992.

ajatellaan” -virkkeen ympärille eli Ihalaisen mielestä oli annettu liikaa painoarvoa tavallisten ihmisten kosiskelulle.¹⁹¹ Viisi vuotta yhdistyksen perustamisenkin jälkeen osalle jäsenistöstä oli vaikea hyväksyä sopeutumista puoluepolitiikointiin. Koska puolueen tavoitteena on mahdollisimman suuri äänimäärä, on imago sille luonnostaan tärkeä. Halme on todennut vihreistä tulleen parlamentaarisen osallistumisen myötä äänten keräämiseen keskittynyt organisaatio, jonka tuli ihmisten mielipiteiden muokkaamisen sijaan keskittyä heidän kuuntelemiseen.¹⁹² Vastaavat toiveet ilmestyivät myös Vihreän langan sivuille hallitustyöskentelyn muodostuessa houkuttelevaksi vaihtoehdoksi. Puolueen ja etenkin hallituspuolueen roolia kansan kuuntelijana korostautui.

Erään muista poikkeavan ehdotuksen vihreille puolueorganisaation kehittämiseksi antoi Antero Eerola. Hänen mielestä vihreissä podettiin turhaan allergiaa puolueorganisaation kehittämistä kohtaan. Nuorten suosituin puolue tarvitsi oman nuorisjärjestön. Sen ei ole tarkoitus olla perinteisten poliittisten nuorisjärjestöjen kaltainen, vaan väylä vaihtoehtoiselle poliittiselle tahdonmuodostukselle, Eerola painotti.¹⁹³ Vihreiden ensimmäinen nuorisjärjestö Vihreät nuoret perustettiin jo samaisena vuonna eli 1993. Toiminta oli kuitenkin satunnaista, ja vasta vuonna 2003 vihreät saivat vakiintuneen nuorisjärjestön paikallisjärjestöineen Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liiton (ViNO) muodossa.¹⁹⁴

Puoluesihteri David Pemberton oli kritisoinut Vihreän langan kirjoituksessaan rotaatioperiaatteen mukaisesti valtuuskuntaan valittavia tarkkailijajäseniä. Pembertonin mukaan järjestelmä loi epäluottamukseen perustuvan hallintokoneiston, joka ei toiminut hektisessä poliittisessä ympäristössä. Hän myös toivoi puolueen johtoon valittavan valtakunnallisesti näkyviä ja näkemyksellisiä henkilöitä pelkästään puolueen näkyvyyden vuoksi.¹⁹⁵ Rauli Mickelsson totesi Pembertonin kirjoituksen todistaneen puolueesta tulleen

¹⁹¹ Ihalainen, Terttu (1992) Vihreät myytit esiin. Vihreä lanka 48/1992.

¹⁹² Halme, 72–73.

¹⁹³ Eerola, Antero (1993) Vihreät tarvitsevat nuorisjärjestön Vihreä lanka 25–28/1993.

¹⁹⁴ Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Vihreiden_nuorten_ja_opiskelijoiden_liitto (luettu 5.8.2013).

¹⁹⁵ Pemberton, David (1993) Vastuullisille on annettava valtaakin. Vihreä lanka 35/1993.

ainakin sen johdolle itsetarkoitus. Puoluetoimisto syyttää maakuntia käyttämisestä, vaikka sen tulisi palvella juuri maakuntien väkeä. Puolueen "atomit" saataisiin Mickelssonin mukaan yhdistettyä, jos keskustoimisto hajasijoitettaisiin.¹⁹⁶ Elitismien torjumiseksi luotu käytäntö sai siis tuomion omien piiristä.

Myös Tiina Kivinen katsoi Vihreän liiton olevan yleispuolueeseen verrattavissa. Liitto ei toiminut alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti. Puoluejohto ei hyväksynyt valtuuskunnan päätöksiä vaan hyväksytti sillä omansa. Ratkaisuksi Kivinen ehdotti puoluejohdon velvoittamista noudattaa valtuuskunnan tai mahdollisesti perustettavan puoluehallituksen päätöksiä. "Joko lakataan mainostamasta puoluetta vaihtoehtona tai tarjotaan todellisia vaihtoehtoja.", Kivinen lopetti kannanottonsa.¹⁹⁷ Puoluejohto oli alun perin valittu valtuuskunnan keskuudesta, jossa puolestaan oli edustajat jokaisesta jäsenyhdistyksestä. Suurin valta oli tarkoitus pitää jäsenyhdistyksillä, mutta ehkei vähiten mediahuomion takia päätäntävalta luisui puolueen puheenjohtajalle ja puoluesihteerille. Kaukana olivat ne päivät, jolloin puolueen puheenjohtajiston oli tarkoitus edustaa valtuuskuntaa, antaa medialle sen haluama puhuva pää edustamaan puhtaasti liittoa, ei itseään.

Reagointi ja vastaukset syytöksiin olivat verbaalisella tasolla kovin voimakkaita, jos joku koki puolueen suorittaneen rikkeen avoimuutta kohtaan. Yhtenä näkyvimmistä tapauksista voidaan pitää eduskuntaryhmän kesäkokousta Naantalissa kesällä 1992. Tuolloin eduskuntaryhmä kokousti suljettujen ovien takana eikä Vihreän langan toimitusta päästetty paikalle todistamaan tapahtumia. Sen sijaan paikan päällä olivat ryhmän sihteeristö sekä puoluejohto. Argumentti suljettujen ovien puolesta oli kansanedustajien vapaus tuulettaa mielipiteitensä. Vihreän langan silloinen päätoimittaja Timo Harakka nimittikin tätä suoraan kabinettipolitiikaksi, jota vihreät olivat aina vahvasti kritisoineet. Hänen mielestään puolueen kansanedustajat olivat herkkähipiäisiä toisin kuin puoluejohto, joka noudatti edelleen avoimuuden ja keskustelun periaatteita. Puolueen sisällä törmäsivätkin tuolloin ensimmäistä kertaa näkyvästi uusi ja vanha poliittinen kokouskulttuuri. Harakka tosin tarkensi valtuuskunnan pitäneen yhden suljettujen ovien kokouksen aiemmin huhtikuussa

¹⁹⁶ Mickelsson, Rauli (1993) Mainostoimistopuolue ei ole muutოსliike. Vihreä lanka 38/1993.

¹⁹⁷ Kivinen, Tiina (1993) Kriisi on ratkaistava. Vihreä lanka 40/1993.

1991, jolloin hallitusneuvottelujen ehtoja käsiteltiin. Silloin Harakka oli ollut paikan päällä omien sanojensa mukaan todistamassa Heidi Hautalan toimittajille antamaa väärää todistusta sekä valtuuskunnan ylimarssia.¹⁹⁸

Kabinettipolitiikka ajautui jälleen keskustelun keskiöön, kun puoluehallitus oli päättänyt pitää kokouksensa suljettujen ovien takana. Harakka toivoi tiedonkulun nimissä Vihreän langan edustajalle läsnäolo-oikeutta, kuten eduskuntaryhmän kanssakin oli tapana. Harakka huomautti Vihreän liiton hallitukselle suunnatussa kirjeessään, ettei toimittaja referoisi itse kokouksen tapahtumia, vaan olisi paremmin selvillä taustoista. Tarvittavat haastattelut kulloinkin vuorossa oleva toimittaja tekisi vasta kokouksen jälkeen.¹⁹⁹

Vihreällä langalla oli itsenäinen asema huolimatta sen saamasta puoluelehtituksesta. Lehti oli saavuttanut asemansa puolueen sisäisenä valtokeskuksena vahvan puolueorganisaation puuttuessa. Vihreän langan suhteettoman suuri vaikutusvalta aiheutti toisinaan kinoja puolueorganisaation ja lehden välillä. Jännite eskaloitui Harakan päätoimittajuuden aikana. Kärkeviä syytöksiä ja puoluejohdon julkista kritisointia voidaan pitää osasyynä Harakan tuuliseen suhteeseen puoluejohdon kanssa sekä lopulta erottamiseen päätoimittajan paikalta. Virallinen syy Harakan irtisanomiseen olivat muun muassa loukkaavat kirjoitukset Eeva Kuuskoskesta sekä Haavistosta.²⁰⁰ Protestina puolueen toiminnalle hänen avopuolionsa Riikka Kämpin irtisanoutui liittosihteerin tehtävistään.²⁰¹ Kämpin mukaan ero johtui aatteellisista syistä. Vihreät olivat omaksuneet aiemmin kritisoimiansa tapoja. Vallankäyttöä suoritettiin suljettujen ovien takana, puolue-eliitti antoi itselleen erivapauksia, argumenttien vahvuus riippui tilanteesta periaatteen sijaan ja valehtelusta oli tullut hyväksyttävä keino päämäärän saavuttamiseksi. Toisaalta unhoon olivat jääneet Kämpin mielestä rotaatio, kritiikille itsensä altistaminen sekä päätöksenteon avoimuus. Kaikki tämä oli konkretisoitunut Vihreää lankaa koskeneessa päätöksenteossa ja sen päätoimittajan erottamisessa.²⁰² Kämpin totesi puolueen sisäisen toiminnan muuttuneen

¹⁹⁸ Harakka, Timo (1992) Salailu ei sovi vihreille. Vihreä lanka 34/1992.

¹⁹⁹ Timo Harakan kirje Vihreän liiton hallitukselle 7.1.1994. VLA, K 15, KA.

²⁰⁰ Valtuuskunnan pöytäkirja 2/94. VLA, K 15, KA.

²⁰¹ Vihreä lanka 4/1994.

²⁰² Riikka Kämpin eroilmoitus ja sen perustelu 22.1.1994. VLA, K 15, KA.

hierarkkiseksi ja salaiseksi, siis vastakohtaksi puolueen alkuaikojen tavoitteille. Harakka piti potkujensa varsinaisena syynä hänen Pekka Haavistolle haastattelussa esittämiä ns. vääriä kysymyksiä sekä lehden liian paljastavaa ja epämiellyttävää journalismia.²⁰³ Samalla Harakka kritisoi kansanedustajan mahdollisuutta toimia puolueenpuheenjohtajana. Hänen mukaansa tuolloin keskitytään toimimaan järjestelmän ylärakenteessa ja sen ehdoin. Puheet rotaation noudattamisesta hän kuittaa vitsinä.

”Puhe rotaatiosta on pelkkä mojova vitsi – Kalle Könkkölä on istunut vihreiden johtoelimissä vuodesta 1987. Alun perin politiikasta ei pitänyt tulla vihreässä liitossa kellekään uraa, mutta kukaan puolueen poliittisesta eliitistä tuskin palaa politiikkaa edeltäviin ammatteihinsa.”

Harakka oli havainnut vihreiden luisumisen kartellipuolueiden luokkaan, jolle politiikan ammattimaistuminen on yksi ominainen piirre. Hänen mukaansa vihreiden kehitys yhteisliikkeestä jäsenkirjapuolueeksi oli ollut vääjäämätön. Vaikka alussa puolueesta ei nimenomaan haluttu tehdä äänienkeruukonetta, on se puoluemuotoisen organisaation väistämätön kohtalo. Siitäkin huolimatta, että harvainvallan rautainen laki on väistämätön, piti Harakan mielestä periaatteista pystyä keskustelemaan julkisesti.” Demokratian ohittaminen tulee tiedostaa puhtaan omatunnon säilyttämiseksi”, Harakka totesi. Hän jatkoi: ”Vallan avoin kyseenalaistaminen on juuri se pieni ero vihreiden ja muiden puolueiden välillä. Tai oli.” Esimerkiksi muuttumisesta etupuolueeksi Harakka nostaa Jukka Paason mahdollisen ehdokkuuden kaupunginhallitukseen, vaikka vihreiden kunnallisvaaliohjelmaan oli kirjattu, ettei ylimmille luottamuspaikoille valita korkeita virkamiehiä. Harakan loppukaneettina toimii seuraava lausahdus:

”Tyytykää siihen, että taistelette vallasta keskiluokan etupuolueena muiden etupuolueiden kanssa. Mutta säästäkää meidät paremmuudeltanne!”²⁰⁴

²⁰³ Harakka, Timo (1994) Lälläreistä stallareiksi. Vihreä lanka 4/1994.

²⁰⁴ Sama.

Tyytymättömyyttä puoluejohdon toimintaan oli siis olemassa. Lähteistä on vaikea päätellä kuinka vahvana se eli kentällä, mutta ainakin puolueen sisällä oli selkeätä oppositiorintamaa. Harakka voidaan pitää tämän opposition äänekkäimpänä edustajana, tosin hänen vaikuttamiskanavansa oli vahvin Vihreän langan muodossa. Eivätkä hänen kritiikkinsä saaneet täysin kritiikitöntä vastakaikua. David Pemberton syyttikin Harakkaa puoluepolitiikoinnin ja päätoimittajan roolinsa sekoittamisesta. Pemberton selvensi Harakan mainitsemien kokousten olleen suljettuja jääviyden vuoksi.²⁰⁵ Yksi Harakan puolustajista oli Ville Komi, joka totesi, ettei Pembertonin kritiikki Harakan kaksoisroolista ole ymmärrettävää, sillä Harakkaa ei ole pyydetty olemaan vai tai poliittisesti neutraali päätoimittajan roolissaan. Sen sijaan Harakka oli tuonut mielipiteensä selkeästi julki ja myös perustellut kantansa sekä myöntänyt erehtymisen mahdollisuuden.²⁰⁶ Toisesta laidasta löytyi puolestaan Mikko Niskasaari, joka totesi epäpätevyyden olevan pätevä syy potkuihin ja pitävänsä itse Harakkaa epäluotettavana tietolähteenä.²⁰⁷

Räväkkänä kirjoittajana Harakka sai varmasti helposti kannattajia aatoksilleen, mutta sen suurempiin muutoksiin puolueen toiminnassa ne eivät johtaneet. Hän jäi pikemminkin puolueen ulkopuoliseksi huutelijaksi, joka muistutteli alkuaikojen missiosta muuttua kokonainen poliittinen järjestelmä, vaikkei välttämättä itse sen kannalla ollutkaan. Toisaalta Harakan pyrkimykset voi tulkita myös oman valtakeskittymän puolustamiseksi. Enemmän häntä sapetti tietty hurskaus ja ylemmyyden tunne, jota puoluejohto osoitti muun muassa kritisoidessaan muita puolueita. Halmeen mukaan vihreiden kirjoituksista heijastui alkuaikoina vahva usko omaan oikeassa olemiseen, mutta myöhemmin tämän tyyppinen käyttäytyminen leimattiin itsensä jalustalle nostamiseksi. Halme liittää tämän muutoksen konsensuspyrkimykseen muiden puolueiden kanssa.²⁰⁸ Tästä näkökulmasta Harakan kirjoituksia voi tulkita myös omalaatuisiksi tavaksi tasoittaa puolueen tietä hallitusyhteistyöhön.

²⁰⁵ Pemberton, David (1994) Politikointi langassa lopetettiin. Vihreä lanka 12/1994.

²⁰⁶ Komi, Ville (1994) Jäitä päähän pyydän. Vihreä lanka 14/1994.

²⁰⁷ Niskasaari, Mikko (1994) Epäpätevyys on pätevä syy potkuihin. Vihreä lanka 16/1994.

²⁰⁸ Halme, 61.

Pinnallisuudesta liittoa arvosteli Hannu Hyvönen.²⁰⁹ Hän tosin suuntasi suurimman osan kritiikistään Vihreälle langalle ja sen toimittajakunnalle. Poliittiselle liikkeelle sen omalla lehdellä oli Hyvösen mukaan kolme perusmerkitystä:

”Ensinnäkin lehti on liikkeen sisäisen itseymmärryksen peili, foorumi, prosessi, jossa ajatukset kohtaavat ja ottavat mittaa toisistaan. Tässä mielessä lehti on merkityksellisempi kuin puoluekokous tai ohjelmatyöryhmä. Lehden palstoilla, elävässä poliittisessä liikkeessä, elää jatkuva aate- ja tulevaisuuskeskustelu. Lehden palstoilla muotoutuu se vaihtoehto, jota poliittinen liike edustaa ja avoimen keskustelun kautta muotoutuu myös se yhteinen poliittinen tahto, jolle vaihtoehtoja ajetaan... Kolmanneksi liikkeen lehdellä voisi olla myös muutosta organisoiva rooli. Vihreän lehden voisi kuvitella nostavan esille kansalaisliikkeitä ja tukevan niiden toimintaa. Vihreän liikkeen osalta, hupenevien kannatuslukujen valossa, voidaan kysyä, onko vihreää liikettä aitona aatepoliittisena liikkeenä enää edes olemassa.”

Hyvösen mukaan Vihreä lanka toimi puolueen tietyn ryhmittymän dramaturgisena näyttämönä. Ainakaan Hyvösen kirjoituksesta ei käy ilmi hänen tiedostavan puolueiden sisäisten oppositioiden olevan normaali ilmiö.

Benjamin Barberin vahvassa demokratiassa poliittisen osallistumisen ytimessä on juuri Hyvösen kuvailun mukainen keskustelu. Asetettuna haasteena on arvojen toteuttaminen osallistumisen ja julkisen harkinnan avulla. Julkisen keskustelun seurauksena yksilöt pystyvät jäsentämään paremmin yhteiskunnallisten suhteiden verkoston. Toisena arvokkaana sivutuloksena on yhteisöllisyyden tunteen kasvu. Yksilöiden poliittiset arvostelmat muuttuvat ymmärryksen kautta koko yhteisön edut huomioiviksi eli kohtuullisiksi. Kohtuullisuus on Barberille harkittu ja tietyssä mielessä reilu arvostelma, mutta toisin kuin Charles Beitzin

²⁰⁹ Hyvönen, Hannu (1994) Pääkaupunkiseudun imagopuolue. Vihreä lanka 18/1994.

teoriassa, se ei sisällä referenssiä tiettyyn käsitykseen oikeudenmukaisuudesta.²¹⁰

Barberin teoria onkin tietyllä tavalla fallibilinen; hänelle politiikka on ”autonomisten tahtojen sfääri”, jossa tiedolliset, moraaliset ja poliittiset uskomukset testataan pääasiallisesti julkisen keskustelun keinoin. Kuten Hyvönen on edellä huomauttanut, on eläväisen puolueen merkki jatkuva keskustelu, jossa Barberin teorian mukaisesti kuunneltaisiin myös ristiriitaisia mielipiteitä ja pyrittäisiin ymmärtämään näiden perusteita. Keskustelu loisi ymmärrystä, jonka avulla saavutettaisiin oikeudenmukainen päätös. Kaikki keskusteluun osallistuvat ovat Barberin mukaan sitoutuneet pragmaattisesti tulkittuun kohtuullisuuden periaatteeseen. Setälän mukaan Barberin vahvan demokratian päätöksenteko onkin episteemisessä populismissä kuvattua yhteistä hyvää koskevan arvion tekemistä. Mahdollisuudet muodostaa rationaalisia, kollektiivisia preferenssijärjestyksiä ovat vahvassa demokratiassa nykyjärjestelmää paremmat. Poliittinen agenda puolestaan muodostetaan avoimen keskustelun avulla, jolloin mahdollisuudet manipuloida esityslistaa vähenevät.²¹¹

Beitzin mukaan agendamäärittelyn ideaalilanteessa kaikilla yksilöillä olisi tietyt poliittiset preferenssit tietyissä asiakysymyksissä. Tällöin yksilöiden poliittiset preferenssit olisivat ulkomaailmasta riippumattomia.²¹² Yksilöiden käsitykset kollektiivisia päätöksiä vaativista asiakysymyksistä ja heidän preferenssinsä eivät kuitenkaan todellisuudessa voi olla irrallisia julkisesta keskustelusta ja harkinnasta. Julkisessa keskustelussa yksilöiden omat edut ja arvot suhteutuvat muiden vastaaviin sekä vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Kun tämä otetaan huomioon, tulee poliittisen tasa-arvon tulkinnasta entistä hankalampaa. Tasa-arvon tuleekin siksi ilmetä tasaisesti jo varsinaista päätöksentekoa edeltävässä keskustelussa.²¹³

²¹⁰ Barber 1984, 124–125.

²¹¹ Setälä 2003, 124–127.

²¹² Beitz 1989, 171–173.

²¹³ Setälä 2003, 92.

Puolueelta paluuta tulevaisuuteen vaativat Marko Hamilo, Matti Kinnunen ja Tuomas Rantanen.²¹⁴ Heidän mukaansa uusi poliittinen kulttuuri oli unohdettu samoin kuin sen välineet. Kolmikko jatkoi:

”Jos Vihreän liiton sisällä on havaittavissa mitään yhteiskunnallisen liikkeen tunnusmerkkejä, olemme olleet näkevinämme niitä enemmänkin rivijäsenten keskuudessa, pysähtynyttä puolue-eliittiä vastaan... Hierarkioiden sijaan vältetään kaikkea ei työnjakoa, dogmien sijaan pöyhkeillään teorian puutteella ja epä-älyllisyydellä, ei korruptoiduta ystävämaiden lähetystöissä, vaan vetäydytään ruohonjuureen ja elämäntapakysymyksiin, kaiken yhteiskunnallistamisen sijaan katsotaan maailmaa psykologisoivien silmälasien läpi yhtä yksiviivaisesti. Seuraukset näkyvät. Hierarkioiden hylkääminen synnytti näkymättömät valtaverkostot... Vihreiden valtaongelma ratkeaa niin kuin muutkin valtaongelmat: toisen vallan avulla. Valtaa voi kontrolloida vain toinen valta. Rotaatioon ei ole paluuta, yhtä vähän voi uskoa johtajan turmeltumattomuuteen. Parasta olisi kilpailla vallasta aidon häpeilemättä, julkisesti ja ansioitaan esille tuoden.”

Kirjoittajat nostivat pamfletissaan esiin organisaatorakenteen ja demokraattisesti valitun johdon puuttumisen pitkälle ulottuvat seuraukset. Selkeän valtakeskittymän puuttuessa eduskuntaryhmä sai luonnottoman paljon valtaa, mikä loi myöhemmin konflikteja eduskuntaryhmän, Vihreän langan toimituksen ja puolueorganien välille. Aiheetta eivät Ulla Anttila ja kumppanit olleet huomauttaneet selkeän organisaation ja epädemokraattisuuden yhteydestä liiton syntyessä. Ratkaisuksi kirjoittajat esittivät avointa kilpailua vallasta hieman kuten nk. perinteisissä puolueissa, mutta täysin avoimesti, jolloin kabinettipolitiikalle ja juntaukselle ei jäisi tilaa.

Päätöksenteossa hävinneiden huonoa asennetta hämmästeli Ismo Leinonen Vihreän langan kirjoituksessaan vuodelta 1994.²¹⁵ Hän ihmetteli, miten voidaan äänestää esimerkiksi

²¹⁴ Hamilo, Marko – Kinnunen, Matti – Rantanen, Tuomas (1994) On palattava tulevaisuuteen. Vihreä lanka 23/1994.

hallitusvastuun ottamisesta, jos tärkeiden päätöksiä tekeminen johtaa lähes järjestään hävinneiden uhkailuun puolueesta lähtemisellä. Vaikkei Leinonen nähnyt juttua ja pulaa demokratiasta yleisinä ilmiöinä vihreissä, toivoi hän silti keskustelua liitossa ja yhdistyksissä vihreiden poliittisesta kulttuurista. Leinosen kuvaama tilanne viittaa siihen, ettei puolueessa käytetyillä päätöksenteon menettelytavoilla ollut kaikkien antamaan hyväksyntää kuten proseduralistinen demokratia edellyttää. Vuoden 1995 liittokokouksen vihreät järjestivät ensimmäistä kertaa valtionhoitajapuolueen asemassa. Hufvudstadsbladetin mukaan ilmapiiiri oli sulkeutunut, eikä informaatio kulkenut yhtä avoimesti kuin aiempina vuosina. Myös keskustelu oli haastatellun delegaatin mukaan vähentynyt.²¹⁶

Demokraattisten menettelytapojen kehittäminen näyttää olleen muutamien kansalaisyhteiskunta-aktiivien debatoima diskurssi, johon puoluejohto on toisinaan ottanut kantaa. Aiheeseen liittyvissä valtuuskunnan keskusteluissa ja äänestyksissä toimintatapojen muutos perinteisten puolueiden kaltaiseksi voitti lähes järjestään puolueen toiminnan tehostamisen nimissä. Vihreä liitto on ainakin osittain kokenut "alentumisen" vaihtoehdosta normiksi. Kansalaisjärjestötoiminnan ympärille pitkälti keskittynyt vihreä liike ei ole puolueeksi muututtuaan tehnyt paljoakaan kansalaisjärjestöjen aseman nostamiseksi edustuksellisen demokratian instituutioissa. Menettelytapojen muuttaminen niin puolueen sisällä kuin valtakunnallisen politiikan tasolla ovat ainakin toistaiseksi mullan alla.

Deliberatiivisen demokratian arvot olivat vahvasti läsnä vihreiden sisäisessä keskustelussa. Auktoriteettiaseman sijaan argumentaatiotaitojen oli tarkoitus ratkaista. Seurauksena saattoi olla uuvuttavankin pitkiä keskusteluja, kuten Osmo Soininvaara on huomauttanut, mutta toisaalta päätöksenteon jälkeen kaikkien osallisten näkökohdat ovat tulleet ymmärretyiksi. Soininvaaran mukaan "Tämä on auttanut ryhmän yhtenäisyyden säilyttämisessä sekä vahvistanut liikkeen tiedollista ja aatteellista pohjaa."²¹⁷ Vastapariksi parhaalle argumentille Soininvaara asettaa moralisoivan päätöksen, jota esiintyy hänen mielestään vihreissä harvoin. Esimerkiksi Soininvaara nostaa vihreyden käyttämisen jonkun mielipiteen

²¹⁵ Leinonen, Ismo (1994) Junttauksesta pisto sydämeen. Vihreä lanka 29/1994.

²¹⁶ Hufvudstadsbladet 18.6.1995.

²¹⁷ Soininvaara 2012, 57. Soininvaara käyttää liike-sanaa puhuessaan vihreistä eli itse asiassa synonyymisenä merkityksenä puolueelle.

perusteena.²¹⁸ Argumentaatiotaitojen arvostamisen olettaisikin jo lähtökohtaisesti olevan luontevaa vihreiden kaltaiselle vahvasti akateemiselle puolueelle. Toisaalta voidaan nähdä lahjattoman argumentoijan olevan heikommassa asemassa ja tilanteen olevan näin vähemmän tasapuolinen. Vihreidenkin moittima asiantuntijavalta omaa tästä näkökulmasta etulyöntiaseman deliberatiivisessa demokratiassa tasa-arvon ollessa toissijaista.

Eräät deliberatiivisen demokratian teoreetikoista ovat pohtineet julkista harkintaa edistäviä instituutioita.²¹⁹ Yksi heistä on John Elster, joka lisäisi harkinnan määrää lähinnä vain vaaleilla valittujen päätöksentekijöiden keskuudessa. Esimerkiksi Elster on ottanut perustuslain säätämisen, jolla on kauaskantoisia seurauksia poliittiselle järjestelmälle. Hän on ehdottanut perustuslakia säätävän kokouksen edustajien valitsemista suhteellisilla vaaleilla, joista suljettaisiin ulkopuolelle sotilaallinen, hallinnollinen ja poliittinen eliitti näiden eturistiriidan vuoksi. Perustuslain säätämisen tulisi tapahtua vain osittain julkisuudessa, jolloin vältettäisiin julkisuuden kautta tapahtuvan äänestäjien kosiskelun negatiiviset vaikutukset. Lopuksi perustuslakiehdotuksesta äänestettäisiin sitovassa kansanäänestyksessä.²²⁰ Elsterin ehdotus on elitistinen, mutta se olisi sovellettavissa moniin kansalaisten etuja ja oikeuksia koskeviin päätöksentekoihin. Toisesta ääripäästä teoreetikkoja löytyy John Dryzek, jolle deliberatiivisen demokratian perimmäinen tavoite on harkinnan lisääminen koko kansalaisyhteiskunnassa.²²¹ Vastaava päämäärä oli vihreissä vaikuttaneilla kansalaisyhteiskunta-aktiiveilla, Tammilehdolla, Wallgrenilla ja kumppaneilla.

Deliberatiivisen demokratian lopputulostavoitteena on pakottamaton *kollektiivinen informoitu hyväksymys* informaation, ajattelun, dialogin ja reflektion seurauksena.²²² Näin yksilöiden preferenssit saataisiin määritettyä, jolloin myös yksimielisyys päätöksenteossa sovellettavista arviointikriteereistä ja tosiasioista olisi saavutettavissa. Edellä mainitut premissit olivat usein esillä vihreiden sisäisessä keskustelussa. Mutta konsensuksen saavuttaminen laajoissa yhteisöissä näilläkään premiseillä on mitä epätodennäköisintä.

²¹⁸ Soininvaara 2012, 62–63.

²¹⁹ Ferejohn, John 2000.

²²⁰ Setälä 2003, 171.

²²¹ Dryzek, John (2000) *Deliberative democracy and beyond*. Oxford University Press, Oxford, 1.

²²² Setälä 2003, 172–173.

Myös Charles Beitzin määrittelemät kansalaisuutta säätelevät intressit ovat löydettävissä vihreiden menettelytavoista, joilla oli tarkoitus muuttaa vakiintunutta poliittista kulttuuria. Kaikkien puolueenjäsenten tuli olla tasa-arvoisia myös konkreettisesti, eli hierarkkisuuden ei haluttu pesiytyvän puolueen toimintaan. Päätöstä tehtäessä merkitsevä tekijä ei olisi esimerkiksi aktiivisten vuosien määrä puolueessa, vaan vain itse sanoma saisi paino-arvoa. Päätöksenteon sekä sitä edeltävän keskustelun haluttiin olevan avointa, jottei syntyisi puolueen sisäistä fragmentaatiota ja ns. klikkiytymistä. Näin otaksuttiin välttävän puolueen sisäiseltä valtapeliltä, joka toisi mukanaan muun muassa pahamaineiset juntaamisen ja kabinettipolitiikan. Tärkeää oli niin ikään informaation vapaa-kulku, jottei lähimpänä päätöksentekoa oleville syntyisi tiedollista etulyöntiasemaa.

6 ROTAATIO JA VALLANHAJAUTUS

Hierarkkisuus oli perinteisiin puolueisiin mielletty piirre. Monet toivoivat puolueen toiminnan muistuttavan itsenäisten ja toisiaan tasa-arvoisesti kohtelevien yksilöiden välistä keskustelua, aivan kuten kompleksisessa proseduralismissa, vahvan ja deliberatiivisen demokratian teorioissa. Vihreiden argumentaatiossa tulee usein esille demokratian kasvattava vaikutus kansalaiselle. Charles Beitz käyttää tästä käsitettä hyvät sivutulokset. Näiksi hyviksi sivutuotteiksi voidaan lukea demokraattisen osallistumisen vaikutukset yksilöiden aktiivisuuteen, poliittiseen tietoon ja harkintakykyyn, yksilöiden moraaliseen kehitykseen ja poliittisen yhteisön kiinteyteen.²²³ Koska puoluetta voidaan pitää yhteiskunnan miniatyyriinä²²⁴, voidaan puolueen rivijäsenet nähdä vastaavasti kansalaisten vastikkeina. Uudentyyppistä puoluetta tavoitteleiden päämääriin lukeutui, ettei jakoa rivijäseniin ja ns. puolue-eliittiin syntyisi. Tämä edellytti kaikkien puoluejäsenten poliittisten taitojen kehittämistä, toisin sanoen luottamuksen ja vastuun laajaa jakoa.

Vihreiden poliittiseen kulttuuriin kuului oleellisesti rotaatioperiaate eli puheenjohtajiston sekä valtuuskuntapaikkojen kierrättäminen. Rotaation sisarperiaate oli vallanhajautus. Yhdelle henkilölle suotiin vain yksi luottamustoimi kerrallaan. Puolueen johtamisen ei haluttu henkilöityvän eikä vallan haluttu antaa kasautua vain tietyille puolue-eliitille. Näin ollen säännöstöön kirjattiin tarkat toimikausirajaukset yhdelle henkilölle johtotehtäviin, oli sitten kyseessä paikka puheenjohtajistossa, valtuuskunnassa tai myöhemmin puoluehallituksessa.

Vihreän liiton epävirallinen sääntö esti kuuden vuoden ajan kansanedustajan puheenjohtajuuden. Kansanedustajien pääsemistä määrävään asemaan puolueessa haluttiin näin vaikeuttaa. Johannes Agnolin mukaan parlamentaarisilla edustajilla on ratkaisutietomonopoli, joka antaa heille etulyöntiaseman muihin puoluejäseniin vastuuta

²²³ Setälä 2003, 14.

²²⁴ Sundberg, 13.

jaettaessa.²²⁵ Alkuperäisenä tarkoituksena oli myös kolmen hengen varapuheenjohtajiston vahva rooli puheenjohtajan rinnalla. Toivomuksena oli vastuunjako puheenjohtajien kesken.²²⁶ Puheenjohtaja haluttiin nähdä liiton toiminnasta huolehtivan valtuuskunnan edustajana, ei niinkään itsenäisenä instituutiona. Rotaatiosta näyttää kuitenkin muodostuneen vain muodollisuus Vihreän liiton sisällä, jäänne liikkeestä. Nykyään puolueensisäiset luottamushenkilöt hoitavat toimiaan käytännössä yhtä pitkään kuin kollegansa muissa puolueissa.

Vallanhajautuksella pyrittiin estämään oligarkian rautaisen lain toteutuminen. Vallasta puolueen sisällä ei toivottu muodostuvan tavoiteltu kohde. Vihreistä löytyi kuitenkin monia, jotka pitivät rotaatiosääntöjä alun alkaen turhina. Muun muassa Osmo Soininvaara ehdotti useaan otteeseen rotaatiosta luopumista.²²⁷ Helena Smirnoff puolestaan kutsui toteutunutta versiota näennäisrotaatioksi, koska hän koki kierrätyksen olevan lähinnä pakon sanelemaa. Johtopaikoilta pysyttiin paitsiossa vain vaadittu minimiaika, eikä vaihtuvuus ollut Smirnoffin mukaan aitoa.²²⁸

Vasta vuonna 1993 mahdollistui kansanedustajan asettuminen ehdolle puheenjohtajavaaliin. Helsingin Sanomat kastoi tämän periaatteen kumouksen Lex Haavistoksi,²²⁹ sillä vihreän kentän halu saada puheenjohtajaksi suosittu Pekka Haavisto oli yleisesti tiedossa. Vaikka johtajan rooli haluttiin pitää mahdollisimman pienenä, ei esillä ollut koskaan vaihtoehtoa, josta johtaja olisi puuttunut tyystin. Robert Michels jo totesi johtajan olevan organisaation ohella edellytys demokratian onnistumiselle.²³⁰

²²⁵ Uudistuva ihmiskunta, 4/1986. Johannes Agnoli oli saksalais-italialainen valtio-oppinut, jonka aatemaailma vivahti kevyttä tuulahdusta vahvemmin punaiseen. Agnoli puhui involuutiosta, jolla hän tarkoitti parlamentaarisen-demokraattisen hallintotavan taantumista tilaan, jossa valtio on autoritaarisesti suuntautunut, vaikkakin oikeusvaltio. Olemassa olevia instituutioita ei Agnolin mukaan voida käyttää vaihtoehtoisella tavalla, eli vallankumous niiden avulla on illuusio. Liikkeen voima hukkuu instituutioon, kun parlamenttiedustajat alistavat saamallaan tieto- ja ratkaisumonopolillaan ulkoparlamentaariselle liikkeen pelkäksi tukiryhmäksi.

²²⁶ Esim. Kiiskinen, Sakari (1991) Puheenjohtajien valinnat syksyyn. Vihreä lanka 20/1991.

²²⁷ Esim. Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 12.3.1989. VLA, K 11, KA.

²²⁸ Remes – Sohlsten, 83.

²²⁹ Välimäki, Pauli (1995) Murrosten jälkeen. Teoksessa Vihreä ABC-kirja 2. Vihreä liitto, Helsinki 1995, 79.

²³⁰ Michels, 42-43; 242-243;248.

Vallan hajauttamisen haluttiin leviävän myös koskemaan valtakunnallista tasoa. Suomen poliittinen järjestelmä tarvitsi uusimista vihreiden näkökulmasta.²³¹ Suomalaiseen konsensuspolitiikkaan, jossa poliittiset erimielisyydet puolueiden välillä on ollut tapana sopia poliittisen eliitin kesken jakamalla korkea-arvoiset virkapaikat eduskunnan voimasuhteiden mukaan, haluttiin muutos.

Johannes Agnoli huomauttaa rotaatioperiaatteen sopivan saumattomasti demokratian perustuslailliseen järjestykseen poiketen valtaosasta hänen ehdottamistaan päätöksenteon demokraattisuutta lisäävistä menettelytavoista. Rotaatioperiaate ei omaa destruktiivista elementtiä kuten monet muut vaihtoehdot edustuksellisen demokratian kehittämiseksi.²³² Rotaation tarkoitus on estää klikkien syntyminen ja pitää puolue liikkeessä. Vähäväkisyysvetoten rotaatio ei ole kuitenkaan vihreissä pätenyt kaikkiin paikallisosastoihin. Myös puolueen suurin työmyyrä, puoluesihteerin, kuului rotaatioperiaatteen ulkopuolelle.

Rotaation kehittäminen ja tarpeellisuus olivat jatkuvasti keskustelun kohteena säännön luomisesta lähtien. Puolueen sisällä kritisoitiin, ettei lyhyt kausi palvelisi puoluetta johtajan joutuessa vaihtoon vasta sisäistettyään tehtävän vaatimat tiedot ja taidot. Kriitikot pelkäsivät informaation hukkuvan puheenjohtajaruletissa ja puolueen menettävän täten asemiaan kilpailijoihin nähden. Lisäksi oli epäilyksiä, ettei nuorella ja jäsenmäärältään suhteellisen pienellä puolueella olisi riittävästi kyvykkäitä ehdokkaita vuosittaiseen vaihtuvuuteen. Neil Carter on muodostanut väittämän anti-puolueen paradoksista. Hänen mukaansa osallistuvan demokratiaan tähtäävät säännöt syövät sisäistä demokratiaa. Vaikka puolue saisi vaalimenestystä, ei se välttämättä tuo mukanaan lisää aktiivisia jäseniä puolueeseen. Näin ollen ei synny edellytyksiä rotaation tai vallanhajautuksen tarkoituksenmukaiseen toteuttamiseen.²³³

²³¹ Esim. Vihreä lanka 3/1989.

²³² Uudistuva ihmiskunta 3/1983.

²³³ Carter, Neil (2001) *The Politics of the environment: ideas, activism, policy*. Cambridge University Press, Cambridge, 110–113.

Maaliskuussa 1989 Hämeenlinnassa pidetyssä valtuuskunnan kokouksessa Osmo Soininvaara toivoi valtuuskuntaa koskevan rotaatiosäännön poistamista.²³⁴ Hän niin ikään ehdotti puheenjohtajan toimikauden pidentämistä sekä tämän valitsemista liittokokouksessa, jotta liiton rooli vahventuisi eduskuntaryhmään nähden. Soininvaara nosti myös esille perehdytyksen tarpeen puheenjohtajan tehtäviin.²³⁵ Puheenjohtajan vaihtaminen joka toinen vuosi ei ollut Soininvaaran mukaan järkevää. Vertailukohdaksi Hän asetti eduskuntaryhmän vaihtuvuuden neljän vuoden välein. Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirjaan on kirjattu sääntömuutoksia koskevaan kohtaan mielipiteiden jakaantuneen monelle taholle sääntöryhmää evästävissä keskustelussa, ”joskin tiukan kahden vuoden rotaation kannalla ei ollut kukaan”. Myös puheenjohtajana toimineen Heidi Hautalan yhteenvedossa käy ilmi tiukan rotaation heikko kannatus läsnäolijoiden joukossa. Liian tiukkoja normeja ei ylipäätään pidetty suotavina. Hautalan mielestä ei tullut ajatella puheenjohtajan epäonnistuneen, ”jos hän ei istu pallillaan maksimiaikaa”. Sääntöryhmää pyydettiin valmistelemaan seuraavaan kokoukseen ehdotus niin puheenjohtajan kuin valtuuskunnan rotaatiosta sekä toimikausien pituudesta.²³⁶

Valtuuskunnan rotaation pidentäminen nostettiin myös esiin samaisessa kokouksessa. Minna Mättölä näki rotaation muutoksen alistumisena ajan ilmiöön, politiikan henkilöitymiseen. Ehdotettu vaihtoehto oli puheenjohtajapari, joka vaihtuisi vuorovuosina esimerkiksi kahden vuoden välein. Helena Smirnofff huomautti valtuuskunnan rotaation olevan käytännössä näennäinen, sillä valtuuskuntaan pystyi palaamaan yhden vuoden tauon jälkeen. Leena Sten otaksui rotaation lieventämistavoitteiden tulevan pienestä aktiivijoukosta, mutta totesi sääntöjen väljyyden olevan tarpeellista varsinaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.²³⁷ Vastuu rotaatiosäännön muutoksista oli kuitenkin toukokuun liittokokouksella, jonka oli määrä tehdä päätös organisaatiotyöryhmän ehdotusten perusteella.

Oman sanansa sääntömuutosehdotukseen antoi myös Vihreän liiton toimeenpanotyöryhmä. Toimeenpanotyöryhmä toivoi saman henkilön saavan olla valtuuskunnan jäsenenä yhden

²³⁴ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 12.3.1989. VLA, K 11, KA.

²³⁵ Vihreä lanka 12/1989.

²³⁶ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 12.3.1989. VLA, K 11.

²³⁷ Vihreä lanka 12/1989.

kaksivuotiskauden sijaan kolme yhtä pitkää kautta. Puheenjohtajakauden he halusivat tyypistää kahdesta vuodesta yhteen. Samalle henkilölle he olisivat suoneet korkeintaan kuusi vuotta puheenjohtajuutta. Kansanedustajaa toimeenpanotyöryhmä ei edelleenkään halunnut puheenjohtajaksi.²³⁸ Vihreässä langassa todettiin sääntöjä muutettavan vastaamaan paremmin liiton nykyistä tilannetta.²³⁹

Päätös liittokokoukselle esitettävästä muodosta tehtiin valtuuskunnan toukokuun kokouksessa. Liittokokoukselle päätettiin esittää valtuuskunnan toimikaudeksi yhtä tai kahta kaksivuotiskautta. Samalle henkilölle oli mahdollista tulla valituksi valtuuskuntaan enintään kahdeksi kaudeksi peräkkäin. Puheenjohtajan ja kolmen varapuheenjohtajan valinnasta haluttiin jatkossa päättää syyskokouksessa. Sama henkilö saattoi toimia ehdotuksen mukaan puheenjohtajana korkeintaan neljän vuoden kauden, eikä kansanedustajalla ollut oikeutta hakea puheenjohtajan paikkaa.²⁴⁰

Omat näkemyksensä sääntömuutosehdotuksiin toi Kalle Könkkölä. Hänestä valtuuskunnan vaihtuvuus oli silloisessa muodossaan hyvä. Könkkölä toivoi rinnalle luotavan järjestelmän, jossa työtä voisi tehdä olematta valtuuskunnan jäsen. Hän ei halunnut puheenjohtajuudesta muodostuvan samankaltaista instituutiota kuin muissa poliittisissa ryhmissä. Sen sijaan hän toivoi johtajuuden kollektiivisuutta, antamalla mahdollisimman monen kasvon edustaa puoluetta julkisuudessa. Myös valtuuskunnan roolin nostaminen oli Könkkölän toivomuslistalla. Puheenjohtaja tulisi nähdä vain yhtenä valtuuskunnan jäsenistä ja siksi puheenjohtajan tulisi erota valtuuskunnan vaihtuessa sekä päinvastoin. "Kollektiivisen johtajuuden tulisi myös ilmetä siten, että liittoa voi edustaa muutkin henkilöt kuin puheenjohtaja. Valtuuskunnan rooli tulee saada nostettua vähitellen korkeammaksi ja puheenjohtaja edustaa valtuuskuntaa... Puheenjohtajan tulisi vaihtua valtuuskunnan muuan (sic) vaihtuvuuden myötä.", Könkkölä totesi.²⁴¹ Könkkölä arvosteli rotaation

²³⁸ Vihreän Liiton toimeenpanoryhmän saatesanoja sääntömuutosehdotukseen 27.4.1989, VLA, K 11, KA.

²³⁹ Vihreä lanka 18/1989.

²⁴⁰ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 6.5.1989. VLA, K 11, KA.

²⁴¹ Sama.

lievennystavoitteita vallan keskittämisenä. Könkkölästä oli tosin mahdollista suoda Heidi Hautalalle jatkokausi. Päätös tehtäisiin kuitenkin vasta syksyn liittokokouksessa.²⁴²

Jaakko Turkalle rotaatiota tärkeämpää oli demokratisoida puheenjohtajan valintaa siirtämällä puheenjohtajan valinta valtuuskunnalta liittokokoukselle. Turkan mukaan valittavan kuuluminen valtuuskuntaan ei myöskään olisi tarpeellista. Hänen kannanottonsa rotaatioon oli toimikauden muuttaminen yksivuotiseksi. Vaalikelpoisuus kestäisi puolestaan neljän vuoden ajan. Turkan mielestä lahjakkaammallakin henkilöllä menisi toimen sisäistämiseen vuosi, ja toisaalta virhevalinnan sattuessa yksi vuosi ei ole liian pitkä. Neljän vuoden kelpoisuus vastasi paremmin liiton vallitsevia vaatimuksia. Rotaatiota ei kuitenkaan tulisi lakkauttaa, vaikka puheenjohtajan tehtävä olikin Turkan mielestä vaativin kaikista.²⁴³

Toukokuun lopulla istutun kevätyleiskokouksen pöytäkirjaan on kirjattu sääntömuutoksista käyty keskustelu. Helena Smirnoff ilmoitti kokouksessa kannattavansa rotaation lieventämistä, jotta ulos suuntautuva viestintäkyky lisääntyisi. Pekka Haavisto puolestaan totesi, ettei usko niitä epäilijöitä, joiden mukaan liiton piiristä ei löytyisi päteviä puheenjohtajia kahden vuoden välein. Hän katsoi liiton kuitenkin kärsivän alituisista puheenjohtajavaihdoksista ja profiilin esille noston vaikeutuvan. Toisin sanoen Haavisto kannatti rotaation lieventämistä. Rotaation lieventämistä puolsivat niin ikään Anneli Kiviti-Koskinen ja Jorma Törnroos. Eero Paloheimo toivoi kansanedustajien pysyvän edelleen paitsiossa puheenjohtajavalintaa tehtäessä. Erkki Pulliaisen mukaan rotaatio ei ollut tehnyt tehtäväänsä eli taannut hyvää työorganisaatiota. Aulis Virenin mielestä ongelmat löytyivät muualta kuin rotaatiosta. Valtuuskunnan jäsenten toimikauden lyhentämistä kahdesta yhteen vuoteen esitti Paloheimo. Kannatuksensa tälle antoi Tarja Helanen, mutta äänestyksessä esitys kaatui äänin 6-14. Sen sijaan valtuuskunnan jäsenen maksimijaksi ehdotettu neljä vuotta voitti äänestyksessä entisen säännön yhdestä kaksivuotiskaudesta äänin 19-3. Paavo Nikulan ehdotus puheenjohtajien kausien pidentämisestä kahteen

²⁴² Ydin-lehti 3/1989.

²⁴³ Turkka, Jaakko (1989) Miksi vihreän liiton sääntöjä tulee muuttaa? Vihreä lanka 21/1989.

vuoteen voimassa olleen yhden vuoden sijaan puolestaan kaatui äänestyksessä äänin 5-16.²⁴⁴

Kevätyleiskokouksen jälkimainingeissa laaditussa Vihreän langan pääkirjoituksessa todettiin tiukan rotaation olevan 1970-luvun muotoidea, josta Vihreä liitto oli irtautumassa. Vaikka rotaatiosta luovuttaisiin, ei puolueesta tulisi uutta Suomen maaseudun puoluetta, jossa Hautala nimittäisi seuraajakseen 20 vuoden päästä Jasper-poikansa. Johtajisto ei muodostuisi kasvottomia amatöörejä, vaan johto saisi yhtäläisen painoarvon eduskuntaryhmän kanssa. Lopputuloksena olisi pääkirjoituksen mukaan radikaaleja tavoitteita ajava, moderni, parlamentaarinen reformipuolue.²⁴⁵ Liian laajan rotaation heikkouksista oli varoitellut jo Michels. Turhan laveasta rotaatiosta seuraisi pätemättömien johtajien valintoja, mistä seuraisi vastoin rotaation alkuperäisiä tavoitteita toiveita vahvasta johtajasta ja näin oikeutusta johtajavaltaisuudelle.²⁴⁶

Jäsenten valitseminen hallitusneuvostoihin vihreiden keskuudesta ei ollut ongelmaton. Vuoden 1989 helmikuussa ehdotetuiksi tulivat Heidi Hautala Kemiraan, sekä Erkki Pulliainen ja Matti Juntunen Vapoon.²⁴⁷ Periaatteessa vihreät vastustivat kansanedustajien osallistumista valtionyhtiöiden päätöksentekoon, mutta ymmärsivät todennäköisesti, ettei annettua valtaa kannattaisi olla ottamatta vastaan. Silloinhan se vain siirtyisi jonkun muun puolueen edustajalle. Oli siis kyseessä puolueen kannalta pienemmän pahan valinta ja yksi rasti sarjaan kompromissit.

Vihreän liiton vuoden 1989 syyskokouksesta on koottu Vihreän liiton arkistoon useita artikkeleita. Kyseisessä kokouksessa liiton puheenjohtajiksi valittiin Heidi Hautala ja varapuheenjohtajiksi Satu Hassi, Helena Smirnoff ja Teuvo Niemelä.²⁴⁸ Suomenmaassa todettiin puoleen voittaneen liikkeen vihreissä Heidi Hautalan jatkaessa puheenjohtajana vastoin alkuperäistä kiertoperiaatetta. Helena Smirnoffin paluuta puheenjohtajistoon

²⁴⁴ Vihreän liiton kevätyleiskokouksen pöytäkirja 27.–28.5.1989. VLA, K 3, KA.

²⁴⁵ Vihreä lanka 22/1989 Vihreä liitto pesee liikkeen kasvoja.

²⁴⁶ Michels, 77–84.

²⁴⁷ Vihreä lanka 8/1989.

²⁴⁸ Vihreän Liiton syyskokouksen pöytäkirja 25.–26.11.1989. VLA, K 3, KA.

pidettiin merkinä kierron väkinäisyydestä. Hautalan jatkoajan perustelut nähtiin pätevinä, mutta vastaavin perustein saivat muidenkin puolueiden puheenjohtajat jatkoaikaa. Suomenmaassa arvioitiinkin, etteivät vihreät olleet luoneet kovin paljoa uutta poliittista käytäntöä ja heistä voitaisiin puhua tavallisena puolueena, joka ottaa muiden tavoin vastaan puoluetukea.²⁴⁹ Savon Sanomissa todettiin vihreiden johtohenkilöiden vallan hajautuksen ja vaihtuvuuden periaatteiden muuttuvan tilanteen mukaan. Artikkelissa huomautettiin Hautalan johtaneen puoluetta jo kahden vuode ajan. Aiempien sääntöjen mukaan hän olisi joutunut syrjään syyskokouksessa, mutta rotaatiosääntöä oli lievennetty sopivasti kevään kokouksessa, jotta jatkokausi olisi mahdollinen. Perusteluksi oli annettu Hautalan puheenjohtaja vuosien menneen puolueen rakentamiseen ja nyt annettavan hänelle mahdollisuus muihin näyttöihin.²⁵⁰ Tiedonantaja huomautti Hautalan jatkotaanneen välttymisen yhteenotolta henkilökysymyksistä.²⁵¹

Vuonna 1990 puheenjohtajisto tuli uudelleevalituksi kokonaisuudessaan. Timo Harakka piti uudelleevalintaa merkinä puolueen korkeasta itsetunnosta. Valituksi tulleet olivat luvanneet luopua paikastaan, jos he tulisivat valituksi eduskuntaa. Harakka otaksui, etteivät maakuntien vihreät ainakaan unohtaisi tätä lupautsa.²⁵² Heti puheenjohtajavalinnan jälkeen jatkui spekulatio luottamustoimien kausien pituudesta ja määrästä. Jouko Tikkakosken mukaan sopiva kauden pituus olisi kaksi vuotta ja yksi kausi riittäisi yhdelle henkilölle. Vihreiden kansanedustajien tulisi jättää Arkadianmäki puolestaan kahden istutun kauden jälkeen. ”Yrittäkäämme luoda edes jotain uusimuotoista maamme poliittiseen toimintaan.”, oli Tikkakosken perimmäinen kehoitus.²⁵³ Istuva puheenjohtaja Heidi Hautala toivoi tulevan puheenjohtajan saavan toimia neljän vuoden rotaation ehdoilla, koska oppiminen toimeen vie aikansa. Puheenjohtajaksi Hautala ei kuitenkaan halunnut

²⁴⁹ Suomenmaa 28.11.1989.

²⁵⁰ Savon Sanomat 24.11.1989.

²⁵¹ Tiedonantaja 28.11.1989. Päätöspuoluetuen vastaanottamisesta tehtiin vihreissä juuri vuonna 1989.

²⁵² Harakka, Timo (1990) Itsetunto korkealla. Vihreä lanka 46/1990.

²⁵³ Tikkakoski, Jouko (1990) Puolueen kaadereille. Vihreä lanka 46/1990.

kansanedustajaa. Hänen mukaansa puoluejohdon ja eduskuntaryhmän välillä vallinnut jännite oli toimiva.²⁵⁴

Puheenjohtajiston täydellinen uudelleenalinta voidaan tulkita Michelsiä mukaillen jäsenistön kiitollisuuden osoitukseksi raskaan taakan kantamisesta.²⁵⁵ Halme huomauttaa hajautussääntöjen olevan liikkeen nousukauden luomuksia. Tuolloin aktiivien määrä oli näyttänyt riittävältä hajauttamisen noudattamiseksi. Väistämättömän laskukauden koittaessa vähemmän aktiivisesti toimintaan osallistuneet potevat huonoa omatuntoa ja antavat jatkomandaatteja aktiivisina jaksaneille. Näin muodostuu yksi syy eliitin muodostumisen kudokseen. Samalla liike itseohjautuu terävöittämään organisaation hierarkiaa aktiivisten osallistujien määrän pysyessä käytännössä muuttumattomana. Vihreät eivät ole nauttineet suurista jäsenmääristä ennen viime eduskuntavaalien jälkeistä vyöryä. Vaalimenestyksestä huolimatta jäsenmäärä jopa kääntyi laskuun 1990-luvun alussa. Aktiivisten jäsenten vähäisyys näkyi myös verrattain pienilukuisena henkilöstönä puoluetoimistolla.²⁵⁶

Huhtikuussa 1991 niin Heidi Hautala kuin Satu Hassi erosivat puolueen puheenjohtajistosta lupauksensa mukaisesti tullessaan valituiksi eduskuntaan. Samaisessa valtuuskunnan kokouksessa päätettiin, ettei valtioneuvostoihin valita kansanedustajia kuin erittäin painavista syistä.²⁵⁷ Sakari Kiiskinen toivoi Vihreän langan kirjoituksessaan puheenjohtajille selkeää tehtävänjakoa. Kiiskinen myös huomautti, ettei ole olemassa virallista päätöstä kansanedustajien kelvottomuudesta puheenjohtajiksi. Hän ei nähnyt myöskään estyneisyyden mielekkyyttä, varsinkin kun puolue oli oppositiossa.²⁵⁸

Ennen vuoden 1991 puheenjohtajavalintaa oli spekuloitu sukupuolen ja asuinpaikan vaikutuksesta puheenjohtajavalintaan.²⁵⁹ Sukupuolten tasavertainen edustus kun oli ollut puolueen perustamisesta asti agendalla. Liittokokoukseen ei kuitenkaan ilmestynyt vahvoja

²⁵⁴ Vihreä lanka 9/1991.

²⁵⁵ Michels, 61.

²⁵⁶ Halme, 30–34.

²⁵⁷ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 13.4.1991, VLA, K 12, KA.

²⁵⁸ Kiiskinen, Sakari (1991) Puheenjohtajien valinnat syksyyn. Vihreä lanka 20/1991.

²⁵⁹ Vihreä lanka 20/1991.

naisehdokkaita, vaan kamppailu käytiin Pekka Saurin ja Osmo Soininvaaran välillä. Ainut mahdollinen vahva naisehdokas Irja Ruonala luopui protestiksi kaikista luottamustehtävistä. Ruonalan kaataja oli tämän antama kannatus Keijo Korhosen EY-kannanotoille. Soininvaara ei puolestaan ollut niinkään motivoitunut voittamaan puheenjohtajakisaa, vaan halusi herätellä keskustelua. Timo Harakka piti hämmästyttävänä, että filosofian tohtori Sauriin oli saanut tyhjän mediavihreän leiman, kun taas Soininvaara nähtiin syvällisenä aatevihreänä.²⁶⁰ Harakka totesi Saurin saaneen mediakuplan leiman, vaikka vastapeluri oli samalla tavoin innokas ottamaan tilansa valtakunnan mediassa. Samalla Harakka antoi hieman kritiikkiä puolueelle todetessaan joidenkin toimittajien ollessa pettyneitä ei-kansanedustajan noustessa puolueen johtoon ja näiden pitävän jatkossakin yhteyttä kansanedustajiin.²⁶¹ Saurin suurimmaksi haasteeksi Harakka määrittelikin aseman löytämisen suhteessa eduskuntaryhmään.²⁶²

Irja Ruonala avautui puheenjohtajavalinnan jälkeen Vihreän langan sivuilla puheenjohtajalle asetusta tarkoista piilomääritteistä. Hänen mukaansa vaikutti siltä, ettei puolueen johtoon kelvannut kukaan muu kuin akateeminen cityvihreä. Ruonala syytti puoluejohtoa myös mediakeskeisyydestä ja vaati puolueen sisäistä kapinaa puoluekulttuurin tervehdyttämiseksi. Johtoon kelpuutettiin Ruonalan mielestä liian ahtain perustein ja kaupunkilaiset ruotsinkielen taitajat olivat selkeästi asetettu edelle johtajavalinnoissa. Hän toivoikin kapinaa media-meditoivaa johtoa vastaan.²⁶³

Varapuheenjohtajaksi kevään kokouksessa nousi puolueen sisällä tuntemattomampi espoolainen Ulla Klötzer. Tuntemattomuudestaan huolimatta Klötzer vastasi ominaisuuksiltaan Ruonalan kuvailemaa vihreiden johtajatyyppejä. Hänen taustansa olivat Ruotsalaisessa kansanpuolueessa, ja kannuksensa hän oli hankkinut ydinvoimanvastaisessa työssä. Klötzer ilmoitti noudattavansa vihreiden periaatteita ja luopuvansa Energiapoliittinen yhdistys – vaihtoehto ydinvoimalle ry:n puheenjohtajuudesta uuden

²⁶⁰ Vihreä lanka 21/1991.

²⁶¹ Harakka, Timo (1991) Kiviä. Vihreä lanka 21/1991.

²⁶² Vihreä lanka 21/1991.

²⁶³ Ruonala, Irja (1991) On maaseudun kapina aika. Vihreä lanka 21/1991.

luottamustoimensa myötä. Klötzer totesi seuraavasti: "Vihreiden periaatteisiin kuuluu, että yksi ihminen ei kahmi itselleen monia titteleitä."²⁶⁴

Suomen maantieteellinen laajuus koettiin haasteeksi poliittisten toimintatapojen kehittämiseksi Vihreässä liitossa. Ruohonjuuritason periaatteen mukaan kaikilla maantieteellisillä alueilla tulisi olla yhtäläinen edustus puolueen johdossa. Maakuntien edustajat kuitenkin kokivat pääkaupunkiseudun olevan yliedustettuna puolueen johdossa. Timo Harakka ehdotti ongelman ratkaisuksi varapuheenjohtajiston valintaa alueellisilla mandaateilla. Harakan mielestä maantieteellisen näkökulman unohtaminen tarkoitti ruohonjuuritason ja paikallisdemokratian laiminlyömistä sekä samalla kunnallisvaalien merkityksen vähättelyä.²⁶⁵

Valtuuskunnan toimintamuotoa kritisoitiin niin ikään maantieteellisestä näkökulmasta. Valtuuskunnassa toimivien maakuntalaisten toimintaa rasittivat pitkät matkat yhden päivän kokouksiin. Irja Ruonala totesikin vallitsevan toimintamuodon olleen "kuluttava maakuntalaiselle ja 'demokratiassa' joutuu roikkumaan mukana polttamalla itseään loppuun."²⁶⁶ Ruonala toivoikin puoluesihteerin valinnan yhteydessä otettavan kantaa vihreän liikkeen²⁶⁷ tulevaan toimintaan; haluaako puolue keskittyä Helsinkiin vai painottaa alueellista toimintaa? Samaisesta aiheesta jatkoi Tuija Maaret Pykäläinen. Hän antoi tukensa Harakan ehdotukselle puolueen johdon levittämistä koko maan kattavaksi, joko ehdotuksen mukaisilla varapuheenjohtajamandaateilla tai järjestöorganisaation hajauttamisella. Puolueen johtoa hän kritisoi siitä, ettei heillä ollut käsitystä osapäiväpoliitikkojen realiteeteista. Mediavihreillä oli käsissään harvainvalta hoitaa puolueen julkisuuskuvaa koko maassa, Pykäläinen totesi.²⁶⁸

²⁶⁴ Vihreä lanka 22/1991.

²⁶⁵ Harakka, Timo (1991) Matkan päästä. Vihreä lanka 45/1991.

²⁶⁶ Ruonala, Irja (1991) Rimakauhuako puoluesihteeriydestä? Vihreä lanka 44/1991.

²⁶⁷ Ruonala itse käytti määritelmä vihreä liike. Hän ei ollut tosin yksin siinä joukossa, joka saattoi puhua puoluetta tarkoittaessaan vihreästä liikkeestä.

²⁶⁸ Pykäläinen, Tuija Maaret (1991) Elämä on toisaalla. Vihreä lanka 46/1991.

Ongelmat, jotka vaivasivat maakuntien vihreitä, löytyvät myös Setälän Barberin vahvalle demokratialle osoittamasta kritiikistä. Ongelmiksi Setälä näkee Barberin teoriassa ylimitoitettun yksilöiden motivaation sekä heidän ajalliset mahdollisuudet poliittiseen toimintaan. Barber ei ole huomionnut teoriassaan yksilölle koituvia vähäisiä hyötyjä äänestämisestä kustannuksiin nähden. Suurissa institutionaalisissa yksiköissä äänestämisen hyödyt yksinään eivät ole riittävä motivaattori yksilölle äänestyspäätöksen edellyttämän informaation hankkimiseksi ja sen analysoimiseksi äänestyspäätöstä varten. Vaikkei vihreiden valtuuskunta ollut kooltaan kovin suuri, esiintyi sen toiminnassa vastaavia ongelmia. Näistä osa johtui puhtaasti maantieteellisistä piirteistä, eli harvasta asutuksesta ja täten pitkistä välimatkoista maakuntien keskusten välillä. Valtuuskunnan maakuntien jäsenet kokivat maantieteelliset etäisyydet ajoittain rasitteeksi. Matkustamista yhden päivän kokousta varten pidettiin vaivalloisena. Lisäksi kokouksissa käsiteltävistä asioista informoitiin toisinaan liian lyhyellä varoajalla. Maakunnista ei kuitenkaan edetty puolueen johtoon, mikä kenties lisäsi tuntemusta, ettei maakuntien panosta Vihreän liiton hyväksi täysin tunnustettu. Juopa yliopistokaupunkien, etenkin helsinkiläisen vihreän johdon, ja maakuntien välillä oli vahvasti esillä.

David Pemberton, tuolloinen puoluesihteeriehdokas, ehdotti paikalliskykyjen hyödyntämisen mahdollistamiseksi valtuuskunnan ja työvaliokunnan varaan rakennettavaa työorganisaatiota. Hänen mukaansa paikalliskykyjä pystyttäisiin hyödyntämään paremmin puolueetyössä käytännöntyöntekijöiden määrän ollessa suurempi.²⁶⁹ Osmo Soininvaara osallistui keskusteluun kritisoimalla liiton toimintatapoja. Hän totesi niiden estävän liiton kasvamisen kehä III:n ulkopuolella. Resursseja hukattiin Soininvaaran mielestä toimintatapojen vuoksi tyhjän pyörittämiseen hyödyllisten projektien sijaan. Hän paikansi nimittämänsä tulevaisuuden pelon osaan puolueen kannattajista, ei puoluejohtoon.²⁷⁰

Vuoden 1991 lopussa puoluesihteerivalinta kohdistui David Pembertoniin. Hän kritisoi puoluejohtoa siitä, etteivät nämä olleet Pekka Haavistoa lukuun ottamatta kultivoineet puolueen jälkikasvua. Pembertonin mukaan oli aika tehdä nuorennusleikkaus puolueen

²⁶⁹ Pemberton, David (1991) Mitä puoluesihteerin on tehtävä. Vihreä lanka 47/1991.

²⁷⁰ Soininvaara, Osmo (1991) Mitä sanoin maaseutuvihreistä. Vihreä lanka 47/1991.

johdossa. Silti puheenjohtajana jatkoi Pekka Sauri, johon ei kohdistunut kritiikkiä, pikemminkin henkilöpalvontaa Timo Harakan mukaan.²⁷¹ On kuitenkin kyseenalaista, voiko vallan henkilöitymistä välttää. Lisäksi henkilöityminen tapahtuu aina puoluejäsenten avustuksella, oli syynä sitten kiitollisuus tai muu motiivi. Vallan henkilöitymisen pelko on ollut kuitenkin tyypillinen piirre yhteiskunnallisille ja ruohonjuuritason liikkeille.

Niin ikään sukupuoli oli pinnalla puhuttaessa luottamustoimien kiintiöittämisestä. Muun muassa Lia Siimes vastusti ajatusta liittokokouksen tasapuolisesta sukupuolijakaumasta positiivisen syrjinnän avulla. Kiintiöittäminen ennemminkin vesitti hänen mielestään tasa-arvon. Siimeksen mukaan sukupuolen ei tulisi millään tavalla määrittää valintaa, vaikka se tiedostetaankin. Leena Björklund jatkoi samoilla linjoilla ja totesi kiintiöiden luovan harhaisen kuvan tasa-arvosta.²⁷² Sukupuolikiintiö suuruudeltaan 40 prosenttia otettiin lopulta käyttöön Vihreän liiton vuosikokouksessa kesäkuussa 1995 ja se koski puoluehallitusta. Jan Sundbergin jaottelussa sukupuolikiintiön olemassaolo on laskettu tasa-arvoisen puoluehallinnon piirteeksi.²⁷³

Liiton organisaatiota ja eduskuntaryhmää pyrittiin sitomaan toisiinsa säännöksellä, jonka mukaan yhden puoluehallituksen jäsenen tuli olla eduskuntaryhmän jäsen.²⁷⁴ Pauli Välimäki oli sen sijaan ehdottanut kansanedustajien vaalikelpoisuutta Vihreän liiton päättävien elinten vaaleihin. Kannatuksensa tälle ehdotukselle oli antanut Ode eli tarkoittanee Osmo Soininvaara.²⁷⁵ Vihreässä langassa kuitenkin todettiin, ettei kansanedustajan valintaa puheenjohtajaksi lähiaikoina pidetty todennäköisenä.²⁷⁶

Liittokokouksessa ei luovuttu vihreiden pyhimmistä periaatteista. Puheenjohtajat valittiin myös jatkossa vanhan kaavan mukaan. Paloheimon muinainen ponsi, jonka mukaan puheenjohtajaksi ei voi valita kansanedustajaa jäi voimaan luvuin 27–24. Kansanedustaja

²⁷¹ Harakka, Timo (1991) *Interrailpuolue tekee tuloaan*. Vihreä lanka 48/1991.

²⁷² Björklund, Lena (1992) *Ei naiskiintiötä, vaan laumoittain naisia*. Vihreä lanka 22/1992.

²⁷³ Sundberg, 70.

²⁷⁴ Vihreän liiton säännöt 1992. VLA, K 15, KA.

²⁷⁵ Valtuuskunnan ponsi liittokokoukselle 14.3.1992. VLA, K 15, KA.

²⁷⁶ Vihreä lanka 16/1992.

Heidi Hautala sen sijaan valittiin valtuuskuntaan. Helsinki sai näin toisen paikan valtuuskunnassa. Sääntömuutoksen sisältyi myös kohta, jonka mukaan ylimääräisen liittokokous voitiin kutsua kokoon viiden jäsenjärjestön voimin, kun ennen vaadittiin vain kahden arvoalta.²⁷⁷

Kuten jo aiemmin on todettu, puolueen Jäsenmäärä ei lähtenyt kovinkaan suureen nousuun useista vaalivoitoista huolimatta. Vuoden 1992 kunnallisvaaleihin puolue sai ehdokkaita noin 1 100, mikä oli enemmän²⁷⁸ kuin puolueen jäsenmäärä.²⁷⁹ Puolueen aina viime vuosiin alhaalla pysynyttä jäsenmäärää voi pitää eriskummallisuuksena, etenkin kun puolueen juuret ovat yhteiskunnallisissa liikkeissä. Hyvärinen on huomauttanut liikkeen dynaamisuuksien heikkenemisen ja samalla sitä vaivaavan alhaisen jäsenmäärän pakottavan liikkeen luopumaan ainakin osittain muutospyrkimyksistään.²⁸⁰ Näin voidaan katsoa myös käyneen vihreille, kun liiton jäsenmäärä kääntyi laskuun 1990-luvun taitteessa ja osallistuvien jäsenten löytäminen oli ongelmallista. Kun murheena oli resurssien riittäminen puolueen toimintojen pyörittämiseen, oli luonnollista ettei vaihtoehtoisten menettelytapojen edistämiseen voitu panostaa mittavissa määrin.

Pekka Sauri ilmaisi halunsa jatkaa puheenjohtajana, jos kunnallisvaalien tulos ei olisi kova pettymys.²⁸¹ Vuoden 1992 kunnallisvaalien jälkeen varapuheenjohtaja Pauli Välimäki arvosteli kampanjoinnin liiallista henkilölistymistä puheenjohtaja Sauriin. Tämän vuoksi saatettiin Välimäen mukaan menettää osa potentiaalista äänestäjistä. Puheenjohtaja veti hallitushakuista linjaa, kun taas puoluesihteri Pemberton oli suuntautunut oppositioon. Kriitikistään huolimatta Välimäki piti Saurin jatkoa puheenjohtajana oikeutettuna vaalituloksen perusteella. Varapuheenjohtajaa hän olisi sen sijaan vaihtanut pelkästään vaihtuvuuden vuoksi.²⁸² Jukka Kanerva piti Välimäen puheenjohtajistoon kohdistamaa

²⁷⁷ Vihreä lanka 22/1992.

²⁷⁸ Sundberg, 89. Vuonna 1991 puolueessa jäseniä oli 612, mutta seuraavana vuonna jäsenmäärä nousi 1 490 henkilöön. Tosin luku tippui alle tuhannen vuoteen 1994 mennessä, jolloin jäsenluku oli 879. Vuonna 1995 jäsenmäärä kasvoi jälleen yli tuhannen.

²⁷⁹ Vihreä lanka 35/1992.

²⁸⁰ Hyvärinen, 98.

²⁸¹ Vihreä lanka 41/1992.

²⁸² Välimäki, Pauli (1992) Johto jatsoon, varapuheenjohtajisto uusiksi. Vihreä lanka 44/1992.

kritiikkiä sopimattomana. Lisäksi uusien varapuheenjohtajaehdokkaiden nimittämien osoitti Välimäeltä sopivuussääntöjen tajun puutetta, Kanerva paheksui.²⁸³

Timo Krogerus ehdotti EY-jäsenyyden ollessa ajankohtainen puheenjohtajuuden kiintiöittämistä EY:n vastustajalle, koska puolet puolueen jäsenistä vastusti jäsenyyttä. Krogerus ehdotti niin ikään naiskiintiötä, kansanedustajan ollessa mahdollisuus ehdokkaana Hautala, muussa tapauksessa Klötzer.²⁸⁴ Vuoden 1992 lopussa puheenjohtajapeli sai uuden naisehdokkaan Janina Anderssonin muodossa. Andersson lupasi asettua varapuheenjohtajaehdokkaaksi, jos Ulla Klötzer ei hakisi samaa paikkaa. Klötzer ei puolestaan halunnut haastaa puheenjohtajaehdokkaana Pekka Sauria tai puoluesihteriehdokkaana David Pembertonia. Etenkin syrjäseutujen jäsenet kannattivat Pembertonin jatkoa puoluesihterinä. Helsingin liittokokouksen edustajista kolme neljästä kertoi puolestansa kannattavan haastaja Tiina Kivistä. Pembertonin vaihtajat halusivat pestiin matalamman profiilin henkilön. Esikuvana pidettiin SDP:n Markku Hyväristä. Timo Harakka muistutti puoluesihterin toimenkuvan olevan kuitenkin vihreän kenttävään määrittelemä. Jos järjestöitä pidetään huonosti hoidettuna, tulisi Harakan mielestä oikeastaan syyttää Pekka Sauria. Hänen mukaansa Sauri ei ollut kunnostautunut toimiston esimiehenä. Sauri ja Pemberton eivät lisäksi harrastaneet delegointia riittävästi. Myös Taina Pitkänen-Koli kritisoi Pauli Välimäkeä muille varapuheenjohtajille suunnatusta kehotuksesta asettaa paikkansa kiertoon. Pitkänen-Koli toivoi Saurin antavan varapuheenjohtajille enemmän tilaa, jos hän tulisi uudelleen valituksi. Itsenäisesti ajattelevia naisia tarvittaisiin uudesta poliittisesta kulttuurista huolimatta, Pitkänen-Koli painotti.²⁸⁵

Puoluesihteripelissä Timo Harakka aprikoi David Pembertonin säilyttävän paikkansa. Tiina Kivistä Harakka piti liian tuntemattomana tapauksena. Varapuheenjohtajaksi oli puolestaan tyrkyllä useita ehdokkaita. Alueellisuuden omatessa suuren merkityksen tulisi Marja Tuominen Lapin Meltosjärveltä olemaan vahvoilla, Harakka povasi.²⁸⁶ Tuija Brax määritteli Vihreän langan kirjoituksessaan mieluisansa puoluesihterin työnkuvan sekä antoi samalla

²⁸³ Kanerva, Jukka (1992) Small potatoes, Välimäki. Vihreä lanka 45/1992.

²⁸⁴ Krogerus, Timo (1992) EY:n vastustajia vihreiden johtoon. Vihreä lanka 46/1992.

²⁸⁵ Pitkänen-Koli, Taina (1992) Ruonalan ja Klötzerin kokemus hyödyksi. Vihreä lanka 47/1992.

²⁸⁶ Harakka, Timo (1992) Pemberton pitää paikkansa jos vastus ei kovene. Vihreä lanka 48/1992.

tukensa Tiina Kiviselle. Hän totesi puolueenjohtoon ja eduskuntaryhmän tarvitsevan keskustelufoorumin, jotta keskenään ristiriitaisista kommenteista päästäisiin. Foorumille sopiva talkkari olisi puoluesihteeriksi. Tähän tehtävään sopivimmaksi Brax piti juuri Kivistä. Puoluesihteerin työrukkasina toimisivat liitto- ja järjestösihteeriksi.²⁸⁷

”Varapuheenjohtajat ovat vihreiden toiminnan kannalta melko merkityksettömiä... Ruokalassa pidettiin ihan täysiverinen junttakokous, joka päätti valita tehtävään naiset.”²⁸⁸

Näin totesi Timo Harakka puolueenjohtotehtävien uusjaon jälkeen. Valituksi tulivat Ulla Klötzer, Marja Tuominen ja Leena Kuha. Puoluejohtossa ei saanut yhtään nuorta naista. Tosin puoluejohto oli Harakan mielestä itsensä näköinen: keski-ikäisiä toimihenkilöitä. Harakka piti valittuja varapuheenjohtajia kulttuuris-taloudellisesti lähes identtisinä. Toivomus alueellisista mandaateista ei siis mennyt läpi. Hänen mukaansa valtaa liittokokouksessa pitävät paikalliset satraapit, joille puolue on palveluiden tuottaja. Tämän takia monet vihreiden kannattajat jättivät antamatta äänensä puolueelle, Harakka jatkoi.²⁸⁹ Harakan näkökulmasta puolueesta oli tullut vastoin alkuperäistä tarkoitustaan hyödyn väline sen aktiiveille. Toisaalta riittävän aktiivisuuden puolueessa kannustaa juuri siitä saatu hyöty. Puolueiden kriisin on katsottu osaltaan johtuvan siitä, etteivät ne enää pysty tarjoamaan jäsenistölleen hyötyä useilla elämän osa-alueilla, kuten vielä parikymmentä vuotta sitten.

Kansanedustajia ei tullut nimittää vihreistä valtioneuvostoihin kuin erittäin painavista syistä.²⁹⁰ Hankausta aiheutti aikanaan, kun Pekka Sauri nimitti Satu Hassin Finnairin hallintoneuvostoon. Tällöin Heidi Hautala kirjoitti julkisen kirjeen, jossa hän arvosteli Saurin päätöstä. Hautalan mielestä kansanedustajan nimitys oli tehty liian hätäisesti, eikä riittävän painavaa syytä tähän ollut kuten liiton säännöt edellyttivät.²⁹¹ Vuonna 1994 Vihreiden valtuuskunta teki päätöksen olla nimeämättä edustajia

²⁸⁷ Brax, Tuija (1992) Keskustelun hoitaja saa paikan. Vihreä lanka 48/1992.

²⁸⁸ Harakka, Timo (1992) Muutos jäi pöydälle. Vihreä lanka 49/1992.

²⁸⁹ Harakka, Timo (1992) Mandaatti vai muutos. Vihreä lanka 49/1992.

²⁹⁰ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 13.4.1991. VLA, K 12, KA.

²⁹¹ 8.9.1992 Heidi Hautalan avoinkirje Pekka Saurille. VLA, K 15, KA.

hallintoneuvostoihin, koska pitivät näiden olemassaoloa epäilyttävänä. Valtuuskunta antoi silti eduskuntaryhmän tehdä lopullisen päätöksen.²⁹² Käytännössä nimitykset jatkuivat, ”koska muutkin tekivät niin”. Vihreät suhtautuivat edelleen hyvin epäillen valtionyhtiöiden hallitusneuvostoihin ja näiden mandaattien jakamiseen poliittisella pelillä.

Valtuuskunnan vuoden 1992 viimeisessä kokouksessa puolueen puheenjohtaja irrotettiin lopullisesti valtuuskunnasta, kun syntyi päätös, ettei liiton puheenjohtaja tule toimimaan jatkossa valtuuskunnan kokousten puheenjohtajana.²⁹³ Käytäntö oli muotoutunut siis aivan vastakkaiseksi 1980-luvun ajatukselle puheenjohtajasta valtuuskunnan edustajana.

Hanna Kivinen kritisoi valtuuskuntaa hajottavasta ja negatiivisesta kritiikistä. Työt se delegoi työvaliokunnalle, mutta ei valtaa. Puoluetoimiston hyvinvointi oli valtuuskunnan käsissä, Kivinen huomautti.²⁹⁴ Valtuuskunnalle kovaa kritiikkiä esitti myös Jukka Kanerva. Hänen mukaansa valtuuskunta oli kykenemätön poliittisen johtamiseen ja veti puoluejohtoa kölin alta kulloisenkin enemmistön mieltymyksen mukaan. Yhtenäisyyden edessä uhrattiin päättäminen vaikeista asioista ja politrukit vaikeuttavat uusien ihmisten mukaan tulemistä. Onni onnettomuudessa oli Kanervan mukaan mahdollisuus valita puheenjohtaja tulevaisuudessa kansanedustajien joukosta.²⁹⁵

Vuoden 1993 alussa Pekka Haavisto nimettiin Satu Hassin tilalle eduskuntaryhmän puheenjohtajaksi. Timo Harakan mukaan Hassin rooli oli rotaatiopäätöksen mukaisesti kansanedustajana vaatimaton puheenjohtajuuden aikana, mutta Haavisto ei aikonut hiljentää. Haavistoa oli myös kaavailtu koko puolueen johtoon, mikä oli myös mahdollistunut, kun ns. Lex Haavisto oli syntynyt edellisessä syyskokouksessa eli kansanedustajan puheenjohtajuuden estänyt sääntö oli kumottu. Haavisto itse sen sijaan näki toimet vaihtoehtoina toisilleen²⁹⁶ eli ei vielä tuolloin nähnyt voivansa hoitavan kahta mandaattia samanaikaisesti.

²⁹² Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 1/1994. VLA, K 15, KA.

²⁹³ Valtuuskunnan kokouksen pöytäkirja 12.–13.12.1992. VLA, K 15, KA.

²⁹⁴ Kivinen, Hanna (1992) Valtuuskunnan pitää huolehtia työntekijöistään. Vihreä lanka 49/1992.

²⁹⁵ Kanerva, Jukka (1993) Puolueen vauhti hiipuu. Vihreä lanka 1/1993.

²⁹⁶ Vihreä lanka 6/1993.

David Pemberton halusi puolueen johtoon valtakunnallisesti näkyviä ja näkemyksellisiä henkilöitä, jottei puolue häviäisi kartalta. Pemberton ilmoitti samalla haluttomuudestaan jatkaa puoluesihteerin toimessa, sillä koki edellisen niukan valinnan olleen epäluottamuslause.²⁹⁷ Myös spekulatio tulevasta puheenjohtajistosta oli käynnistynyt. Periaatteellisimmat halusivat Ulla Klötzerin ehdolle. Ns. reaali vihreät asettaisivat tuolloin Osmo Soininvaaran vastaehdokkaaksi Harakan mukaan. Soininvaaran oma suosikki puheenjohtajaksi oli puolestaan Tuija Brax.²⁹⁸ Sauri ilmoitti hakevansa jatkoaikaa.²⁹⁹ Hän perusteli jatkoaikeitaan: ”Se on reilua Vihreää liittoa kohtaan ja hyvä minulle itselleni.” Ehdokkaiden arvuuttelu jatkui Vihreän langan sivuilla. Haavisto nousi kaavailuissa. Klötzer taas ilmoitti, ettei kannata kansanedustajan valitsemista.³⁰⁰ Vihreän langan Kirje-palstalla monet ilmoittivat tuestaan eri ehdokkaille ennen vaaleja.

Sauri muutti mieltään puheenjohtajuutensa jatkoajasta vajaassa kahdessa kuukaudessa.³⁰¹ Hän koki puolueen johtamisen olevan liian rankkaa eduskunnan ulkopuolelta. Samalla Sauri kommentoi ennen puolueen arvoihin kuulunutta uudenlaisen osallistumisen kehittämistä. Erilaisuus ei hänen mukaansa enää voinut olla puolueelle itseisarvo. Itse vaalissa Pekka Haavisto voitti Osmo Soininvaarana niukasti äänin 66–62.³⁰²

Vuonna 1995 ilmestyneessä Vihreä ABC-kirja 2:ssa Taina Nikula kommentoi puolueen eduskuntaryhmässä tapahtuvaa rotaatiota seuraavasti:

”Vihreässä eduskuntaryhmässä toimii kierrätys, puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat valitaan vuodeksi kerrallaan. Tosin käytännöksi on muodostunut, että troikka toimii kaksi vuotta kerrallaan – jonkinlaisen jatkuvuuden ja toimivuuden takaamiseksi.”³⁰³

²⁹⁷ Vihreä lanka 37/1993.

²⁹⁸ Vihreä lanka 38/1992.

²⁹⁹ Vihreä lanka 40/1993.

³⁰⁰ Vihreä lanka 42/1993.

³⁰¹ Vihreä lanka 47/1993.

³⁰² Vihreä lanka 48/1993.

³⁰³ Nikula, Taina (1995) Kolmas kerta toden sanoo? Teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2* (toim. Pauli Välimäki). Vihreä liitto, Helsinki, 49.

Rotaatio siis tapahtui sovituksen periaatteen mukaisesti eduskuntaryhmässä, mutta samalla mukauduttiin myös ympäristön normeihin valitsemalla ryhmän puheenjohtajat mahdollisimman pitkäksi ajaksi. Kierrätyksen mahdollisuutta jätettiin siis pääsääntöisesti käyttämättä, vaikka se oli tarjolla. Ilmiötä voitaneen kuvata Helena Smirnoffin käsitteellä näennäisrotaatio.

Pauli Välimäki puolestaan antoi oman näkemyksensä vuoden 1993 liittokokouksessa kumotusta vallan kasaantumista estäneestä periaatteesta, jonka mukaan kansanedustaja ei voinut toimia puolueen puheenjohtajana. Välimäen mukaan kaunis ajatus ei toiminut käytännössä, sillä päivänpolitiikka sijaitsi eduskunnassa kuten muidenkin puolueiden johtajat. Käytäntö aiheutti myös kaksinkertaista vallankäyttöä, kun samat asiat käsiteltiin sekä eduskuntaryhmässä että Vihreän liiton johdossa. Nämä tahot ajattelivat toki mitä useimmiten samansuuntaisesti, mutta merkkejä vallasta kilpailemisesta oli nähtävissä myös Välimäen mukaan.³⁰⁴ Valtakunnassa vallinnut järjestelmä pakotti nousevan puolueen mukautumaan epäviralliseen käytäntöönsä.

Eeva Simola otti omassa kirjoituksessaan kantaa puheenjohtajiston kausien pituuteen ja niiden vaikutukseen vaaleissa. Hän toivoi ennen kaikkea lisää tukea valitulle puheenjohtajalle. "Keskustelun puuttuessa esimerkiksi neljän vuoden takainen lähidemokratian kehittäminen on kuin pois pyyhitty... Brax puuttuu myös puolueen johtamistraumaan: ensin joku valitaan ja sitten tehdään tälle asiat vaikeiksi, vaikka valittu tarvitsisi apua. Sekin kuluttaa energiaa, että puoluejohto vaihtuu liian nopeaan: ei ehditä oppia. Niinpä puoluejohtajan pitäisi elää kahdet vaalit eli istua neljä vuotta kerrallaan, ellei yksistä vaaleista tule kohtuutonta tappiota."³⁰⁵ Vaalimenestyksestä oli tullut hyvän johtajuuden merkki ennen kovin hartaasti ääntenkalastelua vastustaneelle puolueelle. Pentti Kauranen huomautti Haaviston luopumisen puolueen puheenjohtajuudesta ministerin paikan myötä olevan myös riski. Jos ministeri menettää otteensa puolueesta, on Kaurasen

³⁰⁴ Välimäki, Pauli (1995) Murrosten jälkeen. Teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2*. Vihreä liitto, Helsinki, 72–73.

³⁰⁵ Simola, Eeva (1995) Vihreiden johtaminen ei paljon houkuttele. *Vihreä lanka* 20/1995.

mukaan tämän asemansa heikompi myös hallituksessa.³⁰⁶ Haaviston luopuminen puheenjohtajuudesta oli kuitenkin ehkä viimeinen yritys noudattaa vallanhajautuksen periaatetta. Valtionhoitajuudesta huolimatta pyrittiin näyttämään vaihtoehtoisuuden toimintatapojen osalta olevan edelleen voimissaan.

Vuoden 1995 kevään puoluekokous järjestettiin Tampereella. Pekka Haavisto perusteli vielä vaalikokouksen puheessaan ehdolle asettumattomuuttaan jatkokaudelle vallan kasaamisen välttämiseksi. Hän totesi jonkun muun kuin puolueen ainoan ministerin olevan pätevämpi ottamaan vastuulle vaaleihin valmistautumisen ja liiton hallintoon liittyvät asiat. Haavisto jatkoi: "Tiedän, että perinteisessä puolueessa, tällainen työn jakamisen logiikka on vieras. Toivon, ettei se ole vielä tullut vihreille täysin vieraaksi."³⁰⁷

Erkki Pulliainen puolestaan lupasi ennen vaaleja tehdä varapuheenjohtajan roolista näkyvän, jos hän tulisi valituksi tehtävään. "Siitä tulisi instituutio sillä silmänräpäyksellä.", Pulliainen uhosi.³⁰⁸ Pulliainen olikin pyydetty ehdolle juuri varapuheenjohtajan profiilin nostamiseksi.³⁰⁹ Ilmeisesti taustalla oli häivähdyksellinen alkuperäistä puheenjohtajisto-idea. Puheenjohtajiston oli alun perin tarkoitus olla lähes tasavahva johtoryhmä, joka toisaalta myös "vain" edustaisi valtuuskuntaa ja olisi tälle toimistaan vastuussa. Puheenjohtajasta oli kuitenkin tullut varsin pian muiden puolueiden puheenjohtajia vastaava instituutio, puolueen henkilöitymä.

Positiivista puolueen kannalta oli kasvanut ehdokasmäärä puolueen johtotehtäviin. Keskisuomalaisen mukaan puolueen uusi rooli valtionhoitajana hallituksessa näkyi myös liittokokouksessa suorina tuoliriveinä ja korotettuna puhujapöytä.³¹⁰ Hannes Mäntyrannan mukaan Tampereen kokous oli ensimmäinen, jossa puolueen puheenjohtajan valinta olisi pelkkä muodollisuus. Vihreissä oli viimein ymmärretty yhtenäisen imagon merkitys kuten perinteisissä puolueissa. Niinpä puolueen puheenjohtajan valinta de facto oli

³⁰⁶ Kauranen Pentti (1995) Vihreä ministeri tarvitsee tukemme. Vihreä lanka 21/1995.

³⁰⁷ Vihreän liiton vuosikokouksen pöytäkirja 17.–18.6.1995. VLA, K 7, KA.

³⁰⁸ Helsingin Sanomat 17.6.1995.

³⁰⁹ Kaleva 19.6.1995.

³¹⁰ Keskisuomalainen 18.6.1995.

tehty jo ennen kokousta.³¹¹ Mäntyranta osallistui tähän ns. ennakkovalintaan spekuloiden Tuija Braxin ja Osmo Soininvaaran mahdollisuuksia. Hänen mukaansa oli Soininvaaran päätettävissä, kumpi näistä kahdesta asettuisi ehdolle. Braxia kun pidettiin jossain määrin Soininvaaran suojattina. Soininvaaralla oli vastassaan Mäntyrannan sanojen mukaan selkeä junta, joka oli ns. Pyhän Perheen masinoima tukeaan ekologinen siipi. Heidän toisaalta odotettiin tukevan Braxia. Toisten mukaan Soininvaaraa ei pidetty aitona vihreänä teknologiaan ja matematiikkaan suuntautumisensa vuoksi, toisaalta kyseessä saattoi olla myös poliittisen kilpailijan puhdas kampittaminen. Soininvaaralla kun oli usein vastassaan maineikkaat miehet, Braxilla tunnetut naiset.³¹²

Erkki Pulliainen tuli lopulta valituksi haluamaansa varapuheenjohtajan tehtävään, puheenjohtajaksi valittiin odotetusti Tuija Brax. Turun Sanomissa todettiin joidenkin pelkäävän Braxin keskittävän valtaa liikaa itselleen, mutta Pulliaisen luovan tälle hyvän vastavoiman.³¹³ Brax oli useiden lähteiden mukaan valittu puheenjohtajan paikalle kompromissina, sillä osalle puolueenjäsenistä Osmo Soininvaara olisi ollut mahdoton ajatus uudeksi puheenjohtajaksi.³¹⁴ Aamulehti kertoi sisäpiiritietojen paljastaneen Braxin ehdokkuuden olleenkin Soininvaaran valinta. Brax puolestaan totesi valituksi tultuaan, ettei yksi ja sama ihminen pysty hoitamaan kunnolla sekä puolueen puheenjohtajuutta että ministerinpostia.³¹⁵ Hän siis yhti Haaviston näkemykseen. Valintansa myötä Brax luopui eduskuntaryhmän puheenjohtajuudesta ja tilalle valittiin Paavo Nikula.³¹⁶

Vallanhajautukseen liittyvien puoluesääntöjen oli tarkoitus suistaa vihreät oligarkian tendenssin tieltä kohti demokraattisempaa organisaatiokulttuuria. Johtajaeliitti syntyy Michelsin mukaan organisaation ja sen tehtävien määrän kasvaessa, jolloin johtajalle lankeaa erityisosaamisvaatimuksia. Ainut keino välttää oligarkian rautaisen lain mukainen

³¹¹ Mäntyranta, Hannes (1995) Tampere vetää linjaa. Vihreä lanka 24/1995.

³¹² Mäntyranta, Hannes (1995) Kuka valitsisi Tuija Braxin? Vihreä lanka 24/1995.

³¹³ Turun Sanomat 19.6.1995.

³¹⁴ Turun Sanomat 17.6.1995.

³¹⁵ Aamulehti 17.6.1995.

³¹⁶ Vihreä lanka 25–28/1995.

hierarkkinen puolue-eliitti on vahva ja karismaattinen johtaja.³¹⁷ Tämän tyyppiset johtajat kuuluvat kuitenkin harvoin suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin, sillä institutionalisoitunutta puoluejohtomallia pidetään ainoana vaihtoehtona. Vahva karismaattinen johtaja tarvitsisi institutionaalisten rajoitteiden sijaan täysin vapaat kädet sekä täyden luoton muulta puolueorganisaatiolta. Saamansa tuen ja valtuuksien sekä valloittavan persoonansa avulla karismaattinen johtaja voisi saavuttaa menestyksen.³¹⁸

Vihreältä liitolta puuttui alkuvaiheessaan puolueorganisaatio, joten liiton puheenjohtaja pystyi johtamaan puoluettaan ilman näitä institutionaalisia rajoitteita. Vihreiden tavoite oli kuitenkin siinä suhteessa vastakkainen, ettei alkuperäisenä tavoitteena ollut vahva johtaja vaan pikemminkin tämän näkymättömyys tai esiintyminen pluraalissa. Toisaalta hyvin pian 1990-luvun lähestyessä ja koittaessa, samaan aikaan kun vaadittiin puolueinstituutioperinteisiin kuuluvaa kolmiportaista mallia, toivottiin puolueen johtajalta erinäisten tahojen toimesta karismaattisuutta ja näkyvyyttä mediassa, jottei puolue muuttuisi näkymättömäksi Suomen poliittisella kartalla. Vaalien ahkera kenttätyöläinen Pekka Haavisto sai jopa osakseen moitteita näkymättömyydestä puheenjohtajana ollessaan. Vähäisiksi jäivät sen sijaan niiden joukot, jotka toivoivat poliittiseen kulttuurin muutokseen kuulunutta tehtävien jakoa puolueen puheenjohtajiston kesken. Erkki Pulliaisen valintaa varapuheenjohtajaksi vuonna 1995 ja hänen puheitaan varapuheenjohtajan toimen institutionalisoitumisesta voitaneen pitää vain kuriositeettina. Vihreiden varapuheenjohtajat ovat nykyisin yhtä näkymättömiä kuin hallituskumppanipuolueiden kollegat. Tosin vihreissä on jälleen herätelty henkiin mahdollisuutta useamman kuin yhden vahvan puheenjohtajan järjestelmästä.

Jan Sundberg on omassa puolueorganisaation hierarkkisuuksi määrittelevässä jaottelussaan valinnut yhdeksi säännöksi puoluejohdon kierrätyksen eli rotaation. Sundberg pitää vihreitä tässä suhteessa niin egalitaarisina kuin hierarkkisina.³¹⁹ Vaikka rotaatioperiaate on vahvasti esillä, asettavat rotaatiosäännöt luottamustoimia hamuavan henkilön vain lyhyeen

³¹⁷ Michels, 77–84.

³¹⁸ Sundberg, 137–138.

³¹⁹ Sundberg, 70.

paitsioon. Samat henkilöt pyörivät luottamustoimissa vuodesta toiseen, kuten itse puoluejäsenetkin valittelivat ja kritisoivat ns. näennäisrotaatiota.

Sundberg katsoo myös vihreiden kuuluvan puolueisiin, joiden johtajalla on vahva valta, mutta tuo valta on puolueinstituution rajoittamaa. Koska kaikki puolueet marginaalipuolueita lukuun ottamatta on kehystetty instituutioksi samaisten raamien sisään, sisältävät niiden yksityiskohtaiset puolueohjelmat eroavaisuuksia korkeintaan detaljeissa. Näin ollen lähes ainoaksi erottautumiskeinoksi jää karismaattinen johtaja, mikä on yhdessä median kasvaneen roolin kanssa luonut vaatimuksia puoluejohtajan persoonalle myös institutionalisoituneessa mallissa.³²⁰

Kiintoisa on myös Sundbergin huomautus vihreissä tapahtuneessa, mutta ns. perinteisissä puolueissa ennen kuulumattomasta liikkeestä puoluesihteerin paikalta puoluejohtajaksi, kuten Saurin tapauksessa.³²¹ Myös Tuija Brax oli ennen puheenjohtajan pestiään ehdolla puoluesihteeriksi. Tätä rotaatiota voidaan pitää esimerkkinä puolueen sisäisestä toiminnasta, jolla pyrittiin vastustamaan oligarkkisia johtamistendensejä. Muistakin ehdokasasetteluista voidaan päätellä, ettei vihreissä vallinnut puolueen ensimmäisinä vuosina jako poliittisesta eliitistä valikoituviin puheenjohtajaehdokkaihin ja toiminnanihmisistä rekrytoitaviin puoluesihteerikandidaateihin. Yhtenä merkinä Vihreän liiton institutionalisoitumisesta voidaan pitää, ettei vastaavaa liikettä enää myöhemmin tapahtunut näiden puoluehallinnon toimien välillä, vaan ne eriytyivät kuten perinteisissä puolueissa.

Tasa-arvo on demokratian olennaisin määrittelevä tekijä, mutta sillekin löytyy kyseenalaistajansa. Juuri Charles Beitz on yksi kyseenalaistajista. Hänen mukaansa ei ole välttämättä kovin hedelmällistä pitää kiinni yksittäisestä periaatteesta, ei edes tasa-arvosta, demokratiaa määritettäessä. Beitz huomauttaa, ettei esimerkiksi John Stuart Millin demokratiakäsitys, jossa suurin valta suotaisiin kyvykkäimmille ja koulutetuimmille yksilöille,

³²⁰ Sama, 139.

³²¹ Sama, 136–137.

ole tasa-arvoinen. Poliittisen tasa-arvon merkityksen määrittely onkin hyvin kiistanalaista.³²² Vihreissä lähtökohtana kuitenkin oli mahdollisimman pitkälle viety tasa-arvo, joka takaisi parhaat valinnat luottamustoimiin. Samalla välttäisiin omat suosikkinsa läpi juttavalta puolue-eliitiltä. Pyrkimyksenä oli siis elitistisen minimalistisen demokratiakäsityksen vastakohta.

³²² Beitz, 16–26.

7 PERIAATEKYSYMYKSET

Vihreille keskeisiä äänestyksen paikkoja puoluekokouksissa tarkkailemani ajanjaksonani olivat kysymykset hallitusvastuun ottamisesta sekä kannanottamisesta EY-jäsenyyteen. Hallitusvastuun ottamisesta päätettiin lopulta äänestää puolueessa vuoden 1995 eduskuntavaalien jälkeen, EY-jäsenyyteen ei sen sijaan haluttu ottaa virallista kantaa. Jälkimmäinenkin päätös tosin syntyi äänestyksen kautta.

Jäsenäänestämiseen puolueessa ei sen sijaan ole uskottu. Vuoteen 2011 asti valinta tehtiin 400 hengen puoluekokouksessa. Keväällä 2011 vihreiden jäsenille kuitenkin suotiin mahdollisuus neuvoa-antavaan jäsenäänestykseen tulevasta puheenjohtajasta.³²³ Puheenjohtajasta olisi tosin äänestetty puolueen jäsenten kesken jo 2009³²⁴, jos Anni Sinnemäki olisi saanut itselleen haastajan. Jäsenjärjestöt ovat myös järjestäneet neuvoa-antavia jäsenäänestyksiä valitessaan muun muassa eduskuntavaaliehdokkaita.³²⁵

Puolueen tärkeimmistä linjoista ei ole ollut tapana äänestää, vaikka monet haluaisivat äänestämällä selkeyttä puolueen ydinvoimakantaan. Periaatteista päättäminen kuuluu puoluekokousten ulkopuolella nykyisin 40-henkiselle valtuuskunnalle.

Voidaan pitää hieman paradoksaalisena, ettei puolueessa ole vakituisena käytäntönä jäsenäänestystä, vaikka se laskee hallitussaavutukseen kansalaisaloitteen kirjaamisen perustuslakiin.³²⁶ Puolueen sisäisissä äänestyksissä uuden teknologian eli sähköisen äänestyksen hyödyntäminen olisi myös ongelmattomampaa kuin valtakunnallisessa mittakaavassa.

³²³ Jäsenäänestys Vihreiden puheenjohtajasta. <http://www.vihreat.fi/jasenaanestys> (luettu 22.7.2013).

³²⁴ Vihreät päättivät jäsenäänestyksestä puheenjohtajavalinnassa. <http://www.vihreat.fi/node/3538> (luettu 22.7.2013).

³²⁵ Esim. Eduskuntavaaliehdokkaiden jäsenäänestys. <http://espoonvihreat.fi/esvi/?q=node/719> (luettu 22.7.2013).

³²⁶ Saavutuksiamme hallituksessa 2011–2015. <http://www.vihreat.fi/hallitustie> (luettu 22.7.2013).

7.1 Hallitukseen vai ei?

Kysymys hallitusvastuusta oli merkittävä koetinkivi niin vihreille kuin monille muillekin marginaalista yleispuolueeksi nouseville puolueille. Olihan oligarkian oppi-isä Michels pelotellut arvojen uudelleen arvioinnin pysähtyvän yhteiskunnassa tyvenevään veteen, kun hallitseva luokka vetää vaihtoehdoisen opposition yhteistyöhön hallituksen kanssa.³²⁷ Vastuun ottaminen kasvatti todennäköisyyttä joustaa periaatteista. Kompromissit ovat puolestaan harvoin liikelähtöisten puolueiden ensisijaisia tavoitteita, sillä riskinä on tuolloin menettää vaihtoehtoon viehättyneet äänestäjät. Esimerkiksi Osmo Soininvaara totesi kuitenkin jo vuonna 1991 kompromissien olevan pakollisia, jos vaikutusvaltaa haluaa lainkaan.³²⁸ Samainen vaihtoehtoisuuden menettämisen uhka voidaan nähdä syynä esimerkiksi perussuomalaisten kieltäytymiseen hallitusvastuusta tähän asti. Vihreillekin tuon vastuun ottaminen oli aluksi kovin vastentahtoista ja kyseisestä askeleesta keskusteltiin pitkään ennen sen ottamista. Toisaalta liikkeellä on tarve muuttaa strategiaansa kohti institutionalisoituneen konventionaalisen politiikan suuntaan median ja viranomaisten tottuessa liikkeen radikaaleihin tempauksiin.³²⁹

Puolueen nopea menestys ja äänisaaliin kasvu vaali vaalilta pakotti puolueen jo piakkoin sen perustamisen jälkeen pohtimaan mahdollista hallitusvastuuta ja siihen liittyvää problematiikkaa. Ensimmäisiä debatteja käytiin vuonna 1989, jolloin keskusteltiin siitä, kenelle kuuluisi päätös hallitusvastuun ottamisesta. Eduskuntaryhmä ei ollut mielissään ajatuksesta, että liitto sekaantuisi hallitusvastuukysymykseen. Liitto puolestaan kaavaili sen ja eduskuntaryhmän yhteiskokousta, joka päättäisi hallitusvastuun ottamisesta. Osmo Soininvaaran vastaehdotus oli, että liitto antaisi eduskuntaryhmälle vain suosituksen. Hautala puolestaan näki koko liiton mukanaolon suotavaksi päätöstä tehtäessä. Hallitustyö tuntuikin olevan jopa puolueen perustamista suurempi kynnys.³³⁰

³²⁷ Michels, 250. Michels tosin puhui ääriivasemmistolaisesta oppositiosta.

³²⁸ Mörä, Tuomo (1991) On osattava hävitä vähän. Vihreä lanka 21.3.1991.

³²⁹ Tarrow, 101–102.

³³⁰ Vihreä lanka 12/1989.

Vihreille povattiin jo melko varhain hallitusvastuuta julkisuudessa. Vuoden 1989 syyskokouksen jälkeen Savon Sanomat arveli vihreiden pohjustavan hallituspaikkaa sääntömuutoksillaan. Lehden mukaan liiton johtohenkilöiden vallan hajautuksen ja vaihtuvuuden periaatteet olivat muuttuneet tilanteen mukaan. Tähän viittasi Savon Sanomien mielestä Hautalalle suotu jatkoaika puheenjohtajan pallilla.³³¹

Vihreiden sisäinen poliittinen kulttuuri on aina korostanut keskustelun tärkeyttä. Vuoden 1992 hallitusneuvotteluissa kävi ilmi, ettei johdon yhteyden pito kenttään ollut kaikkien mielestä riittävää. Kentältä kantautuneet äänet epäilivät johdon unohtavan periaatteet vallanhimossaan. Ratkaisuksi Pekka Sauri ehdotti uuden teknologian hyödyntämistä eli sähköpostiverkon käyttöönottoa, jotta luottamus näiden kahden välillä säilyisi.³³²

Sähköpostiverkoista ja muista internetin tarjoamista keskustelufoorumeista muodostuikin puolueelle tärkeä viestinkanava. Puolue oli ainakin tässä suhteessa edelläkävijä, mutta toisaalta herää missä suhteessa nämä sähköpostiverkot olivat eksklusiivisia. Kuinka avoin tämä keskustelukanava oli, jää avoimeksi kysymykseksi. Osa tutkimukseni aihepiiristä käydyistä puheenvuoroista on myös täten ikuisesti saavuttamattomissa.

Ennen vuoden 1995 eduskuntavaaleja Vihreän liiton uumoiltiin tähyävän vaalivoittoon ja sen myötä hallitusvastuuseen.³³³ Kuluneen neljän vuoden aikana vihreiden sisällä olikin kypsynyt yhteisymmärrys ja päätös hallitusvastuun tavoittelemisesta. Lopullinen päätös tehtiin vaalien jälkeen eduskuntaryhmän ja valtuuskunnan yhteiskokouksessa äänin 31 -6. Samalla valittiin tuleva ministeri.

Pekka Haavisto valittiin vihreiden ensimmäiseksi ministeriksi selkein numeroin, kun puolueen osallistumisesta hallitustyöhön oli päätetty.³³⁴ Pekka Haavisto sai 22 äänen saaliin, Osmo Soininvaaran jäädessä seitsemään ja Satu Hassi kuuteen ääneen.³³⁵ Haavistosta sai kunnian olla ensimmäinen puoluekannaltaan vihreä ministeri länsimaisessa

³³¹ Savon Sanomat 24.11.1989.

³³² Sauri, Pekka (1992) Paraatiovesta oppositioon. Vihreä lanka 16/1992.

³³³ Turun Sanomat 5.2.1995.

³³⁴ Vihreä lanka 16/1995.

³³⁵ Vihreä lanka 16/1995.

demokratiassa.³³⁶ Keskusteluun sisältyi kysymys myös siitä, mitkä olivat puolueen vallitsevan linjan mukaiset periaatteet. Alkuperäiset liikepuolueen linjaukset kun eivät enää sinällään soveltuneet hallituspuolueen tarpeisiin.

Useamman vihreän kirjoitus Vihreässä langassa nimitti Haaviston valintaa voimakkaan lobbauksen tulokseksi, jonka taustalla oli ns. Komposti-kopla. Muuten ei heidän mukaansa ollut selitettävästi, että vähemmän kompetentti ehdokas tuli valituksi Satu Hassin sijaan. Samalla kirjoittajat totesivat, että vihreiden tulisi olla muutakin kuin yhden asian löyhkäävä liike. Ennen kaikkea he peräänkuuluttivat todellista tasa-arvoa puolueen sisällä.³³⁷ Timo Harakka kirjoitti pitkän vuodatuksen ministerivalinnan jälkeen puolueen sisäisestä blokkautumisesta ja periaatteiden katoamisesta.

”Vihreä liike sikisi vallan kritiikistä. Väitimme, että demokratia on vajaa, ja että toimisimme paremman poliittisen moraalien puolesta – omalla esimerkillämme. Vastustimme politiikan ammattimaistumista; sitä, että poliitikoista tulee oma sisäsiittoinen eliittinsä. Puolueita arvostelimme harvainvaltaisuudesta, vallan keskityksestä ja hierarkisuudesta. Päätimme, että vihreille ei käy näin. Koska valta korruptoi hyvänkin ihmisen, se yritettiin estää rakenteellisin keinoin – säännöin ja sopimuksin. Rotaatiolla velvoitettaisiin johtajat ja kansanedustajat kierrättämään valtaansa. Vanhoilla valtiolla on aina julkisuuden, poliittisen kokemuksen ja ystäväverkoston ylivoima uusiin kilpailijoihin nähden – siksi oli väistyttävä itse ja vapaaehtoisesti. Valtaa ei haluttu keskittää eduskuntaan, joka on vain yksi poliittisen toiminnan taso. Siksi puolueenpuheenjohtaja ei saanut olla kansanedustaja. Näistä rakenteellisista rajoituksista on sittemmin luovuttu. Samanaikaisesti vihreä vallan kritiikki on kymmenessä vuodessa tyystin vaimentunut... Kun aikaisemmin väitettiin, että valta korruptoi, nyt päätettiin, että ei korruptoi. Muuta perustetta ei oikein ollut kuin se, että vihreät ovat moraalisesti korkeatasoisia ihmisiä, etenkin puolueen parhaimmisto – Hyvät tyypit... Mikä tahansa periaate, ohjelmapykälä

³³⁶ Soininvaara 2012, 40.

³³⁷ Kivinen, Hanna – Krohn, Minerva – Hiltunen, Merja – Krohn, Katja – Lehto, Milko (1995) Vihreä joukkopsykoosi. Vihreä lanka 16/1995.

ja lupaus joustaa aina Hyvän Tyypin tieltä. Syntyi Hyvien Tyyppien diktatuuri. Sisäpiiri, Perhe, on pieni: siihen kuuluu Heidi Hautala, Pekka Haavisto ja Pekka Sauri... Haaviston valinta on vain yksi tapaus, kun periaatteita muokataan Hyville Tyypeille sopiviksi... Kun nyt Hyvät Tyypit jälleen järjestivät Hyvän Tyypin aseisiin, Haaviston ministeriksi, äänestäjien silmille räjäytettiin moraalittomuuden monikärkiohjus... Monessa perinteisessä puolueessa – joita olemme halveksineet kaikki nämä vuodet – ei tulisi kysymykseenkään, että vaalit hävinnyt, itsekin pudonnut puheenjohtaja edes tarjoutuisi ministeriksi... Nyt Haavisto sysäsi vastuun muille, ja antoi Hyvien Tyyppien lobata hänen puolestaan voimakkaasti... Ja kun palkitsimme puoluejohtajan todistimme myös, ettei vaaleja oikeastaan hävittykään... Heidi Hautala oli päättänyt valita Haaviston ministeriksi ja Hassin puheenjohtajaksi. Kysymättä edes Hassilta... Kunniakseen Satu Hassi ei suostunut Perheen suunnitelmaan. Muu valtuuskunta taipui, kuten joka kerta ennenkin, Hautalan tahtoon ... Pekka Haaviston valinta on viime aikojen räikein poliittinen virkanimitys. Korkean moraalin sijaan vihreissä vallitsee kaksinaismoraali... Valtakritiikki on passé – vihreille.”³³⁸

Harakan avautuminen poiki useita vastauksia. Heidi Hautala puolusti Haaviston valintaa huomauttamalla tämän poliittisesta kokemuksesta, jota oli kertynyt kahden kauden verran ulkoasiainvaliokunnassa.³³⁹ Rauno Lukala puolestaan totesi päätyneen Haavistoon, koska tämä oli ainut eduskunnan ulkopuolinen muuten tasaväkisistä ehdokkaista. Ettei Haavisto ollut tullut valituksi edellisissä eduskuntavaaleissa, johtui Lukalan mukaan siitä, että tämä oli uhrannut henkilökohtaisen kampanjansa tehdessään työtä puolueen vaalimenestyksen eteen maakunnissa.³⁴⁰ Kirjoituksessaan Harakka oli myös kritisoinut Hautalan kaksoisedustusta, kun hän ei luopunut välittömästi kansanedustajan paikastaan tullessaan valituksi Euroopan parlamenttiin. Pekka Sauri huomautti vastineessaan, että 5. marraskuuta 1994 pidetyssä valtuuskunnankokouksessa oli todettu lyhyen kaksoisedustuksen olevan mahdollinen.³⁴¹

³³⁸ Harakka, Timo (1995) Hyvien tyyppien diktatuuri. Vihreä lanka 18/1995.

³³⁹ Hautala, Heidi (1995) Vääriä tyyppisiä. Vihreä lanka 19/1995.

³⁴⁰ Lukala, Rauno (1995) Järkyttyneille aatesisarille. Vihreä lanka 19/1995.

³⁴¹ Sauri, Pekka (1995) Harakka unohtaa faktat. Vihreä lanka 19/1995.

7.2 Kiistanalainen EY-jäsenyys

Vihreät olivat toimintansa alusta asti tehneet yhteistyötä eurooppalaisten sisarjärjestöjensä kanssa. Euroopan yhteisöön liittymiseen ei kuitenkaan puolueessa suhtauduttu kovin suopeasti aiheesta käydyn debatin käynnistyessä 1990-luvun alussa. Yksittäisen kansalaisen sananvallon pelättiin pienenevän entisestään ja ruohonjuuritasodemokratian periaatteiden hautautuvan yhä syvemmälle.

Avoimuuden arvottaminen nousi esiin myös EY-jäsenyysneuvottelujen aikana. Tuolloin jo asemansa parlamentaarisessa järjestelmässä melko vankasti paaluttaneessa puolueessa muistettiin vielä päätöksenteon läpinäkyvyyden vaateet.³⁴² EU:n kaltaisessa ylikansallisessa instituutiossa neuvottelut eivät voi olla läpinäkyviä. Euroopan komission riippumattomuus suhteessa vaaleilla valittuun parlamenttiin nähtiin niin ikään epäkohtana. EY antoi ei-toivotun mahdollisuuden poliittisen vastuun välttämiseen. Näin demokratian palautekeinona toimiva tilivelvollisuus on helppo välttää.³⁴³ Jäsenyyden vastustus oli puolueen edistyksellisyyteen nähden suhteellisen suurta ja keskustelu aiheesta vilkasta.³⁴⁴

Puolueen jäsenet jakautuivat melko tasaisesti integraation kannattajiin ja vastustajiin. Timo Krogerus esittikin, että puolueen puheenjohtajiston rakenteen tulisi heijastella myös puolueen jakautumista integraatiokysymyksessä. Hänen mukaansa hyvä vaihtoehto olisi valita toinen puheenjohtaja EY-jäsenyyden vastustajien puolelta.³⁴⁵

Kovaa sananvaihtoa aiheesta kävivät Vihreän langan Pekka Sauri ja Thomas Wallgren. Wallgrenin mielestä kykenemättömyys yhteisen kannan muodostamiseen osoitti puolueen perustamisen olleen vika tikki. Hänen mukaansa puolueen kyvyt olivat riittämättömät parlamentaariseen toimintaan. Sauria Wallgren kritisoi siitä, ettei tämä erotellut argumentoinnissaan vallan käyttöä ja tuottoa. Käyttäjänä olivat Wallgrenin määritelmässä parlamentaariset elimet, tuottajana taas vallan laadun määrittelevä kansalaisyhteiskunta.

³⁴² Vihreä Lanka 46/1992.

³⁴³ Setälä 2003, 10–11.

³⁴⁴ Vihreä Lanka 38/1991.

³⁴⁵ Krogerus, Timo (1992) EY:n vastustajia vihreiden johtoon. Vihreä lanka 46/1992.

Tätä laatua Wallgren ei pitänyt tuolloin riittävänä solidaarisuus- ja ympäristöongelmien ratkaisemiseen. Demokratiavajetta EY:ssä Wallgren kuvaili musertavaksi. EY:n ja tutujen riskien sijaan vihreiden tulisi keskittyä uudenlaisen vallan luomiseen, vaikka se toisikin mukanaan arvaamattomat haasteet.³⁴⁶ Omassa argumentaatiossaan Sauri huomautti Wallgrenin dikotomian kautta tehdyn tulkinnan olevan väärä.

”Wallgren tulkitsi väärin eli dikotomian kautta, että vallankäyttö olisi ajatuksissani vain parlamentaarisilla foorumeilla. Valitettavasti tämä vanha dikotomiakäsitys vaivaa edelleen vihreän liikkeen sisällä, vaikka siitä tulisi päästä eron. Myös Arkadianmäkeä ja Brysseliä tarvitaan.”³⁴⁷

Vastakkain olivat siis Wallgrenin Johannes Agnolin aatoksiin viittaava pyrkimys muuttaa poliittista järjestelmää jopa radikaalein keinoin ja Saurin reaalipoliittinen suhtautuminen. Ensimmäinen heistä ei nähnyt muutoksen olevan mahdollinen järjestelmän sisältä, kun taas jälkimmäinen heistä koki soluttautumisen itse järjestelmään olevan pakollista vallan saamiseksi ja muutoksen mahdollistamiseksi.

Puolue pysyi loppuun asti kahtia jakautuneena suhteessa liittymiskysymykseen. Yksimielisyyteen oli myös vaikea päästä siitä, tulisiko liittymisestä äänestää puolueen sisällä vai ei. Vuoden 1993 liittokokouksessa päädyttiin olla ottamatta kantaa EU-jäsenyyteen. Silti vuoden 1994 vuosikokouksessa äänestettiin siitä, äänestetäänkö jäsenyydestä ja jos niin tehdään, niin milloin. Ratkaisua perusteltiin sillä, että joissakin järjestöissä valittiin edellisellä kerralla liittokokousedustajia ymmärtämättä EU-asian tulevan esille liittokokouksessa.³⁴⁸ Lopulta kannanottamattomuus oli voittava kanta. Vuoden 1994 vuosikokous päättyi olemaan ottamatta kantaa Suomen EU-jäsenyyteen äänin 20–12. Esimerkiksi integraatiovastainen³⁴⁹ Ulla Klötzer piti päätöstä huojentavana ja totesi sen pelastaneen

³⁴⁶ Wallgren, Thomas (1992) Kyytiä reaalipoliitikalle. Vihreä lanka 8/1992.

³⁴⁷ Sauri, Pekka (1992) Mitä Sauri todella sanoi? Vihreä lanka 9/1992.

³⁴⁸ Vihreä lanka 23/1994.

³⁴⁹ Soininvaara 2012, 23.

puolueen yhtenäisyyden.³⁵⁰ Tosin päätöksen ounasteltiin olevan osaksi myös asemien petaamista tuleviin hallitusneuvotteluihin.³⁵¹

Johdatuksena EU-politiikkaan vihreiden puolueohjelma kirjattiin vuonna 1994 vaatimus kansainvälisen päätöksenteon avoimuudesta ja demokraattisuudesta. Euroopan Unionin päätöksentekoa haluttiin demokratisoida ja päätösten valmistelu tehdä avoimemmaksi pohjoismaisen julkisuusikäntännön hengessä.³⁵²

Lopulta vihreät olivat puolueista se, joka sopeutui EU:n järjestelmään sulavasti. Silti kriittisiäkin äänenpainoja esiintyy. Esimerkiksi Heidi Hautala on tuoreessa blogikirjoituksessaan peräänkuuluttanut niin suoran demokratian kuin muutenkin demokraattisuuden vahvistamista muun muassa EU-parlamentin voimistamisella.³⁵³ Juuri sama huoli painoi puolueen EY-vastustajia 1990-luvun alussa.

Suuri kysymys oli ja on edelleen, kuinka toteuttaa julkista harkintaa hallinnon monimutkaistuksessa ja keskittyessä sekä asiantuntijavallan lisääntyessä. Jürgen Habermas kutsuu tätä ongelmavyöhdin paksuuntumisen ilmiötä tiedolliseksi ylikuormittumiseksi.³⁵⁴ Poliittisesta tahdonmuodostuksesta tulee alimääräytynyttä, mikä puolestaan heikentää päätöksenteon legitimitettä. Yleinen esimerkki tästä on juuri Euroopan unioni ja kansalaisten mahdoton tehtävä seurata kaikkia heitä koskevia päätöksentekoprosesseja kyseisessä instituutiossa. Kuvatunlainen järjestelmä johtaa helposti kansalaisen autonomisen harkinnan kyvyn heikentymiseen. Kansalaisten harjoittaman autonomisen harkinnan ja edustuksellisen päätöksentekojärjestelmän välille voi syntyä myös kuilu, jolloin edustuksellinen järjestelmä ei enää kykene vastaanottamaan autonomisen

³⁵⁰ Vihreä lanka 24/1994.

³⁵¹ Lommi, Ilpo (1994) Kaukoviisautta, arkuutta vai taktikointia. Vihreä lanka 25–28/1994.

³⁵² Vihreän liiton puolueohjelma 1994.

<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=vihryleis1994> (luettu 22.7.2013).

³⁵³ Hautala, Heidi (2013) Miten löytää EU:lle suunta demokraattisella tavalla?

<http://www.heidihautala.fi/2012/09/miten-loytaa-eulle-suunta-demokraattisella-tavalla/> (luettu 10.7.2013).

³⁵⁴ Habermas, 320.

kansalaisyhteiskunnan synnyttämiä mielipiteitä. Huolestumista voidaan pitää aiheellisenä, sillä deliberatiivisen demokratian teorian voidaan katsoa heijastavan länsimaisen nyky-yhteiskunnan ihanteita ja arvoja.³⁵⁵

Deliberatiivisella demokratialla ja edustuksellisella demokratialla on ristiriitansa. Edustustehtäviin ehdolla olevat poliitikot edustavat pääsääntöisesti tiettyä intressiryhmää. He voivat myös lietsoa yhteiskunnallisia konflikteja kalastellessaan ääniä. Näissä olosuhteissa julkisuus saattaa heikentää päätöksenteon perusteita. Silti esimerkiksi Jürgen Habermas myöntää delegoinnin välttämättömyyden modernissa yhteiskunnassa päätöksenteon kompleksisuuden vuoksi. Habermas korostaakin puolueiden, kansalaisjärjestöjen ja tiedotusvälineiden roolia kansalaisten ja päätöksentekijöiden välisenä viestinvälittäjänä kansalaisten kokemista epäkohdista. Parlamentarismi ja puolueiden välinen kilpailu varmentavat Habermasin mukaan julkisen mielipiteen vaikutuksen poliittiseen päätöksentekoon. Osa deliberatiivisen demokratian teoreetikoista on vaatinut kansalaisyhteiskunnalle suurempaa roolia kuin Habermas. Heidän mukaansa kansalaisten aktiiviselle vaikuttamiselle tulisi tarjota edustuksellisten mekanismien lisäksi muitakin institutionalisoituja vaikutusväyliä.³⁵⁶ Samankaltaisesti ovat vihreät vaatineet uusien vaikutusväylien tarjoamista kansalaisille.

Täydellistä itsehallintoa voidaan pitää mahdottomuutena, mutta missä menee sopivan delegoinnin määrä edustuksellisessa demokratiassa? Tähän kysymykseen vihreät hakivat vastausta omia menettelytapoja määritellessään sekä etsiessään keinoja vallitsevan demokraattisen järjestelmän kehittämiseksi. Puoluetta perustettaessa valtaosa sen tulevista puoluejäsenistä jakoi näkemyksen nyky-yhteiskunnan poliittisen päätöksentekovallan liiallisesta delegoinnista kansalaisilta valtuutetuille edustajille ja virkamiehille. Samaa ovat niin ikään epäilleet sekä eräät osallistuvan demokratian teoreetikot että deliberatiivisen demokratian kannattajat. Deliberatiivisen demokratian teoreetikoissa on kuitenkin myös elitistinsä. He eivät suosisi kansanäänestystä, koska kansa ei ole joka tapauksessa riittävän

³⁵⁵ Setälä 2003, 161.

³⁵⁶ Sama, 158–160.

sivistynyttä.³⁵⁷ Osallistuvan demokratian primääri tavoite on tasa-arvo päätöksenteossa, kun taas deliberatiivinen demokratia ja kompleksinen proseduralismi tähtäävät ensisijaisesti poliittiseen oikeudenmukaisuuteen.

Charles Beitz on soveltanut kompleksista proseduralismiaan vaalijärjestelmien, poliittisten agendojen sekä puolue- ja kampanjarahoitusten arviointiin. Tiettyjen instituutioiden suosittelun sijaan Beitz antaa periaatteet, joiden avulla voidaan rakentaa mahdollisimman oikeudenmukainen instituutio. Hänen teoriansa pyrkii ennen kaikkea osoittamaan, mitä epäoikeudenmukaisuuksia demokraattisen instituution tulisi välttää.³⁵⁸ Vihreiden vaihtoehtoisuus puoluedemokratian näkökulmasta tiivistyikin paljolti niiden epäoikeudenmukaisten menettelytapojen välttämiseen, joiden he näkivät tuottavan epäoikeudenmukaisuutta ja epätasa-arvoisuutta nk. perinteisissä puolueissa. Muutoksen oli tarkoitus edetä myös puolueen rajojen ulkopuolelle, koko yhteiskuntaa koskevaksi. Valtajärjestelmän demokratiavajeen täyttäminen oli vihreille yksi oikeutuksista parlamentaariseen politiikkaan osallistumiselle ja vallan tavoitteluun sen sisällä.

Vihreät halusivat vallitsevaan poliittiseen kulttuuriin elementtejä muodollisten instituutioiden ulkopuolelta, omilta liikejuuriltaan.³⁵⁹ Mahdollisuuksia julkiseen keskusteluun toivottiin parannettavan. Yhtäläinen vaikutusvallan toivottiin kuuluvan kaikille kollektiivisten päätösten lisäksi menettelytapoja ja poliittista agendaa määriteltäessä. Agendan määrittelyllä tarkoitetaan poliittisen päätöksenteon piiriin kuuluvien asiakysymysten sekä näistä kysymyksissä mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen määrittelyä. Myös päätöksentekomenettelytavan valinta ja päätöksenteon ajoitus ovat osa agendanmäärittelyä.³⁶⁰ Vihreän liiton ensimmäisinä elinvuosina juuri agendanmäärittely aiheutti ehkä kitkerimmät kiistat puolueessa. Intressit olivat moninaiset heterogeenisen liikkeen pohjalta syntyneessä puolueessa.

³⁵⁷ Setälä, Maija (2006) *Demokratiakäsite ja demokratian normatiiviset perusteet*. Teoksessa Borg, Sami (toim.): *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriö, Helsinki, 9.

³⁵⁸ Beitz, 113.

³⁵⁹ Setälä 2006, 8.

³⁶⁰ Setälä 2003, 90.

Menettelytapoihin olen kiinnittänyt tutkimuksessani erityshuomiota, koska proseduralististen demokratiakäsitysten mukaan demokratian hyväksyttävyyys perustuu siihen, että kaikki ovat antaneet hyväksyntänsä päätökseen johtaneille menettelytavoille. Hävinneen osapuolen on helpompi hyväksyä lopputulos, kun he ovat antaneet hyväksyntänsä annetuille pelisäännöille. Tässä piileekin proseduralismin vahvuus verrattuna muihin demokratiateorioihin.³⁶¹ Vihreiden käsitys onnistuneesta demokratiasta oli sisäisen diskurssin perusteella hyvin lähellä proseduralsimia.

³⁶¹ Setälä 2003, 80.

8 LOPPUAATOKSIA

Koijärvellä verkostoitunut nuoriso ei synnyttänyt olemassa olleiden puolueiden suunnanmuuttajaksi katalysaattoria, vaan omilla jaloillaan seisovan ympäristöpuolueen, josta kehittyi yleispuolue muiden kaltaistensa joukkoon. Vihreän liikkeen puoluepoliittinen suuntautuneisuus muodostui omaksi orgaanikseen ja vähitellen karisivat luulot myös tämän toiminnan ulottuvuuden väliaikaisuudesta. Myönnytyksiä puolue-instituutiolle tehtiin tiipoittain, vuosi kerrallaan. Vuonna 1987 erinäköiset vihreät yhdistykset koottiin saman sateenvarjon alle Vihreänä liittona. Seuraavana vuonna myönnyttiin puoluemuotoon ja vuonna 1989 koettiin puoluetukien vastaanotto mahdolliseksi.

Koijärven nuorisoon kuulunut Osmo Soininvaara on todennut omassa yhteenvedossaan suomalaisesta vihreästä politiikasta taistolaisten muodostaneen vihreille pitkäaikaisen trauman, joka johti osaltaan ehdottomaan antiautoritaarisuuteen sekä hierarkkisen organisaatioon välttelyyn. Pelkona oli taistolaisten invaasio vuosikokousten kautta. Seurauksena oli kuitenkin epädemokraattisuus, kun media valitsi liikkeen jäsenten puolesta johtohenkilöt.³⁶² Median valittuja oli vaikea horjuttaa asemastaan, sillä vihreät ymmärsivät hyvin julkisuuden arvon tuoreelle poliittiselle liikkeelle. Toisaalta organisaation puutteeseen vaikutti ajatus projektiluonteisuudesta. Soininvaaran mukaan 1980-luvulla puhuttiin pienessä ydinjoukossa vihreästä projektista, jonka oli tarkoitus vaikuttaa katalyytin lailla sosiaalidemokraatteihin. Myöhemmin monet vihreistä aktiiveista puhuivat sosiaalidemokraateista varoittavan esimerkkinä siitä, miten liikkeelle tulisi käymään, jos se jämähäisi instituutioiden rinnalle. Esimerkiksi Anto Leikola vertasi vihreiden aatteen laimentumista sosiaalidemokraatteihin. Monesta muusta poiketen hän kuitenkin näki laimentumisen toivottavana, koska kehitys ilmaisi aatteista tulleen itsestänselvyyksiä yhteiskunnassa.³⁶³ Demokratian käytäntöjen kehittämiseen liittyvistä aatteista ei kuitenkaan koskaan tullut tällaisia valtakunnallisia itsestänselvyyksiä.

³⁶² Soininvaara 2012, 45.

³⁶³ Leikola, Anto (1989) Pehmeä reunailmiö. Vihreä lanka 37/1989.

Katalyytin oli tarkoitus vain muuttaa politiikka, ei jäädä pysyväksi vaikuttajiksi. Käsitys projektiluonteisuudesta johti haluttomuuteen rakentaa vahvaa organisaatiota ja kerätä aineellisia resursseja.³⁶⁴ Halme on todennut uusien vaatimusten synnyttämän tyytymättömyyden tukoksen olleen Suomessa niin suuren, että ympäristöliikkeen virtauksen voima riitti puolueeksi asti toisin kuin esimerkiksi vahvan ympäristöliikkeen Tanskassa, missä liike sulautui parlamentaarisella tasolla muihin puolueisiin.³⁶⁵

Soininvaaran johtopäätöksiin on helppo yhtyä lähdeaineiston perusteella. Taistolaisten pelkoa ei nimetty, vaan sen sijaan oligarkia oli yleinen mörkö puolueen perustamisen kynnyksellä. Pääsääntöisesti haluttiin perinteisestä puolueesta poikkeavaa puoluerakennetta, mutta todellisia vaihtoehtoja kolmiportaiselle organisaatiomallille ei osattu oikein missään vaiheessa muodostaa. Lopullista tulosta voidaankin pitää vain mukaelmana perinteisestä puoluerakenteesta. Viivytystaisto tätä kehitystä vastaan johti johdon henkilöitymiseen, mikä oli vastoin vihreän liikkeen ja myös liiton periaatteita. Toisaalta vallan henkilöityminen oli hyvin luontevaa tälle ns. Suomen ensimmäiselle mediapuolueelle. Näkyvyys mediassa vaatii tunnetusti taakseen karismaattisen johtohahmon.

Vaikka Soininvaara itse toivoi 1980-luvun lopulla parlamentaarisen ja ulkoparlamentaarisen toiminnan erottamista toisistaan vihreässä liikkeessä, oli vallitseva paradigma vihreissä pitää tämä kaksikko yhdessä ja välttää dikotomiaa. Yhteistyötä liiton jäsenten ja siihen sitoutumattomien välille peräänkuulutettiin melko usein, mutta konkreettiset toimet jäivät vähäisemmiksi. Kirjava Satama yhteistyöfoorumina oli esillä jo puolueen ensimmäisessä ohjelmassa, mutta lopulta tämä väentapaamisen muoto kokoontui vain muutaman kerran ja jäi muutosvoimaltaan heikoksi. Liittokokousten yhteydessä toki järjestettiin seminaareja, joiden tematiikka liittyi kysymykseen vihreän liikkeen tilasta ja tulevaisuudesta, mutta nämä olivat jo leimallisesti puolueen, eivät itsenäisen vihreän liikkeen tapahtumia.

³⁶⁴ Soininvaara 2012, 46–47.

³⁶⁵ Halme, 85.

Ehkä pesäeroon liikkeen ja liiton välillä oli aihetta. Halmeen mukaan muutosliikkeen demokraattiset ja rakenteelliset pyrkimykset ajautuvat ristiriitaan kiinnitettyjen muutospyrkimysten kanssa johtuen näiden tavoitteiden ajajien kiihkeästä suhtautumisesta omiin pyrkimyksiinsä ja samalla kykenemättömyydestä tuottaa mahdollisimman monta tyydyttävää politiikkaa.³⁶⁶ Tosin sanoen liikeaktivisti on hyvin epädemokraattinen poliitikko. Toisaalta tarve ulkoparlamentaariselle toiminnalle vähenee liikkeen saadessa institutionaalisen äänitorven.

Hyvärisen mielestä vihreät eivät Suomessa kritisoineet voimakkaasti puolemuotoa.³⁶⁷ Syyksi tähän hän piti poliittisen järjestelmän hyvää vastaanottokykyä sekä yleisesti suopeaa suhtautumista valtioon. Parlamentaariseen valtaan pääsee suhteellisen helposti kiinni monipuoluejärjestelmän ja suhteellisen vaalitavan ansiosta.³⁶⁸ Toki vihreät osallistuivat vaalitoimintaan ja hyväksyivät näin olemassa olevan järjestelmän pelisäännöt, mutta Hyvärinen näyttää täysin sivuttaneen sen seikan, että osalle vihreistä juuri poliittisen järjestelmän muutos oli tärkein syy osallistua vihreiden liikevoimaan. Vihreät perustivat lopulta melko konventionaalisen puolueen, mutta muodon ja toimintatapojen kehittämistä käytiin tiiviisti keskustelua, ei toki kaikkien toimesta, mutta silti äänekkäästi. Kriittikin voimakkuuden arviointi on tietysti tulkintakysymys.

Myös Halme on kritisoinut vihreiden toteutusta poliittisen kulttuurin uudistuksen tavoitteessa. Hänen mukaansa uudistusvaatimukset olivat liian epämääräisiä ja sen vuoksi niistä oli myös helppo luopua. Sen sijaan vihreiden olisi pitänyt tehdä perinpohjainen analyysi vallitsevan poliittisen kulttuurin vioista. Vihreä vaihtoehtoisuus alkoi Halmeen mielestä myös näyttäytyä vihreille itselleen ylimielisyytenä muihin puolueisiin nähden ja byrokraattisena muodollisuuksiin takertumisena.³⁶⁹ Pitää paikkansa, että vihreät syytelivät toisiaan itsensä jalustalle nostamisesta ja muutoseikkoihin takertumisesta. Esityksiä, jotka heijastivat puolueen vaihtoehtoista ideologiaa, kuitenkin tehtiin ja osa niistä myös toteutui. Rotaatio pysyi puolueen sisällä käytössä ja sitä pyrittiin juurruttamaan myös muihin

³⁶⁶ Halme, 84.

³⁶⁷ Hyvärinen, 183–184.

³⁶⁸ Sama, 231.

³⁶⁹ Halme, 79.

parlamentaarisiin instituutioihin esimerkin voimin. On huomion arvoista, että viime vuosina on aiempaa taajemmin puhuttu ministerien kierrättämisestä ja onpa sitä myös toteutettu.

Vihreiden organisaation oli verrattain heikko vielä 1990-luvun kuluessa. Organisaation välttely hierarkian pelossa johti paradoksaalisesti osittain epädemokraattiseen vallanjakautumiseen puolueessa. Vallanhajauttamiseen tarkoitetut käytännöt osoittautuivat suurilta osin tehottomiksi. Liikelähtöiset keinot eivät täysin soveltuneet puolueen käyttöön. Jo varhain kritisoitiin näennäisrotaatiota ja vaadittiin rotaatiosta luopumista. Toisaalta esimerkiksi Halme on huomauttanut rotaation olleen toimiva suppeassa laajuudessaan puheenjohtajia koskevan säännön kohdalla.³⁷⁰ Organisaation heikkous johtuikin toimijoiden vähyyden sijasta tehottomista käytännöistä.

Uusien menettelytapojen ei toki ollut tarkoitus jäädä vain puolueen sisälle, vaan edustuksellisen demokratian kehittäminen ja uudistaminen oli yksi pääsystä perustaa uudenlainen puolue. Demokraattisia menettelytapoja haluttiin kehittää, ja kansalaisia poliittisina toimijoina kasvattaa. Niin kansalaisaloitteet kuin sitovat kansanäänestykset olivat Vihreää liittoa perustettaessa itsestään selviä primääritavoitteita. Vihreät kritisoivat etenkin asiantuntijavallan kasvanutta roolia. Kuten usein edustuksellisen demokratian kritiikkiin kuuluu, katsoivat vihreät vallan liukuneen liiaksi kansalta ja sen valitsemilta edustajilta virkamiehille ja muille asiantuntijoille. Heitä voitaneenkin pitää varhaisina konsulttidemokratian³⁷¹ kriitikkoina.

Toinen kansanvaltaa heikentävä tekijä, joka tuli esiin varsinkin EY-liittymiskeskustelussa, oli kansainvälisen riippuvuuden lisääntyminen. Ylikansallisten päätöksentekofoorumien demokraattisuus on yleisen kritiikin mukaan luonteeltaan pinnallista, sillä päätöksenteon tehokkuus ei tällä tasolla salli pitkäkestoista julkista harkintaa. Näitä voidaankin pitää ennemmin byrokraattisina neuvottelujärjestelminä.³⁷² Esimerkiksi EU:ssa ministereiden

³⁷⁰ Halme, 35.

³⁷¹ Aiheen nosti keväällä 2013 paljon puhutuksi Hanna Kuuselan ja Matti Ylösen kirja *Konsulttidemokratia – Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehoton* (2013).

³⁷² Dahl, Robert (1999) *Can International Organizations be Democratic?* Teoksessa Ian Shapiro – Casiano Hacker-Cordón (toim.): *Democracy's Edges*. Cambridge University Press, Cambridge, 33.

välisillä neuvotteluilla sekä varsinkin komissiolla on merkittävä rooli, eivätkä kansalaiset tai edes Euroopan parlamentti voi näihin juurikaan vaikuttaa. Neuvottelujen julkisuus olisi yksi keino lievittää tätä ongelmaa. Päätöksentekijät joutuivat täten argumentoimaan päätöstensä puolesta ja kansalaiset kokisivat täten itsensä merkityksellisiksi.

Sundbergin mukaan poliittisen puolueen ja ruohonjuuriliikkeen ero tulee ilmi muun muassa puolueen organisaatiomallissa. Ruohonjuuriliikkeen idea on omata epäformaali rakenne ja sen toiminta pohjaa vahvaan osallistuvaan demokratiaan. Käytännössä kyseistä toimintamuotoa ei pidetä toimivana eduskunnassa toimiville puolueille, koska puoluejohto ei voi ilmaista puolueorganisaation kollektiivista tahtoa. Vallanavaimet ovat sen sijaan päivänpolitiikan areenalla eduskunnassa, medialla sekä osittain myös puoluekokouksella. Edustaja, joka edustaa vain itseään, on vaikeasti kontrolloitavissa. Tällaisten edustajien sietäminen puolueille, jotka priorisoivat päätöksenteossa tehokkuutta ja rationaalisuutta, ei ole mahdollista.³⁷³ Vihreiden puoluejohto pohtikin puolueen varhaisina vuosina kuumeisesti keinoja sitoa eduskuntaryhmä liiton linjauksiin puoluekurin puuttuessa. Eduskuntaryhmän kokoukset olivat avoimia ja myöhemmin puoluehallitukseen luotiin kiintiö kansanedustajalle. Toisaalta rajoittaminen näkyi myös puoluekokouksissa, kun kaikille avoimien väentapaamisten manttelinperiijästä muuntautui täysverinen puoluekokous paikallisyhdistysten delegaatteineen. Vihreät huomasivat käytännön kautta individualistisen suoran demokratian mahdottomuuden puolueen toiminnan laajentuessa parlamentaariselle tasolle. Realismin myötä tulleet tehokkuuden ja rationaalisuuden tavoitteet karsivat alkuperäisen ideaalin keskusteleavasta suorasta demokratiasta puolueorganisaation sisältä hyvin pian.

Perinteisesti puoluekokousta pidetään linkkinä puoluejohdon ja kentän välillä. Vihreissä puoluekokoukset eivät ehkä kuitenkaan alkuaan omanneet vastaavaa roolia, sillä kentästä erillisen johdon syntymistä yritettiin estää lisäämällä suoraa demokratiaa puolueen sisäisessä päätöksenteossa. Jäsenmäärältään pienessä puolueessa jäsenyhdistysten delegaattit kokoontuivat kerran kuussa valtuuskunnan muodossa. Näin jäsenyhdistykset

³⁷³ Sundberg, 58.

olivat ympärivuoden informoituja liiton liikkeistä ja pystyivät omien delegaattiansa avulla vaikuttamaan tähän liikehdintään. Eduskuntaryhmän vallan vahvistuessa tarvittiin kaitsijaksi tehokas organisaatio. Sen sijaan, että organisaatio olisi rakennettu suoran demokratian toimintamuotojen varaan, turvaututtiin perinteiseen kolmiportaiseen puolueorganisaatiomalliin lievin mukautuksin. Eduskuntaryhmä joka olisi jatkanut itsenäisen linjan luomista irrallaan puolueorganisaatiosta ilman puoluekokouksen antamaa legitimitteettiä, olisi johtanut puolueen uskottavuuskriisiin. Äänestäjän luottamusta ei saa puolue, jonka sisäinen eripura on selkeästi nähtävillä. Erimielisyyksien jatkuminen puoluekokouksissa, joissa valtakunnalliset mediat olivat vahvasti läsnä, olisi johtanut mitä todennäköisimmin johtanut puolueen tuhoon. Vakavamman tästä uhasta teki vihreiden kohdalla se seikka, etteivät kiistanalaisia nuorena puolueessa olleet pelkästään henkilökysymykset vaan myös puolueen poliittiset linjaukset. Yksi mahdollinen tutkimuskohde olisikin kartoittaa voimatasapainon muuttuminen eduskuntaryhmän ja muun puolueorganisaation välillä.

Vaikka vihreästä liitosta on tullut mainostoimiston brändäämä puolue nimeltä Vihreät - De Gröna ja se toimii nykyisin mielellään valtionhoitajapuolueena, tuovat sen jäsenet toisinaan edelleen esille ehdotuksia demokratian lisäämisen mahdollisuuksista.³⁷⁴ Esimerkiksi Euroopan unionin kaltaisen ylikansallisen järjestön soitaisiin toimivan nykyistä lähempänä kansalaista. Edelleen hengissä on näkemys ylikansallisen päätöksenteon epädemokraattisuudesta ja sen lisääntymisen ajatellaan johtavan demokratian kriisiin.

Vihreä liitto oli puolueena aatteiden etsinnässään ja määrittelyssään yhtä epävarma kuin sen muodostaneet yksilöt. Liiton lähtökohdat olivat moninaiset; liikkeessä oli ollut mukana niin aatteissaan järkkymättömiä, olosuhteiden mukaan joustavia sekä lopulta ulkopuolelle jättäytyneitä teoreetikkoja. Puolueen jäsenkaartin muodostumiseen vaikutti myös median muokkaama imago tuoreelle liitolle. Näkökulmasta riippuen tämä imago oli joko vetävä tai työntävä tekijä jäsenyyttä punninneelle. Itsekritiikki oli kovaa ja ylenkatseellisesta idealismista saatettiin jopa turhankin herkästi suomia omia. Äänestäjien saavuttamisen

³⁷⁴ Esim. Hautala 2012.

hegemonia syrjäytti poliittisen kulttuurin muuttamisen diskurssin pragmatismiin vahvistuessa puolueen johdossa 1990-luvun alkaessa.

Perimmäinen pelko vihreille oli solahtaminen puolueeksi puolueiden joukkoon. Rohdoiksi tähän kirjoitettiin resepti uuden poliittisen kulttuurin luomisesta niin substanssiltaan kuin menettelytavoiltaan. Substanssina vihreä vaihtoehtoisuus on lävistänyt suomalaisen politiikan, mutta menettelytapojen osalta tämä uudistus jäi tuloksiltaan kovin laihaksi. Vihreät eivät löytäneet muutostyökaluja sen paremmin kuin aiemmat yrittäjät maamme poliittisella kartalla.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Vihreän liiton arkisto (VLA)

Valtuuskunnan kokousten pöytäkirjat 1988–1996

Julkaistut lähteet

Aikakauslehdet

Uudistuva Ihmiskunta 3/1983

Uudistuva Ihmiskunta 4/1986

Ydin-lehti 3/1989

Sanomalehdet

Aamulehti 1995

Helsingin Sanomat 1995

Kaleva 1995

Keskisuomalainen 1995

Savon Sanomat 1989

Suomenmaa 1989

Tiedonantaja 1989

Turun Sanomat 1995

Vihreä Lanka 1987–1996

Aikalaiskirjallisuus ja artikkelit

Brax, Tuija (1992) Keskustelun hoitaja saa paikan. Vihreä lanka 48/1992.

Eerola, Antero (1993) Vihreät tarvitsevat nuorisjärjestön Vihreä lanka 25–28/1993.

Hakamies, Lauri (1990) Ripaus viherpippuria kulutusjuhlan keittoon – siinäkö kaikki? Vihreä lanka 9/1990.

Hamilo, Marko – Kinnunen, Matti – Rantanen, Tuomas (1994) On palattava tulevaisuuteen. Vihreä lanka 23/1994.

Harakka, Timo (1990) Itsetunto korkealla. Vihreä lanka 46/1990.

Harakka, Timo (1991) Kiviä. Vihreä lanka 21/1991.

Harakka, Timo (1991) Kenttä on puhunut. Vihreä lanka 38/1991.

Harakka, Timo (1991) Matkan päästä. Vihreä lanka 45/1991.

Harakka, Timo (1991) Interrailpuolue tekee tuloaan. Vihreä lanka 48/1991.

Harakka, Timo (1992) Luonnos lakkiaispuheeksi. Vihreä lanka 19/1992.

Harakka, Timo (1992) Salailu ei sovi vihreille. Vihreä lanka 34/1992.

Harakka, Timo (1992) Janina Andersson pyrkii varapuheenjohtajaksi. Vihreä lanka 47/1992.

Harakka, Timo (1992) Pemberton pitää paikkansa jos vastus ei kovene. Vihreä lanka 48/1992.

Harakka, Timo (1992) Muutos jäi pöydälle. Vihreä lanka 49/1992.

Harakka, Timo (1992) Mandaatti vai muutos. Vihreä lanka 49/1992.

Harakka, Timo (1994) Lälläreistä stallareiksi. Vihreä lanka 4/1994.

Harakka, Timo (1995) Hyvien tyyppien diktatuuri. Vihreä lanka 18/1995.

Hautala, Heidi (1995) Vääriä tyyppejä. Vihreä lanka 19/1995.

Heiskanen, Jukka Pekka (1991) Onko tärkeintä päästä televisioon? Vihreä lanka 23/1991.

Hyvönen, Hannu (1994) Pääkaupunkiseudun imagopuolue. Vihreä lanka 18/1994.

Ihalainen, Terttu (1993) Salaliittoa ei ole. Vihreä lanka 45/1993.

Johansson, Peik (1991) Pyrkiryys poistuu. Vihreä lanka 45/1991.

Kanerva, Jukka (1992) Tasavertaista keskustelua. Vihreä lanka 23/1992.

Kanerva, Jukka (1992) Small potatoes, Välimäki. Vihreä lanka 45/1992.

Kanerva, Jukka (1993) Puolueen vauhti hiipuu. Vihreä lanka 1/1993.

Kantola, Anu (1991) Ääntenkalastelun alkeet. Vihreä lanka 38/1991.

Kauranen Pentti (1995) Vihreä ministeri tarvitsee tukemme. Vihreä lanka 21/1995.

Kiiskinen, Sakari (1991) Puheenjohtajien valinnat syksyyn. Vihreä lanka 20/1991.

Kivinen, Hanna (1992) Valtuuskunnan pitää huolehtia työntekijöistään. *Vihreä lanka* 49/1992.

Kivinen, Hanna – Krohn, Minerva – Hiltunen, Merja – Krohn, Katja – Lehto, Milko (1995) *Vihreä joukkopsykoosi*. *Vihreä lanka* 16/1995.

Kivinen, Tiina (1993) Kriisi on ratkaistava. *Vihreä lanka* 40/1993.

Komsi, Ville (1994) Jäitä päähän pyydän. *Vihreä lanka* 14/1994.

Koukila, Alpo (1992) *Vihreät ovat harhateillä*. *Vihreä lanka* 14/1992.

Krogerus, Timo (1991) Eliitti tukahduttaa kentän äänen. *Vihreä lanka* 43/1991.

Krogerus, Timo (1992) EY:n vastustajia vihreiden johtoon. *Vihreä lanka* 46/1992.

Lommi, Ilpo (1994) *Kaukoviisautta, arkuutta vai taktikointia*. *Vihreä lanka* 25–28/1994.

Lukala, Rauno (1995) *Järkyttyneille aatesisarille*. *Vihreä lanka* 19/1995.

Mickelsson, Rauli (1993) *Mainostoimistopuolue ei ole muutosliike*. *Vihreä lanka* 38/1993.

Mäntyranta, Hannes (1995) *Tampere vetää linjaa*. *Vihreä lanka* 24/1995.

Mäntyranta, Hannes (1995) *Kuka valitsisi Tuija Braxin?* *Vihreä lanka* 24/1995.

Mäntyranta, Hannes (1996) *Hallitus pani vihreät vauhtikelkkaan*. *Vihreä lanka* 6/1996.

Mörä, Tuomo (1991) *On osattava hävitä vähän*. *Vihreä lanka* 21.3.1991.

Niemelä, Teuvo (1990) *Vihreät tarvitsevat puoluesihteerin*. *Vihreä lanka* 28/1990.

Nikula, Paavo (1995) *Kohti ministerisalkkua?* teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2*, toim. Pauli Välimäki. *Vihreä liitto*, Helsinki.

Nikula, Taina (1995) *Kolmas kerta toden sanoo?* teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2* (toim. Pauli Väimäki). *Vihreä liitto*, Helsinki.

Niskasaari, Mikko (1994) *Epäpätevyys on pätevä syy potkuihin*. *Vihreä lanka* 16/1994.

Pemberton, David (1988) *Ruohonjuurilta nousi mielikuvademokratia*. *Vihreä lanka* 17/1988.

Pemberton, David (1991) *Mitä puoluesihteerin on tehtävä*. *Vihreä lanka* 47/1991.

Pemberton, David (1994) *Politikointi langassa lopetettiin*. *Vihreä lanka* 12/1994.

Pitkänen-Koli, Taina (1992) *Ruonalan ja Klötzerin kokemus hyödyksi*. *Vihreä lanka* 47/1992.

Pykäläinen, Tuija Maaret (1991) *Elämä on toisaalla*. *Vihreä lanka* 46/1991.

Ruonala, Irja (1991) *On maaseudun kapina aika*. *Vihreä lanka* 21/1991.

Ruonala, Irja (1991) *Vihreän keisarin uudet vaatteet*. *Vihreä lanka* 23/1991.

Ruonala, Irja (1991) Rimakauhuako puoluesihteeriydestä? *Vihreä lanka* 44/1991.

Ruoppila, Ahti (1991) Missä ovat vihreiden ideat? *Vihreä lanka* 36/1991.

Sauri, Pekka (1990) Liikkeen tila ja tulevaisuus. *Vihreä lanka* 1/1990.

Sauri, Pekka (1992) Mitä Sauri todella sanoi? *Vihreä lanka* 9/1992.

Sauri, Pekka (1992) Paraatiovesta oppositioon. *Vihreä lanka* 16/1992.

Sauri, Pekka (1995) Harakka unohtaa faktat. *Vihreä lanka* 19/1995.

Simola, Eeva (1995) Vihreiden johtaminen ei paljon houkuttele. *Vihreä lanka* 20/1995.

Soininvaara, Osmo (1987) Yhdestä kamarista. *Vihreä lanka* 6/1987.

Soininvaara, Osmo (1991) Mitä sanoin maaseutuvihreistä. *Vihreä lanka* 47/1991.

Tammilehto, Olli (1989) Vihreä liike puoluekielen kourissa? *Vihreä lanka* 27/1989.

Tammilehto, Olli (1989) Vapauttavia reformeja. *Vihreä lanka* 31/1989.

Tammilehto, Olli (1989) Vihreät toistavat sosiaalidemokraattien historiaa? *Vihreä lanka* 34/1989.

Tenhunen, Juhani (1992) Vihreät lullukoineet kuin demarit. *Vihreä lanka* 20/1992.

Tikkakoski, Jouko (1990) Puolueen kaadereille. *Vihreä lanka* 46/1990.

Tuovinen, Kauko (1987) Vihreiden ABCD-järjestelmä. *Vihreä lanka* 1/1987.

Turkka, Jaakko (1989) Miksi vihreän liiton sääntöjä tulee muuttaa? *Vihreä lanka* 21/1989.

Välimäki, Pauli (1988) Punavihreä meta on syntynyt. *Vihreä lanka* 34/1988.

Välimäki, Pauli (1989) Puolue liikkeessä. *Vihreä lanka* 30/1989.

Välimäki, Pauli (1989) Hiukkanen vihreää revisionismia. *Vihreä lanka* 32/1989.

Välimäki, Pauli (1992) Johto jatkoon, varapuheenjohtajisto uusiksi. *Vihreä lanka* 44/1992.

Välimäki, Pauli (1995) Murrosten jälkeen. teoksessa *Vihreä ABC-kirja 2*, toim. Pauli Välimäki. Vihreä liitto, Helsinki.

Wallgren, Thomas (1992) Kyytiä realipolitiikalle. *Vihreä lanka* 8/1992.

WWW-lähteet

Hautala, Heidi. Miten löytää EU:lle suunta demokraattisella tavalla?

<http://www.heidihautala.fi/2012/09/miten-loytaa-eulle-suunta-demokraattisella-tavalla/>
(luettu 10.7.2013).

Perälä, Erkki (2012) Monologista debattiin. <http://koijarvi.org/2012/04/20/monologista-debattiin/> (luettu 10.7.2013).

Poliittisten ohjelmien tietovaranto (2013) Vihreän liiton puolueohjelma 1990.
<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=vihryleis1990> (luettu 10.7.2013).

Poliittisten ohjelmien tietovaranto (2013) Vihreän liiton puolueohjelma 1994.
<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=vihryleis1994> (luettu 22.7.2013).

Vahti, Jukka (2009) 15+15=30. <http://www.vihrealanka.fi/node/3745> (luettu 11.7.2013).

Vihreät – De Gröna (2008) Vihreät päättivät jäsenäänestyksestä puheenjohtajavalinnassa.
<http://www.vihreat.fi/node/3538> (luettu 22.7.2013).

Vihreät – De Gröna (2011) Vihreiden puheenjohtajasta.
<http://www.vihreat.fi/jasenaanestys> (luettu 22.7.2013).

Wikipedia (2013) Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Vihreiden_nuorten_ja_opiskelijoiden_liitto (luettu 5.8.2013).

Muut lähteet

Julkaistut lähteet

Audiovisuaaliset julkaisut

YLE (2013) Poliitikkaradio: Päivän kansanedustaja Ville Niinistö (30.4.2013)
<http://areena.yle.fi/radio/1888824> (kuunneltu 30.4.2013).

YLE (2013) Vihreä liike myllytyksessä.
http://yle.fi/elavaarkisto/artikkelit/vihrea_liike_myllytyksessa_18154.html#media=18155
(katsottu 11.1.2013).

Kirjallisuus

Artima, lina (2000) *Vihreän liiton perustaminen ja vihreän politiikan muuttuminen sen myötä*. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. (Kaisa-talo).

Barber, Benjamin (1984) *Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age*.
University of California Press, Berkeley.

Barber, Benjamin (1998) *Passion for Democracy*. Princeton University Press, Princeton.

- Beitz, Charles (1989) *Political equality: an essay in democratic theory*. Princeton University Press, Princeton.
- Borg, Olavi – Harisalo, Risto (toim.) (1988) *Vihreä politiikka*, Tampereen yliopisto, Tampere.
- Carter, Neil (2001) *The Politics of the environment: ideas, activism, policy*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Dahl, Robert (1999) Can International Organizations be Democratic? Teoksessa Ian Shapiro – Casiano Hacker-Cordón (toim.): *Democracy's Edges*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Dryzek, John (2000) *Deliberative democracy and beyond*. Oxford University Press, Oxford.
- Habermas, Jürgen (1984): *The Theory of Communicative Action. Volume I. Reason and the Rationalisation of Society*. Beacon Press.
- Habermas, Jürgen (1996) *Between facts and norms: contributions to a discourse theory of law and democracy*. Polity Press, Cambridge.
- Hyvärinen, Matti (1985) *Alussa oli liike: tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista*. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.
- Kuusela, Hanna – Rönkkö, Mikko (toim.) (2008) *Puolueiden kriisi: puolueet ja uusliberalismi : mitä on tehtävä?*. Like, Helsinki.
- Michels, Robert ((1915)1986) *Puoluelaitos nykyajan demokratiassa*. Werner Söderström, Porvoo.
- Parkin, Sara (1990) *Green parties: an international guide*. Heretic Books, London.
- Rehn, Olli (1988) *Liike vai puolue? : liikkeen ja puolueen mahdollisuudet jälkiteollisessa hyvinvointivaltiossa : tapaustutkimuksina keskusta/maalaisliitto ja vihreä liike*. Valtio-opin pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. (Kaisa-talo).
- Remes, Tanja – Sohlstén, Jemina (toim.) (2007). *Edellä! Vihreä liitto 20 vuotta*. ViSiLi Vihreä sivistysliitto, Helsinki.
- Saraste, Heini (1996) *Kalle Könkkölä – Huoneekseni tuli maailma*. Werner Söderström, Porvoo.

Setälä, Maija (2003) *Demokratian arvo: teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*.

Gaudeamus, Helsinki.

Setälä, Maija (2006) *Demokratiakäsitys ja demokratian normatiiviset perusteet*. Teoksessa

Borg, Sami (toim.): *Suomen demokratiaindikaattorit*. Oikeusministeriö, Helsinki 2006.

Soininvaara, Osmo (2012) *Vihreä Poliitiikka*. Teos, Helsinki.

Sundberg, Jan (1996) *Partier och partisystem i Finland*. Schildts, Esbo.

Tarrow, Sidney (1998) *Power in movement: social movements and contentious politics*.

Cambridge University Press, Cambridge.

Välimäki, Pauli – Brax, Anne (toim.) (1991) *Vihreä ABC-kirja*. Vihreä liitto, Helsinki.

Verkojulkaisut

Halme, Anna-Maija (2002) *Vihreä radikaalius ja muutosstrategiat*. Tampereen yliopisto,

Tampere. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00171.pdf>.